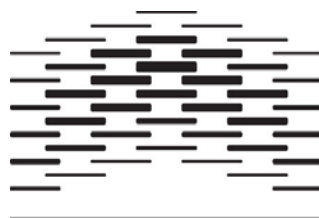


Masteroppgave
Masterstudiet i yrkespedagogikk
2014

Digitale verktøy i bygging av yrkeskompetanse på Restaurant- og matfag, Vg2
Køkk- og servitørfag.

Thor-Arne Johansen

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier
Institutt for yrkesfaglærerutdanning



HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Sammendrag

Under tittelen Digitale verktøy i bygging av yrkeskompetanse på Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag presenteres min masteroppgave. I 2006 ble Kunnskapsløftet innført, og med innføringen av Kunnskapsløftet kom også de 5 grunnleggende ferdighetene, som i Kunnskapsløftet er definert som: å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. Denne oppgaven fokuserer på den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy gjennom problemstillingen: «Hvilke behov for digital kompetanse har elever og lærlinger innen Kokk- og servitørfag i yrkesfagopplæringen?»

Hensikten med denne masteroppgaven har vært å undersøke hvilken kompetanse elever på Vg1 Restaurant- og matfag og på Vg2 Kokk- og servitørfag har for bruk av digitale verktøy i ulike arbeidssituasjoner i bransjen. På kjøkkenet og i restauranten, og hvordan det blir lagt til rette for at elevene skal møte behovet når de starter som lærlinger etter endt Vg2 Kokk- og servitørfag. Et spørsmål som kan stilles er om å kunne bruke digitale verktøy er et samfunnsfenomen eller er det en relevant ferdighet når det gjelder utviklingen av yrkeskompetanse for kokker og servitører?

Det er gjennomført telefon intervjuer med lærere, bransjerepresentanter og representanter fra bransjeorganisasjoner. Videre er det benyttet en kvalitativ innholdsanalyse i denne masteroppgaven hvor det er gjennomførte en systematisk gjennomgang av læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 og Vg2 Kokk- og servitør fag, føringer fra departement og arbeidsgiver. Innholdet ble registrerte, kategoriserte og analysert i forhold til hva som var relevant for problemstillingen. Analysene ble gjennomført med tanke på digitale verktøy og bruken av disse i læreplanene for programfagområdet. I tillegg ble det utarbeidet et forslag til lokal læreplan med fokus på digitale verktøy, verktøyet er ment å illustrere hvordan en lærer med «digitale briller» kan lese læreplanen på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- servitørfag med den hensikt å integrere digitale verktøy på fagenes premisser i størst mulig grad i de aller fleste kompetansemål til enhver tid. Ved å lese læreplanen med «digitale briller» mener jeg å lese læreplanen med den hensikt å finne måter å integrere digitale verktøy i størst mulig grad, på flest mulige områder. Gjennom analyser av intervjuer og drøftinger tilsier funnene at det ikke er store forskjeller mellom det behovet bransjen har for digitale verktøy og den kompetansen elevene besitter når de kommer ut i lærlingetiden. Resultatene viser at skole og bransje er rimelig samstemte i forhold til at de

grunnleggende ferdighetene bør være på plass før lærlingtiden. Videre viser funnene at elevene har behov for digitale verktøy innenfor Kokk- og servitørfag daglig i arbeidssituasjonen på kjøkkenet og i restauranten. Deretter viser funn at skole og bransje er rimelig samstemte, i forhold til hvilke digitale verktøy elevene bør opparbeide seg ferdigheter i på skolen, og hvilke som er bedriftsspesifikke. Både skole, bedrift og bransjeorganisasjonene trekker frem maskinvare enten i form av Pc, Mac eller Ipad for å kunne henge med i hverdagen. Alle respondentene trakk også frem hvor viktig det var med gode kunnskaper i forhold til kontorstøtte verktøy, beherske enkle regler for intuitiv lagring og internett i forhold til informasjonssøk. De bedriftsspesifikke digitale verktøyene varierer fra sted til sted, kjede til kjede. Skolen har ikke alle de forskjellige digitale løsningene som bedriftene sitter med tilgjengelige, dette forventer heller ikke bedriftene. Videre ble det funnet at både skole og bransje uttrykker samme bekymringer i forhold til å holde tritt både med tanke på oppgradering av utstyrsparken og ikke minst oppdatering av den enkelte. Analysene av læreplanene viser at de er lite konkrete når det gjelder digitale verktøy på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag. Avslutningsvis antyder funnene at lærlingene har bedre grunnlag for å ta i bruk nye digitale verktøy enn den eldre garde.

Abstract

The title Digital tools in the construction of vocational qualifications at Restaurant and food processing, Vg2 Cookery and waiting presented my master thesis. With the introduction of the Knowledge Promotion Reform^[1] came the 5 basic skills defined as: being able to express themselves verbally, to express themselves in writing, to read, to count and to use digital tools. This paper focuses on the basic skills to use digital tools through the issue, "What is the need for digital literacy for students and apprentices in Cookery and waiting in vocational training? »

The purpose of this thesis was to get an understanding of the competence of pupils in Vg1 Restaurant and food and Vg2 Cookery and waiting with the use of digital tools in different work situations in the industry. This thesis will look how students to meet the need when they start as apprentices after Vg2 Cookery and waiting, in both the kitchen and the restaurant. A question is whether using digital tools is a social phenomenon or is it a relevant skill in the development of vocational skills for chefs and waiters?

The study was conducted via telephone interviews with teachers, industry representatives and representatives from industry associations. Furthermore, a qualitative content analysis in this master thesis carried out a systematic review of curricula on program area Vg1 Restaurant and food processing and Vg2 Cookery and waiting subjects with guidance from the ministry and employers. The contents were recorded, categorized and analyzed in relation to what was relevant to the issue. The analyses were conducted in terms of digital tools and their use in the curriculum for the program area. In addition, it prepared a proposal for local curriculum focusing on digital tools, the tool is meant to illustrate how a teacher with "digital glasses" can read the curriculum at Vg1 Restaurant and food and Vg2 Cookery table waiting with the intention to integrate digital tools the subjects' own terms as far as possible in the vast majority competence at all times. By reading curriculum with "digital glasses» I mean reading curriculum with the intent of finding ways to integrate digital tools as far as possible , on as many possible areas . Analysis of interviews and discussions indicate findings that there are large differences between the needs of industry digital tools and the skills students possess when they enter the apprenticeship. The results show that schools and industry are reasonably consistent

^[1] Knowledge Promotion Reform is an education reform introduced in 2006 in primary, lower secondary and upper secondary education and training.

in relation to the basic skills should be in place before the apprenticeship. The findings also show that students need digital tools during cookery and waiting daily at work in the kitchen and in the restaurant. Then show findings that school and industry largely agree in relation to which digital tools students should acquire skills in school, and which are company-specific. The school, business and trade organization highlights the hardware in the form of Pc, Mac or iPad to keep up with everyday life. All respondents also drew attention to the importance of good knowledge in relation to office tools, mastering simple rules for intuitive storage, and internet in relation to information search. The company-specific digital tools vary from place to place and chain to chain. The school does not have all the different digital solutions that companies are holding available, and companies should not expect this. Furthermore, it was found that both school and industry expresses the same concerns about keeping up both in terms of upgrading equipment and of course updating of the individual. The analyzes of curricula shows that they are very specific when it comes to digital tools in Vg1 Restaurant and food and Vg2 Cookery and waiting. In conclusion, the findings suggest that trainees have a better basis for adopting new digital tools than the older generation.

Forord

Høsten 2009 startet jeg opp med mitt masterstudium innen yrkespedagogikk på Høgskolen i Akershus, avdeling for yrkesfaglærerutdanningen.

Dette forordet markerer en milepæl i min utdanningshistorikk, drøyt fire år med hardt arbeid er over. En masteroppgave er ikke gjort i en håndvending, ting tar tid. Denne oppgaven har i perioder beslaglagt så godt som all min fritid, derfor er det godt å sitte her og skrive dette forordet nå.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle gode hjelpere som har vært med å gjøre oppgaven til det det er blitt. Takk til Opplæringskontoret for institusjonskokkfaget, Lærlingekompaniet, LO, NHO og respondentene mine som gav meg sin tid, mine veiledere gjennom drøyt fire år på HIAK/HIOA. På denne oppgaven har jeg hatt den glede av å ha hatt Hæge Nore og Birger Brevik som veiledere, uten deres viten, kompetanse, kunnskap og ikke minst tålmodighet med meg, hadde jeg aldri kommet i mål med denne oppgaven. Jeg vil også få rette en spesiell takk til medlemmene av læringsgruppa som jeg har tilhørt de siste to årene for unike bidrag til oppgaven. Har i tillegg lyst til å trekke frem Petter Gulbrandsen for uvurderlig støtte og veiledning i innspurten med denne oppgaven uten ham hadde aldri denne oppgaven blitt levert.

Å gjennomføre dette masterstudiet på deltid har vært en tøff og intens erfaring. Jeg vil i tillegg be kone, barn, familie og venner om tilgivelse i forhold til mitt totale fravær de siste fire årene.

Kjeller, februar 2014

Thor-Arne Johansen

INNHold

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av problemstilling	2
1.2	Forsknings spørsmål.....	2
1.3	Min førforståelse	4
1.4	Yrkesdidaktikk	5
1.5	Kunnskaper, ferdigheter og holdninger.....	7
1.6	Mine tanker og refleksjoner rundt grunnleggende digitale ferdigheter innen programområdet kokk og servitørfag?.....	7
1.7	Oppgavens oppbygging, oppsummering.....	8
2	Feltbeskrivelse	10
2.1	Fag-, yrkesopplæring og videregående opplæring i et historisk perspektiv.....	10
2.2	Videregående opplæring i Norge	12
2.3	Statlige og fylkeskommunale føringer	13
2.4	Læreplan i felles programfag på Vg1 restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag	13
2.5	Lokal læreplan.....	14
2.6	Kompetansemål i felles programfag, Restaurant- og matfag.....	15
2.7	Læreplanen på Vg2 Kokk og servitør	16
2.8	Grunnleggende ferdigheter.....	16
2.9	Kompetansemål i felles programfag Vg2 Kokk- og servitørfag.....	17
2.10	Akershus fylkeskommune.....	18
2.11	Felles IKT standard	18
2.12	Ønsket nå situasjon, offentlige føringer.....	18
2.13	Yrkeskompetanse	23
2.14	Digital kompetanse i yrkesfag.....	25
2.15	Oppsummering	29

3	Metode.....	31
3.1	Presentasjon og innholdsanalyse av styringsdokumenter	31
3.2	Hvilke styringsdokumenter er det fokusert på?	32
3.3	Utforming av intervjuguider	32
3.4	Valg av respondenter.....	33
3.5	Fordeling av respondenter.....	35
3.6	Telefonintervju	35
3.7	NHO og LO.....	37
3.8	Dokumentanalyse	37
3.9	Innsamling av data	38
3.10	Transkribering av intervjuene	39
3.11	Koding og kategorisering av data	39
3.12	Modell for kategorisering.....	40
3.13	Metning av data.....	41
3.14	Etiske betraktninger, reliabilitet og validitet.....	41
3.14.1	Melding og tilbakemelding fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste	41
3.14.2	Reliabilitet.....	42
3.14.3	Validitet.....	43
3.14.4	Hva kunne vært gjort annerledes?.....	45
3.15	Oppsummering	45
4	Resultater og analyse av resultater	47
4.1	Likheter/ulikheter mellom fagene	47
4.2	Kategorisering av intervjuene.	47
4.3	Hovedkategori 1 Samfunn.....	48
4.3.1	Underkategori 1: Ferdigheter	48
4.3.2	Underkategori 2: Kunnskaper	50
4.3.3	Underkategori 3: Holdninger	51

4.4	Hovedkategori 2 Faglig.....	54
4.4.1	Underkategori 1: Ferdigheter	54
4.4.2	Underkategori 2: Kunnskaper	56
4.4.3	Underkategori 3: Holdninger	57
4.5	Læreplanverket for Kunnskapsløftet	60
4.6	Analyse av læreplan i felles programfag.....	60
4.7	Kategorisering av læreplanene.....	62
4.8	Hovedkategori 1 Samfunn.....	62
4.8.1	Underkategori 1: Ferdigheter	63
4.8.2	Underkategori 2: Kunnskaper	64
4.8.3	Underkategori 3: Holdninger	64
4.9	Hovedkategori 2 Faglig.....	66
4.9.1	Underkategori 1: Ferdigheter	66
4.9.2	Underkategori 2: Kunnskaper	68
4.9.3	Underkategori 3: Holdninger	68
4.10	Oppsummering	69
5	Oppsummerende drøfting.....	72
5.1	Hvilke behov for digital kompetanse har elever og lærlinger innen Kokk- og servitørfag i yrkesfagopplæringen?	75
6	Veien videre	83
	Litteraturliste:	84

Figurer

Figur 2-1 Matrise læreplan, Vg1 Restaurant- og matfag. Råstoff og produksjon lest med «digitale briller».....	15
Figur 2-2 Matrise læreplan Vg2 Kokk- og servitørfag. Råvarer og produksjon læreplanen lest med «digitale briller»	17
Figur 2-3 Modell, Kompetanse	19
Figur 2-4 Modell for bygging av kompetanse. Hubert Dreyfus and Stuart Dreyfus, Mind Over Machine: The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer. (Dreyfus, Dreyfus & Athanasiou, 1986, s. 50)	24
Figur 3-1 Matrise fagkategori, fordelt på rolle og antall respondenter.....	35
Figur 3-2 Modell for kategorisering	40
Figur 4-1 Matrise likheter/ulikheter mellom fagene.....	47
Figur 4-2 Hovedkategori 1 Samfunn med underkategorier	48
Figur 4-3 Hovedkategori 2: Faglig med underkategorier	54
Figur 4-4 Hovedkategori 1 Samfunn med underkategorier	62
Figur 4-5 Hovedkategori 2: Faglig med underkategorier	66
Figur 5-1 Den digitalt kompetente kokk/institusjonskokk	76
Figur 5-2 Den digitalt kompetente servitør.....	77

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide MAYP 5900 Lærer	87
Vedlegg 2: Intervjuguide MAYP 5900, bedrift	90
Vedlegg 3: Intervjuguide MAYP 5900, NHO og LO.....	93
Vedlegg 4: Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger NSD	96
Vedlegg 5: Felles standard for bruk av IKT i opplæringen	98
Vedlegg 6: Rammeverk for grunnleggende ferdigheter	99

1 Innledning

Med innføringen av Kunnskapsløftet kom også de fem grunnleggende ferdighetene som i Kunnskapsløftet og stortingsmelding nr. 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 32) er definert som, å kunne: uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy. De grunnleggende ferdighetene skal være integrert i kompetansemålene i de ulike fagenes læreplaner og dette skal være på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98).

I rammeverk for grunnleggende ferdigheter er digitale ferdigheter definert som:

«Å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk».

(Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 6). Hensikten med digitale verktøy er at de skal bidra til å styrke læringseffekten for eleven i faget der det vurderes som hensiktsmessig av lærer. På min nåværende arbeidsplass, Sørumsand videregående skole har vi siden innføringen av Kunnskapsløftet jobbet med å innfri kravene til å kunne bruke digitale verktøy som en grunnleggende ferdighet på lik linje med det å lese, uttrykke seg muntlig, skriftlig og å regne. Bruken av digitale verktøy i utdanningen på programområdet Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag er i dagens skole sentral. I det teknologiske samfunn er det ikke slik at kokkene rører i gryta med datamaskinen eller at servitørene bruker den som serverings brett. Elevene vil møte en hverdag som inneholder mye digital teknologi og mange digitale verktøy. Skolens mandat er å bruke digitale verktøy på fagenes premisser. I dag har alle elever og lærere hver sin pc på skolen. Hensikten med denne oppgaven er å få en forståelse av hvilke behov for digitale verktøy lærlinger innenfor Kokk- og servitørfag daglig møter i arbeidssituasjonen på kjøkkenet og i restauranten. Er digitale kompetanse et samfunnsfenomen eller er det en relevant ferdighet når det gjelder utvikling av yrkeskompetanse for kokker og servitører? Tema for denne oppgaven er digitale verktøy i utvikling av yrkeskompetanse på Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Jeg erfarer at det diskuteres mye internt i skole og bransje om digitale verktøy når det gjelder utvikling av yrkeskompetanse for kokker og servitører. Noe som undrer meg er at dette sjelden eller aldri kommer frem i det offentlige rom. Digitale verktøy og digital kompetanse presenteres stort sett gjennom nasjonale føringer og sentrale dokumenter i fag- og yrkesopplæringen.

Med denne bakgrunn har jeg kommet frem til følgende problemstilling:

Hvilke behov for digital kompetanse har elever og lærlinger innen Kokk- og servitørfag i yrkesfagopplæringen?

For å få svar på problemstillingen har det blitt gjennomført telefonintervjuer opp mot bruken av digitale verktøy/læringsressurser på videregående kurs 2, Kokk- og servitørfag i den videregående skolen. I tillegg har det vært nødvendig å få innspill fra bransjen og lærebedrifter innen Kokk- og servitørfag i forhold til den daglige bruken av digitale verktøy/læringsressurser i deres daglige drift. Videre har det blitt gjennomført en dokumentanalyse av læreplanen på Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag.

1.2 Forskningsspørsmål

For å besvare problemstillingen har jeg valgt å konkretisere problemstillingen i fire forskningsspørsmål. Det første av disse forskningsspørsmålene er:

- Hva er behovene for digitale verktøy i den daglige drift i bransjen for kokker og servitører og hvilket behov har bedriftene for at elevene får digital kompetanse på skolen?

Jeg tror at bransjen innenfor Kokk- og servitørfag møter lærlingene med behov i varierende grad og omfang for digitale verktøy i den daglige drift, videre er en del av disse bedriftsspesifikke. Med bakgrunn i min empiri ved hjelp av intervjuer med lærere bransjerepresentanter og representanter fra bransjeorganisasjonene vil jeg belyse bransjens behov. Mitt andre forskningsspørsmål er:

- Hvordan forberedes elevene på bransjens behov for digitale ferdigheter gjennom skoletiden?

De digitale verktøyene skal integreres i fagene på fagenes premisser. Jeg tror at lærerne i forskjellig grad forbereder elevene på bransjens behov for digitale verktøy. Med bakgrunn i min empiri ved hjelp av intervjuer med lærere vil jeg belyse hva som gjøres i skolen. Gjennom mitt tredje forskningsspørsmål, søker jeg svar på:

- Hva er omfanget av bruk av digitale verktøy for elever på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag?

Læreplanene for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag er et styringsverktøy for skolen og lærerne. Digitale ferdigheter er en grunnleggende ferdighet. Jeg tror at mye av den praktiske gjennomføringa i forhold til å gi eleven opplæring og veiledning i bruk av digitale verktøy blir overlatt til den enkelte skole og lærers holdninger, ferdigheter og tilgang på verktøy. Med mitt fjerde og siste forskningsspørsmål søker jeg løsningen på dette:

- Hva står det i læreplanen for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag om digitale verktøy?

Som en del av dokumentanalysen av læreplanene for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag har jeg utarbeidet et forslag til lokal læreplan som leses med «digitale briller». Ved å lese læreplanen med «digitale briller» mener jeg å lese læreplanen med den hensikt å finne måter å integrere digitale verktøy på fagenes premisser i størst mulig grad, på flest mulige områder. Videre er det gjennomført intervjuer med lærere på Vg2 Kokk- og servitørfag. Ved hjelp av intervjuer med lærere og gjennom dokumentanalyse av læreplanen søker jeg løsning på dette.

I tillegg presenteres sentrale dokumenter som: Opplæringsloven, forskrift til opplæringsloven, læreplaner for Restaurant- og matfag Vg1, læreplaner for Kokk- og servitørfag, stortingsmelding nr. 30 og stortingsmelding nr. 20. For å svare på forskningsspørsmålene.

1.3 Min førforståelse

Jeg er faglært kokk med noe erfaring fra institusjon i tillegg har jeg flere års erfaring som servitør både fra ala carte og selskapsservering. Min karriere i skolen startet under reform 94, den gang det het studieretning hotell og næringsmiddelfag. Etter 10 år med hotell og næringsmiddelfag og erfaring med Reform 94 ble Kunnskapsløftet og utdanningsprogrammet Restaurant- og matfag innført høsten 2006. Jeg har hatt opplæring på Vg1, Vg2 og Vg3 i alle programfagene. Min erfaring som lærer er fra tre videregående skoler i Akershus fylkeskommune, Mork videregående skole, Lørenskog videregående skole og min nåværende arbeidsplass Sørumsand videregående skole hvor jeg har arbeidet siden 2004, til sammen har jeg vært i skolen i 17 år. I perioden 2004-2010 var jeg leder av prøvenemnda for kokkfag, noe som i tillegg til planlegging, organisering og avvikling av fagprøver innen kokkfag innebar tett samarbeid med prøvenemnd for servitørfag og bransjen. I 1996 hadde vi en datamaskin på deling på arbeidsrommet, vi var 25 lærere med minimale kunnskaper i forhold til digitale verktøy, et internett som ble skrudd av og på manuelt. Skulle man sjekke eller sende mail så måtte dette foregå mellom klokken 1200 og 1400. Mange av oss kunne knapt skru på datamaskinen, de av oss som hadde best kunnskaper i forhold til dette mediet var i stand til å bruke datamaskinen som en avansert skrivemaskin men ikke noe mer. Mork videregående skole var en av skolene i Akershus fylkeskommune som hadde best datadekning pr lærer den gangen.

Datamaskinen er et verktøy som gjør at for eksempel informasjon kan innhentes raskere og enklere enn tidligere, hvis man kan bruke teknologien. Det at man innfører digital teknologi på kjøkkenet og i restauranten kan bety at man må utføre jobben på en annen måte enn før, og at kokken og servitøren må ha nødvendig kunnskaper for å kunne nyttiggjøre seg teknologien. En del digitale verktøy som ovner, vekter og termometre skiller seg ikke vesentlig fra gammeldagse «analoge» ovner, vekter og termometre. Disse verktøyene har ofte flere muligheter for innstillinger slik at bruker må ha nødvendig forkunnskap for å kunne stille inn riktig program til riktig arbeidsoperasjon. Dette betyr at bruker må ha kunnskap om det digitale verktøyet i tillegg til hva verktøyet skal brukes til. Dette innebærer at kokker og servitører i dag må vite hvordan de digitale verktøyene fungerer, ikke bare hva de brukes til på kjøkkenet og i restauranten og at mange av de digitale verktøyene vil være bedriftsspesifikke.

I løpet av mine år i skolen har jeg opparbeidet meg en relativt bred kompetanse blant annet som seksjonsleder, prosjektleder, tillitsvalgt, klassestyrer, kontaktlærer, faglærer på Restaurant- og matfag, medlem og leder av prøvenemnda for kokkfag på Romerike. Min førforståelse farger denne masteroppgaven på mange måter. Både planleggingen, utforming av problemstilling, utforming av intervjuguider og i utarbeidelsen av den skriftlige rapporten. Måten jeg har planlagt, utformet problemstillingen, forskerspørsmålene, intervjuguider, strukturert forskningsrapporten, gjennomført telefonintervjuene, analysert dataene, drøftet og oppsummert er noe bare jeg kunne ha gjort. Jeg som student er summen av mine erfaringer fra skole og bransje. (Birks & Mills, 2011, s. 11).

1.4 Yrkesdidaktikk

I min refleksjon mot forståelse av hva yrkesdidaktikk er, har boken til Grete Haaland Sund og Sigmund Egil Nilsen, læring gjennom praksis (Nilsen & Sund, 2008) og bøkene til Hilde Hiim og Else Hippe, Læring gjennom opplevelse, forståelse og handling (Hiim & Hippe, 1993) og Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere (Hiim & Hippe, 2001) vært sentrale. Disse bøkene er hovedsakelig yrkesdidaktiske lærebøker som omhandler yrkesdidaktikk, yrkeskunnskap og tar opp sentrale spørsmål i forhold til yrkesfaglærerutdanningen. Didaktikk handler om hva, hvordan og hvorfor jeg som lærer gjør det jeg gjør i læringsarbeidet (Nilsen & Sund, 2008, s. 72). I tillegg kreves det at mine elever er satt i stand til å ta sin del av ansvaret i forhold til sitt arbeide og læring i form av elevmedvirkning. Hilde Hiim og Else Hippe definerer didaktikk som:

«Praktisk-teoretisk planlegging, tilrettelegging, gjennomføring, vurdering og kritisk analyse av undervisning og læring» (Hiim & Hippe, 1993, s. 15). Skillet mellom didaktikk, fagdidaktikk og yrkesdidaktikk har vært uklart (Nilsen & Sund, 2008, s. 73). En vanlig forståelse av forskjellen mellom fagdidaktikk og yrkesdidaktikk er at fagdidaktikk omfatter læringsarbeid knyttet til enkelt fag i skole (som norsk, matematikk, naturfag osv.), mens yrkesdidaktikken omhandler læringsarbeid knyttet til å lære et yrke. Den omfatter dermed deler av flere enkelt fag eller skolefag i en helhetlig sammenheng (Nilsen & Sund, 2008, s. 73).

Ronny Sannerud definerer yrkesdidaktikk som: "Yrkesdidaktikk omfatter planlegging, gjennomføring og vurdering av strukturerte yrkesspesifikke læringsforløp i skole og bedrift – basert på relevante arbeidsoppgaver forstått i en organisatorisk og

samfunnsmessig sammenheng – og hvor den lærende som subjekt er involvert i hele forløpet” (Sannerud, 2005, s. 211).

Denne definisjonen og yrkesdidaktikken er sentral når det gjelder fag- og yrkesutdanningen av dagens elever for å sikre relevant kompetanse i tråd med yrkesvalg og utdanning. Elevens interesser, behov for kompetanse og ønske om yrke blir da rammen for tolkning for den enkeltes konkretisering av mål og arbeidsmetoder. (Nilsen & Sund, 2008, s. 73). Stortingsmelding nr.30 hevder at forskning tyder på at elevmedvirkning kan virke positivt inn på læringsresultatene og læringsmiljøet. (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 54). I boka de undertryktes pedagogikk skriver Paulo Freire at det er en forutsetning for at et menneske skal kunne delta er at det ikke er utrygg, passivisert og undertrykt (Freire, 2003, s. 13). Videre skriver han «den pedagogikk som skal forberede barn på å bli voksne må derfor sikre at eleven kjenner seg som en likeverdig deltaker i et fellesskap» (Freire, 2003). Dette betyr at elever må ha ansvar for utvikle seg. Yrkesdidaktiske prinsipper og yrkesforankring kan være et godt grunnlag for å sikre at opplæringen har et samfunnsmessig perspektiv (Nilsen & Sund, 2008, s. 73). Dersom f.eks. en elev som går på Kokk- og servitørfag er opptatt av økologiske råvarer og digitale verktøy kan man fokusere på miljø og samfunn gjennom hva som er viktig for yrke, bedrift og kunde gjennom konsekvenser og betydning for samfunnet (Nilsen og Sund 2008). Videre må opplæringen være i tråd med arbeidslivets kompetansebehov og oppleves som relevant for den enkelte. Det som foregår på skolen må ha en klar sammenheng med bransjen og den virkelighet eleven skal ut i etter endt skolegang, yrkesdidaktikken skal ivareta yrke ved å sikre relevans i yrkesopplæringen (Nilsen & Sund, 2008, s. 73). Stenhouse er opptatt av lærerens holdning til egen undervisning, hans bidrag er nettopp at han er opptatt av dette. Han mener didaktisk teori er en veiledning på hva som bør skje i klasserommet og at dette gir en tro på at opplæringen blir bedre bare læreren kan den tradisjonelle teorien om opplæring og læring. Stenhouse hevder at lærerens egen praksis i større grad må danne utgangspunkt for den enkeltes teoretiske forståelse. (Hiim & Hippe, 1993, s. 96). Læreren må forsøke å forstå og analysere, vurdere og videreutvikle sin egen praksis, ut fra disse vurderinger og analyser må læreren ta konsekvensene av erfaringene, og videreutvikle seg.

Illeris er en representant for kritisk didaktikk (Hiim & Hippe, 1993, s. 213), han understreker forskjellene mellom samfunnets mål og eleven og lærerens mål. De samfunnsrelaterte målene henger sammen med styringsdokumentene og er aktuelle i

forhold til framtid, historiske forutsetninger og produksjonsforhold. Han mener at mål som er presist formulert og detaljerte gjennom læreplanene på forhånd, gir lite spillerom for lærer og elever i forhold til medbestemmelse og påvirkning.

1.5 Kunnskaper, ferdigheter og holdninger

På skolen skal elevene forberedes for samfunn og arbeidsliv derfor må de få mulighet til å tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger. (NOU 2007: 6, 2007). Disse kunnskapene, ferdighetene og holdningene må være til nytte og glede både for eleven og samfunnet. I denne sammenhengen må kunnskaper, ferdigheter og holdninger sees på som fagrelaterte. Kunnskaper gjenspeiler elevens nivå intellektuelt, ferdigheter gjenspeiler elevens nivå praktisk og holdninger gjenspeiler elevens nivå mentalt i forhold til følelser, verdier, ansvar og stolthet. (Hiim & Hippe, 1993).

Kunnskaper og ferdigheter går ofte over i hverandre, det samme gjør kunnskaper og holdninger (Hiim & Hippe, 1989), jeg mener derfor at kunnskaper, ferdigheter og holdninger henger sammen i en helhet når man snakker om kompetanse.

1.6 Mine tanker og refleksjoner rundt grunnleggende digitale ferdigheter innen programområdet kokk og servitørfag?

For å inneha grunnleggende digitale ferdigheter innen programfagområdet Kokk- og servitørfag, slik jeg ser det, må elevene kunne skru på datamaskinen, åpne relevant programvare, som for eksempel kontorstøtte program, næringsberegningsprogram. De må kunne sortere og lagre informasjon på datamaskinen og inneha andre enkle ferdigheter i bruk av datamaskiner og programvare. Elevene må inneha ferdigheter til å laste ned ulike informasjonstyper fra internett, som for eksempel finne oppskrifter, opphavet til en råvare og vin. Retningslinjer for helse, miljø og sikkerhet (Arbeidsdepartementet, 2005), interkontroll forskriften (Arbeidsdepartementet, 1996) og for eksempel brukerveiledninger for utstyr man har på kjøkken og i restauranten. Ha kunnskaper og viten om og hvordan man skal få tilgang på informasjon gjennom internett søk. Kunne orientere seg i digitale nettverk gjennom gode læringsstrategier for bruk av internett.

Den enkelte må inneha forutsetninger for å organisere informasjon i forhold til en klassifikasjon, sjanger eller lignende. Videre må de besitte ferdigheter til å sammenligne

og sammenstille ulike typer informasjon i forhold til sammensatte tekster, med andre ord multimodalitet det vil si bruk av bilder, video, tegninger, skisser og tekst i samme dokument. I dagens samfunn er man avhengig av å kunne dokumentere og presentere, som for eksempel menyer for gjestene, tilbud på forespørsel eller det kan være en menypresentasjon for de andre ansatte med bilder og arbeidsbeskrivelse. Her vil det kunne være nyttig å kunne vise frem for gjesten eller en ansatt, hvordan en rett vil bli anrettet, vise hvordan lokalet vil se ut når det er ferdig pyntet til et arrangement eller et møte.

Som elev må man være bekvem med å sjekke og vurdere om man har kommet dit en ønsket gjennom internett søk, kunne vurdere kvaliteten, relevansen, objektiviteten og nytten av den informasjonen man har funnet det vil si kildekritikk. Være kapabel til å kommunisere informasjon og uttrykke seg gjennom ulike medier. Ha forutsetningen for å inngå i nettbaserte lærende relasjoner med andre, og kunne utnytte den digitale teknologien til samarbeid og deltakelse i nettverk, kunne lage hjemmeside, blogg og wiki. Videre bør man kunne være nytenkende og innovativ gjennom bruk av spesielle verktøy og programvare tilpasset yrke, bransje og samfunn. Min forståelse av dette samsvarer godt med «Digital Kompetanse i skolen» (Erstad, 2010, s. 101,102).

1.7 Oppgavens oppbygging, oppsummering

Oppgaven er strukturert etter IMRaD strukturen¹.

Kapitel 1, som er oppgavens innledningskapittel hvor jeg presenterer hva oppgaven handler om, en presentasjon av problemstillingen og forskningsspørsmålene. I kapittel 2 kommer min feltbeskrivelse som inneholder en presentasjon av fag-, yrkesopplæringen og videregående opplæring i et historisk perspektiv, dernest beskriver jeg begrepet grunnleggende ferdigheter, organer som styrer, beslutter og følger opp de ulike formene for styringsverktøy i skole og utdanning. Avslutningsvis i dette kapitlet presenterer jeg en teoretisk forståelsesramme av yrkeskompetanse og digitalkompetanse. Kapitel 3 er metodekapitlet her beskriver jeg hvordan jeg har gått frem for å finne løsningen på min problemstilling og gjør rede for fremgangsmåten i prosessen frem mot denne løsningen. I kapittel 4 presenterer jeg resultater og analyse av resultater. I kapittel 5 vil jeg besvare

¹ Nasjonale rapporter følger i all hovedsak IMRad strukturen. I – Introduction, M – Method, R – Results/Research, a – Analysis, D – Discussion (Høgskolen, i, Oslo, og & Akershus, Udatert)

problemstillingen med en oppsummerende drøfting, videre presenteres mine funn. I kapitel 6 avsluttes denne masteroppgaven med noen tanker om veien videre.

2 Feltbeskrivelse

I dette kapitlet presenteres fag-, yrkesopplæringen og videregående opplæring i et historisk perspektiv, dernest beskriver jeg begrepet grunnleggende ferdigheter, organer som styrer, beslutter og følger opp de ulike formene for styringsverktøy i skole og utdanning. Avslutningsvis presenterer jeg en teoretisk forståelsesramme av yrkeskompetanse og digitalkompetanse. Jeg har derfor valgt å kalle dette kapitlet for feltbeskrivelse.

2.1 Fag-, yrkesopplæring og videregående opplæring i et historisk perspektiv

For å finne opphavet til dagens yrkesforberedende utdanningsprogram og fagopplæringen innenfor håndverksfagene, må vi rette blikket tilbake til laugenes opplæringstradisjon på 1300 tallet (Andersen, 1999). Karlson – utvalget hevder at lærlingeordningen har sin opprinnelse i middelalderen (NOU 2008: 18, 2008, s. 18). Helt fra middelalderen har opplæringen av lærlinger vært tilknyttet en mester og lærlingen har fått innføringen i håndverket og yrkets tilknyttede verdier, ferdigheter og kunnskaper av mesteren. (Kvale, Nielsen, Bureid & Jensen, 1999, s. 17). Storhetstiden for laugene var på 1600-1700 tallet. (Bjørndal, 2005, s. 44). Laugene representerte en sammenslutning av håndverkere innen forskjellige fag, som for eksempel baker, skomaker, smed og kokk. (Markussen, 2009). På denne tiden hadde håndverket og laugene høy status i byene. Laugene bygde på forholdet mester og svenn, og var bygd på behovene i byene og framveksten av håndverksfagene. Medlemskap i et laug var en forutsetning for å drive håndverksvirksomhet på denne tiden og laugene bidro til oppbyggingen av fag og lærlinger. Ble det for mange håndverkere innen et fag hevet laugets kravet til fag/svenneprøven. Laugene styrte også konkurranse og pris på samme måte, gjennom sitt samhold representerte de en betydelig makt. På dette viset klarte man å opprettholde håndverkerens høye status i samfunnet. Svenn og mesterbrev var en bekreftelse på at håndverkeren var til å stole på, og at han leverte et kvalitetsmessig holdbart arbeide. På 1800 tallet ble reglene myket opp og man kunne fritt livnære seg av et håndverk, på begynnelsen av 1900 tallet kom lærlingeloven for håndverk, industri, handel og kontorarbeid, utradisjonelle fag innen industri ble også omfattet av loven. (NOU 2008: 18, 2008, s. 18). I 1976 kom lov om videregående opplæring, yrkesskoler og gymnas ble til videregående skoler, i 1980 kom lov om fagopplæring (Fagopplæringsloven, 1998) og fylkesadministrasjonen fikk ansvaret for å følge opp.

Rådet for fagopplæring i arbeidslivet (RFA), opplæringsråd og yrkesopplæringsnemndene ble opprettet. (NOU 2008: 18, 2008, s. 18). Disse rådene ga næringslivet innflytelse. Partene i arbeidslivet fikk en egen samarbeidsarena for fag og yrkesopplæringen. Samarbeidet mellom arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene og staten kalles trepartssamarbeidet. Blegenuutvalget ble dannet. Utvalgets mandat var blant annet å vurdere strukturen på videregående opplæring i Norge og best mulig sikre alle et tilbud om opplæring som ga studie- og/ eller yrkeskompetanse (NOU 2003: 16, 2003, s. 155). Utvalgets råd førte til at reform 94 ble innført i Norge i 1994. Reform 94 ga alle elever som hadde fullført grunnskolen lovfestet rett til 3 år videregående opplæring som skulle gi studie- og/ eller yrkeskompetanse (NOU 2008: 18, 2008, s. 18). Før reform 94 ble innført var det ca 500 ulike kurstyper i videregående utdanning i Norge, 190 av disse var underlagt lov om fagopplæring i arbeidslivet. Etter at reform 94 ble innført endret man tilbudsstrukturen til 12 yrkesfaglige studieretninger, 12 grunnkurs som igjen ledet til 102 videregående kurs, disse ledet til 224 lærefag.

Høsten 2006 ble Kunnskapsløftet innført på Vg1 og det ble opprettet nye studieforbereende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Høsten 2007 ble Kunnskapsløftet innført på Vg2 og høsten 2008 ble Kunnskapsløftet innført på Vg3 nivå. Dette betyr at de første vanlige lærlingene hadde oppstart på læretid i bedrift i 2008, og at de første lærlingene avla svenn eller fagprøver etter læreplanen fra Kunnskapsløftet i 2010. Ved innføringen av Kunnskapsløftet ble det for første gang laget et felles læreplanverk for grunnskolen og den videregående opplæring i Norge. Man innførte begrep som det 13-årige læringsløpet, det betyr i praksis at det forventes at elever i Norge også gjennomfører videregående opplæring. Det ble stilt krav til skolen om at alle elever skulle ha en likeverdig opplæring og at man skulle medvirke til å redusere ulikheter mellom individ og grupper. Intensjonen med Kunnskapsløftet var blant annet at det beste ved grunnopplæringen skulle ivaretas og utvikles videre slik at lærlinger og elever i fremtiden settes enda bedre i stand til å møte kunnskapssamfunnets utfordringer. Grunnopplæringen i Norge består av grunnskole og videregående opplæring. Det er et 13 (14) årig utdanningsløp, 10 år grunnskole og 3 år videregående skole (St. meld. nr. 44). All ungdom mellom 16 og 19 år har rett til videregående opplæring, (Kunnskapsdepartementet, 2009) § 3-1.

2.2 Videregående opplæring i Norge

Etter at Kunnskapsløftet ble innført kan elever i Norge velge mellom to forskjellige retninger: Yrkesforberedende eller studieforberedende utdanningsprogram. De 9 yrkesforberedende studieprogrammene fører fram til et yrke og gir enten fag/svennebrev eller yrkeskompetanse, og de 3 studieforberedende utdanningsprogrammene legger mest vekt på teoretisk opplæring og fører fram til studiekompetanse. Vg2 varierer i antall fra utdanningsprogram til utdanningsprogram, Vg3 er opplæring i bedrift eller opplæring i skole. Her kan elevene også velge påbygging til generell studiekompetanse. Restaurant- og matfag er en av de 9 yrkesforberedende utdanningsprogrammene, og Vg1 Restaurant- og matfag er programfagområdetets første år. Vg2 er programfagområdetets andre år og skal gi mulighet til å spesialisere seg innenfor den fagretningen man ønsker seg. Man kan velge både Kokk- og servitørfag og matfag. Kokk og servitørfag kvalifiserer for Vg3 restaurantkokkfaget, institusjonskokkfaget og servitørfag. Matfag kvalifiserer for Vg3 pølsemakerfaget, slakterfaget, butikkslakterfaget, kjøttskjærerfaget, sjømatproduksjonsfaget, sjømathandlerfaget, bakerfaget, konditorfaget og industriell matproduksjonsfaget. Både Vg1 og Vg2 foregår i skole, Vg3 som er programfagområdetets 3 og 4 år, er spisset mot et lærefag og foregår som læretid i bedrift. Jeg skal her fokusere på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag.

Hovedmodellen for lærefag i Norge, det vil si fag som har deler av opplæringen som læretid i bedrift blant annet Restaurant- og matfag, er 2 + 2 modellen. Dette betyr at prinsippet i hovedmodellen er at yrkesopplæringen skal bestå av to år skole og to år læretid. Med Kunnskapsløftets innføring ble begrepet grunnleggende ferdigheter innført. Et av målene for Kunnskapsløftet er at alle elever skal utvikle grunnleggende ferdigheter og kompetanse for å kunne ta aktivt del i kunnskapssamfunnet.

«Det skal hjelpe dem i deres personlige utvikling og deres evne til å delta i og utvikle seg i skole, samfunns- og arbeidsliv.» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 31).

I norsk skole skal det være plass for alle, i Norge har vi en inkluderende skole. Alle skal få de samme mulighetene til å utvikle sine evner. Digitale verktøy ansees for å være viktige for elever og lærlinger i alle fag og sammenhenger og skal derfor brukes på og utenfor skolen.

2.3 Statlige og fylkeskommunale føringer

Opplæringsloven

Opplæringsloven med forskrift er det viktigste overordnede styrende pedagogiske verktøyet for all opplæring i grunnskolen, ungdomsskole og i den videregående skole. I kapittel 3. Vidaregåande opplæring § 3.1 Rett til vidaregåande opplæring for ungdom står det; «Opplæringa i offentleg vidaregåande skole eller i lærebedrift er gratis. Fylkeskommunen har ansvaret for å halde elevane med nødvendige trykte og digitale læremiddel og digitalt utstyr». (Kunnskapsdepartementet, 1998). Opplæringsloven sier det samme for voksne. I § 17.1 i forskriften til opplæringsloven kan man lese: «Med læremiddel meiner ein alle trykte, ikkje-trykte og digitale element som er utvikla til bruk i opplæringa. Dei kan vere enkeltståande eller gå inn i ein heilskap, og dekkjer aleine eller til saman kompetanssmål i Læreplanverket for Kunnskapsløftet.» (Kunnskapsdepartementet, 2006). I samme paragraf skriver man også når det skal vurderes om læremiddelet er omfatta av kravet til parallellitet gjeld dei same vurderingane for trykte og digitale læremiddel.

2.4 Læreplan i felles programfag på Vg1 restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag

Læreplanene er forskrifter bygget over samme lest: Formål, struktur hovedområder, grunnleggende ferdigheter, kompetanssmål og vurdering. Dette gjelder også Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 kokk – og servitørfag. De grunnleggende ferdighetene skal være integrert i kompetansmålene der de medvirker til å utvikle elevens fagkompetanse. I læreplanen for Vg1 Restaurant- og matfag er den beskrevet som: «Bruke digitale verktøy i restaurant- og matfag inneber å vurdere energi- og næringsinnhold og søkje, hente, samanlikne og oppsummere relevant informasjon.» (Utdanningsdirektoratet, 2006, s. 3). I læreplanen på Vg2 Kokk- og servitørfag er den grunnleggende ferdigheten beskrevet som:

«Bruke digitale verktøy i Kokk- og servitørfag innebærer å hente og oppsummere relevant informasjon og dokumentere og presentere faglig arbeid. Det innebærer også å kunne sammenligne og vurdere energi- og næringsinnhold, kost- og menyplanlegging, varebestilling, betalingsrutiner, lagerstyring og bruk av produksjonsutstyr» (Utdanningsdirektoratet, 2007, s. 3).

Opplæringen skal føre frem til en helhetlig kompetanse. Læreplanen legger føringer på hva elever og lærlinger skal lære på sin vei frem til fagkompetansen som kokk, institusjonskokk eller servitør. Spørsmålet vil være hva hensikten med digital kompetanse i bygging av fagkompetanse er. Læreplanene i Restaurant- og matfag blir å betrakte som en del av regelverket i Norge. Dette betyr at både skole og bedrifter som har lærlinger er underlagt opplæringsloven med forskrifter, blant annet læreplanene.

2.5 Lokal læreplan

I videregående opplæring er målene formulert for hvert års trinn i fagene og det skal lages lokale læreplaner på den enkelte skole og bedrift. Kunnskapsløftet vektlegger denne prosessen i stor grad med tillit til lærers, skoleleder og skoleeiers forutsetninger (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 25). «Forestillingen om at staten kan skape et likeverdig skoletilbud gjennom detaljregulering og -styring, erstattes med tillit til at den enkelte lærer, skoleleder og skoleeier selv har de beste forutsetningene for å vite hvordan god læring kan skapes og gjennomføres, innenfor rammen av nasjonale mål.»(St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 25).

Gjennom analyse og diskusjon av læreplanen sikrer man en felles forståelse av det faglige innholdet i læreplanen på den enkelte skole, slik jeg oppfatter det er det fortsatt slik at det er opp til den enkelte lærer å integrere digitale verktøy i fagene ut fra egne forutsetninger og interesse. Som tidligere nevnt er hovedmodellen for yrkesopplæringen innenfor Kokk- og servitørfag to år skole og to år læretid i bedrift. Dette betyr igjen at opplæringen tradisjonelt bygger på et trepartssamarbeid der aktørene ikke bare befinner seg innenfor skolens rammer, næringslivet vil også ha en viktig rolle i elevens/lærlingens utvikling av kompetanse. Dette betyr igjen at utviklingen av den lokale læreplanen må ta hensyn til sentrale styringssignaler, skoleeiers føringer og tilpasning til den enkelte skole. (Dale, 2011). I tillegg møter man forventninger og krav til innhold i opplæringen fra bedrifter og bransjeorganisasjonene, både lokalt og nasjonalt. I den påfølgende illustrasjonen av læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 kokk og servitørfag har jeg gjennomført en lokal læreplan analyse hvor læreplanen på Vg1 og Vg2 er forsøkt lest med «digitale briller». Jeg har valgt å plukke ut ett mål i ett fag elevene har på Vg1 og ett mål i ett fag elevene har på Vg2, for å belyse hva som kan gjøres og hvordan det kan tenkes i forhold til digitale verktøy.

2.6 Kompetansemål i felles programfag, Restaurant- og matfag

I dette kompetansemålet fra Vg1 har jeg gitt eksempler på hvordan man kan bruke digitale verktøy i forhold til å søke informasjon om råvarer, mat og drikke på internett, næringsinnhold, bruksområder og egenskaper. I dette eksemplet har jeg definert råvarer, mat og drikke helt ned til en gulrot. Eksemplet er på ingen måter uttømmende.

Vg1 Restaurant- og matfag. Råstoff og produksjon lest med «digitale briller»	
Råstoff og produksjon	
Mål for opplæringa er at eleven skal kunne	
Kompetanse mål	Hvordan bruke digitale verktøy
Gjere greie for råvarer, mat og drikke som inngår i restaurant- og matfaga, næringsinnhold, egenskaper og bruksområde	Internett: <u>Opplysningskontoret for frukt og grønt</u> (grønt, 2013) Presentasjon/dokumentasjon: Wiki, blogg, PowerPoint, hjemmeside etc., digitalt fotoapparat, mobiltelefon. I tillegg bør eleven ha fått mulighet til å ha opparbeidet evnen til å foreta kildekritiske vurderinger av fagstoffet, ferdigheter i bruk av pc og Office pakke/Kontorstøtteprogramvare til lagring, gjenfinning, strukturering, til lagring av informasjon og fagstoff.

Figur 2-1 Matrise læreplan, Vg1 Restaurant- og matfag. Råstoff og produksjon lest med «digitale briller»

2.7 Læreplanen på Vg2 Kokk og servitør

I læreplanen Vg2 Kokk- og servitørfag finner jeg ikke digitalkompetanse nevnt direkte under formål. Men for å få økt kunnskap innen ulike temaer i læreplanen vil det være hensiktsmessig å benytte digitale verktøy. Et læreplanmål er å få; «Økt kunnskap om kostens betydning for helse og velvære har ført til større etterspørsel etter ernæringsmessig riktig mat og etter spesialkost.» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Andre eksempler er;

«Opplæringen skal bidra til å utvikle elevens ferdigheter innen tilberedning, anretning og servering av mat og drikke. Opplæringen skal også fremme forståelse av måltidenes betydning og sammenhengen mellom kosthold, levevaner og helse. Opplæringen skal bidra til å utvikle elevens kompetanse innen salg, service og økonomi.» (Utdanningsdirektoratet, 2007).

2.8 Grunnleggende ferdigheter

I læreplanen på Vg2 kokk og servitør kan man lese at den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy i Kokk- og servitørfag er definert til:

«Å hente og oppsummere relevant informasjon og dokumentere og presentere faglig arbeid. Det innebærer også å kunne sammenligne og vurdere energi- og næringsinnhold, kost- og menyplanlegging, varebestilling, betalingsrutiner, lagerstyring og bruk av produksjonsutstyr.» (Utdanningsdirektoratet, 2007).

2.9 Kompetansemål i felles programfag Vg2 Kokk- og servitørfag

I dette målet har jeg gitt eksempler på hvordan man kan bruke digitale verktøy i forhold til å planlegge, gjennomføre, dokumentere og vurdere eget arbeid i samsvar med gjeldende regelverk og andre styringsdokumenter.

Eksemplet er på ingen måter uttømmende.

Vg2 Kokk- og servitørfag. Råvarer og produksjon læreplanen lest med «Digitale briller»	
Råvarer og produksjon	
Mål for opplæringa er at eleven skal kunne	
Kompetanse mål	Hvordan bruke digitale verktøy
Planlegge, gjennomføre, dokumentere og vurdere eget arbeid i samsvar med gjeldende regelverk og andre styringsdokumenter	<p>Slik jeg leser og tolker dette målet er dette i stor grad et teoretisk mål.</p> <p>Forslag til bruk av digitale verktøy: Pc med internett og kontorstøtteprogramvare.</p> <p>Internett: It's learning, Nasjonal digital læringsarena, forlagenes nettsider, internett søk opp mot relevante fagsider</p> <p>Presentasjon/dokumentasjon: Wiki, blogg, PowerPoint, hjemmeside etc., digitalt fotoapparat, mobiltelefon.</p> <p>I tillegg bør eleven ha opparbeidet evnen til å foreta kildekritiske vurderinger av fagstoffet, ferdigheter i bruk av pc, Office pakke/Kontorstøtteprogramvare, lagring av informasjon.</p>

Figur 2-2 Matrise læreplan Vg2 Kokk- og servitørfag. Råvarer og produksjon læreplanen lest med «digitale briller»

2.10 Akershus fylkeskommune

Akershus fylkeskommune eier og driver de 34 videregående skolene i fylket. Skolene har over 20000 elever og 2200 lærlinger. Alle de videregående skolene og lærebedriftene har ansvar for å følge læreplanverket, slik at alle elever og lærlinger får best mulig opplæring utfra forutsetninger og mål i læreplanene. Elevene skal møte krav som stimulerer og utfordrer til ny og økt læring enten i samarbeid med andre eller alene.

2.11 Felles IKT standard

Felles standard for bruk av IKT i opplæringen (vedlegg 5). Dette dokumentet er utviklet av digitale innovatører Akershus. Digitale innovatører Akershus, heretter kalt DINA, består av fem lærere som til daglig underviser i forskjellige fag ved ulike videregående skoler i fylket. Utviklingen har foregått i samarbeid med Akershus fylkeskommune og sier lite om fagspesifikk programvare. Akershus fylkeskommunes IKT standard bygger i stor grad oppunder departementets stortingsmeldinger i forhold til å bygge den digitale borger og som stortingsmeldingene lite om krav til bygging av yrkeskompetanse og dermed lite om relevansen for Kokk- og servitørfag. Fylkeskommunens ikt standard må som læreplanens grunnleggende ferdigheter etc. oppfattes som myndighetene og arbeidsgivers føringer i forhold til bruk av ikt og digitale verktøy i klasserommet. Standarden sier i praksis ingenting om metode, men lover mulighet for økt læringsutbytte ved å arbeide med digitale verktøy og kontorstøtteprogramvare. Videre stiller den krav til læreren opp mot å inkludere digitale verktøy i opplæringa. Dette betyr at arbeidsgiver stiller et krav i forhold til digitalkompetanse hos den enkelte lærer og at de går inn og gjør et grep opp mot lærerens frihet til å velge pedagogiske metoder i klasserommet.

2.12 Ønsket nå situasjon, offentlige føringer.

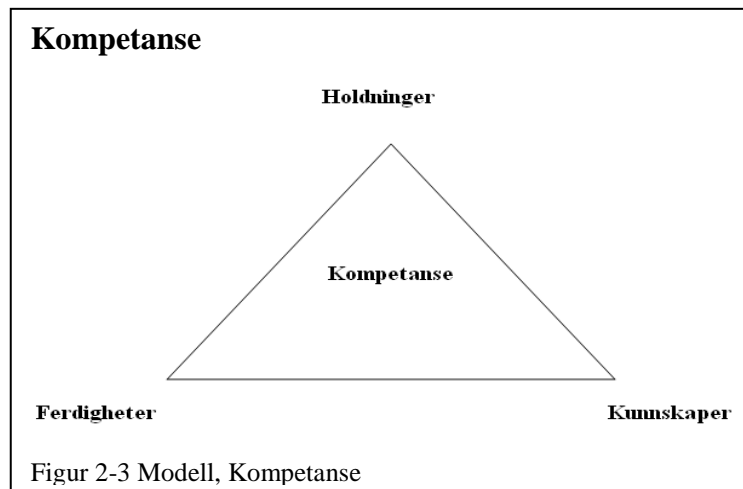
Læreplanene er i stortingsmelding nr. 30 kultur for læring (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 30) og av Utdanningsdirektoratet 06. desember 2006 etter delegasjon i brev av 26. september 2005 fra Utdannings- og forskningsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd. Gyldig fra 1.8.2007 fastsatt som forskrift til opplæringsloven. Læreplanverket består av læreplanens generelle del, læreplanen innenfor utdanningsprogrammet samt fag og timefordeling, prinsipper for opplæringen og

læringsplakaten. I videregående skole og programfagområdet Restaurant- og matfag er de grunnleggende ferdighetene integrert i kompetansemålene for programfagene. Den generelle delen av læreplanen (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993) sier at allmenndannelse fremmes gjennom konkret kunnskap og helhetlige referanserammer, og med felles forståelse i et spesialisert samfunn. Kompetanse er noe som angår hele mennesket, kompetanse kan allikevel oppfattes løsrevet fra tradisjoner. Stefan Hermann (Hermann, 2003) definerer kompetanse som:

«Kompetence er evnen og beredskaper til gjennom handling at møte en utfordring, hvor det ofte underforstås at utfordringen ikke er givet, men kontekstafhængig, Ikke er rutinemæssig, men ny og ikke på forhånd afspejlet i bestemte succeskriterier, men derimod i et åbent udfald» (Hermann, 2003, s. 11).

Kompetanse indikerer en kombinasjon av handling- og dømmekraft.

Dette betyr at kompetanse er: alle ferdigheter, kunnskaper og holdninger individet innehar og som gjør det i stand til å handle i tråd med krav som stilles i forhold til samfunn, arbeidsliv og skole.



Denne forståelsen av kompetanse stemmer godt overens med OECD sin DeSeCo-rapport (OECD, 2002) som jeg omtaler nærmere i kapitel 2.14.

John Dewey pekte tidlig på betydningen av kunnskap som et mestringsverktøy i forhold til utfordringer og samspill med omgivelsene i fremtiden (Dewey, 1998). Mange forbinder Dewey med slagordet ”learning by doing”, det var ikke det han sa, det han sa var ”Learn to do by knowing and to know by doing” (Vaage & Thorbjørnsen, 2000).

Slik jeg oppfatter dette mener Dewey at det er en forbindelse mellom kunnskap og handling, denne sammenhengen kommer ikke fram i slagordet "learning by doing" (Vaage & Thorbjørnsen, 2000). Dewey hevder at å lære er å oppdage og at demokratiet i læreprosessen er viktig. Han mente at vi lærer ved å gjøre og at vi i utgangspunktet lærer det vi gjør. (Aasen, 2008). Deweys prinsipp peker på at den som skal lære må selv arbeide med stoffet i praksis for å kunne oppdage hva det dreier seg om. (Grendstad & Sandven, 1986, s. 24).

Dewey mente at mennesket er en aktiv og handlende deltaker i samfunnet og at individet utvikler seg gjennom kommunikasjon og sosiale erfaringer, gjennom det å være en del av fellesskapet. Det er erfaring som er grunnlaget for elevens oppbygging av kunnskap, og at elevene ikke kan unngå å forandres av erfaringer. Kvaliteten på erfaringene er viktig. For Dewey er handling og læring to sider av samme sak, erfaringslæring, Deweys didaktikk bærer preg av et helhetlig syn på læring. Him og Hippe sier i boken Læring gjennom opplevelse, forståelse og handling (Hiim & Hippe, 1993, s. 78) at teoretisk kunnskap må prøves ut i praktiske situasjoner.

John Dewey er nettopp gjennom sin helhetlige pedagogiske tenkning fortsatt aktuell i våre dager (Hiim & Hippe, 1993, s. 260).

Siden 1990 tallet har samfunn og arbeidsliv vært preget av internasjonal konkurranse, noe som stiller større krav til kompetanse og krav som er i raskere endring enn tidligere. I tillegg innebærer den digitale utviklingen at alle kan håndtere store informasjonsstrømmer (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 67). I stortingsmelding nr. 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004) peker man på at den økte tilgangen på kunnskap, også øker behovet for kontinuerlig å tilegne seg ny kunnskap samt å sørge for å holde seg oppdatert. Den sier også at «det ikke lenger er slik at noen kan kalle seg ferdig utlært, selv etter et langt utdanningsløp». Skolen og lærerne må bevisst stå frem i forhold de holdninger, ferdigheter og kunnskaper som skal overføres til elevene (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993). En dyktig lærer har gode fagkunnskaper, faglige holdninger og faglige ferdigheter i sitt arbeid med elever i teori og praksis.

Slik jeg ser det blir det også viktig at fylkeskommunen og skolene setter større fokus på personalets kunnskaper, i tillegg til eleven og lærlingenes læring. Personalets kompetanse bør utvikles i tråd med bransjens behov (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 23).

Lærerne må i tillegg være sitt ansvar bevisst slik at de evner å utvikle sin kunnskap videre og å holde seg faglig oppdatert gjennom etter- og videreutdanning (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993).

En nødvendighet i forhold til elevenes læring er lærere med høy faglig og pedagogisk kompetanse (Kunnskapsdepartementet, 2011). Samfunnet endrer seg hele tiden, av og til griper endringene mer omfattende inn i en persons liv og virke enn i andre sammenhenger. Opplæringen må være en billett som åpner for mestring i yrke og samfunn, i dagens samfunn er det ingen som vet hva fremtiden bringer, så elevene må tilføres holdninger, ferdigheter og kunnskaper som er varige og som gjør de klare til å ta fornuftige valg (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993). Derfor er det svært viktig at elever og lærlinger som fremtidige yrkesutøver trenes på skolen i å gå inn i virkelighetsnære, enten tenkte eller reelle situasjoner for å være så godt forberedt som mulig på å løse denne typen utfordringer når de kommer ut i bransjen. I skolen må elevene tilegne seg de grunnleggende ferdighetene, holdningene og kunnskapene knyttet til fagene og bransjen. Praktiske, teoretiske og digitale ferdigheter, holdninger og kunnskaper som å koke kraft og vite hvorfor man eventuelt bruner beina eller ikke, lage en grunnsaus og kunne videreutvikle denne, opprinnelsen til en vin og hva denne kan serveres til. Elevene må ha kunnskaper om grunnleggende bruk av pc eller tilsvarende hardware, kontorstøtteprogramvare, bransjerelaterte programvare, etikk og moral i forhold til nettbruk osv. Den første spiren for fagstolthet, holdninger, etikk, moral på plantes på Vg1, dyrkes på Vg2, og videre fremelskes og perfektioneres i læretid. For å illustrere dette på en enklere måte: Når man bygger et hus er grunnmuren selve fundamentet, hvis denne er mangelfull eller dårlig vil kvaliteten på selve huset på sikt bli tilsvarende uansett hvor bra det ser ut til å begynne med. «Målet er at alle elever og lærlinger skal opparbeide et nødvendig kompetansenivå i de mest sentrale ferdighetene for å kunne ta del i kunnskapssamfunnet.» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 31). I Program for digital kompetanse 2004-2008 la Utdannings- og forskningsdepartementet til grunn en vid definisjon på digital kompetanse, den grunnleggende ferdigheten ble omtalt som å kunne bruke digitale verktøy (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2004). Noen fagmiljøer har ment at dette fikk et for snevert fokus i forhold til teknisk håndtering av programvare og digitalt utstyr. I stortingsmelding nr. 20 På rett vei, kvalitet og mangfold i fellesskolen (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 63) har den grunnleggende ferdigheten å bruke digitale verktøy endret betegnelse til «å ha digitale ferdigheter». Digitale ferdigheter innebærer at elevene bruker digitale verktøy,

medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk. «Tilgang på teknologi, og at lærere legger til rette for pedagogisk bruk av IKT i opplæringen, er forutsetninger for at elevene skal kunne oppøve digitale ferdigheter» (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 63).

Stortingsmelding nr. 30 fremhever også at opplæringen ikke bare skal ha en verdi for den enkelte elev/lærling men den skal også ha som formål å forberede de på å påta seg fremtidens oppgaver i samfunn og arbeidsliv. «Digital kompetanse vil i stadig større grad i årene fremover være en kompetanse man trenger for å kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnsliv» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 48). Eleven/lærlingen må forberedes på samfunnsengasjement og gjøres klar til å se og vurdere eventuelle konsekvenser ved sin utførelse av de arbeidsoppgaver den utfører. En av de viktigste oppgavene man har som pedagog er å motivere og formidle til de håpefulle at de er i utvikling, at det stadig går fremover, slik at de får selvtilit og tro på egne evner. I skole og arbeidsliv skal elevene/lærlingene perfektionere sine kunnskaper, ferdigheter og holdninger dette skal gjøre dem klare til å møte samfunnets utfordringer nå og i framtida. «Skolen må ikke svikte sin rolle som lærested for grunnleggende kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Opplæringen må oppfylle forventninger om å bidra til samfunnsutviklingen» (NOU 2007: 6, 2007, s. 90). I dette ligger det at skolen både må ha et utdannings- og et danningperspektiv. Måten man kan gjøre dette på i skole og bedrift vil kunne være gjennom oppgaver og spørsmål som er tenkt å dokumentere for eksempel produksjonsprosessen av en gitt rett med bilder, video, oppskrifter og varebestilling. Samfunnsengasjement ville man kunne få inn for eksempel via varebestilling (økologiske råvarer), avfallshåndtering og kildesortering av avfallet. I tillegg får man inn de grunnleggende ferdighetene som lese oppskrifter, regne kommer inn ved å enten måtte øke eller redusere oppskriftene, skrive gjør man når man dokumenterer prosessen og her er den digitale ferdigheten med hele veien. I tillegg diskuterer og evaluerer man dette i etterkant gjerne med lærer/faglig leder eller med elever/med lærlinger. Dokumentasjon av de praktiske ferdighetene på kjøkkenet eller i restauranten kommer via hygienisk forsvarlig håndtering av råvarene, produksjonsprosessen, arbeidsteknikk og utførelsen av dette i det daglige arbeidet. Stortingsmelding nr. 30 sier at møtet mellom fagene og arbeidet med dem skulle være møtestedet mellom de grunnleggende

ferdighetene og danning. I denne stortingsmeldinga var det, slik jeg ser det, stort fokus på at elever og lærlinger skulle opparbeide seg nok ferdigheter for å kunne ta del i kunnskapssamfunnet. Man har også vært bevisst på at elevene og lærlingene bør kunne få opplæring innen for eksempel digitale mapper med tanke på dokumentasjon av eget arbeide.

Her har man tenkt på muligheter som digital lyd, grafikk, video, tekst og hypertekst for å dokumentere prosess og produkt. Man mener at det å integrere digitale ferdigheter i alle fag vil gi muligheter til å knytte skole og arbeidsliv tettere sammen.

2.13 Yrkeskompetanse

Restaurant- og matfag er et av de 9 yrkesforberedende studieprogrammene som fører frem til yrkeskompetanse i Kunnskapsløftet.

Stortingsmelding nummer 30 definerer kompetanse som:

«Evnen til å møte komplekse utfordringer, det er oppgaven eller kravene individet, virksomheten eller samfunnet står overfor, som er avgjørende for hvilken kompetanse som kreves» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 31). Kompetanse innebærer at man har et sett av kunnskaper, holdninger og ferdigheter og evne til å mestre en utfordring eller utføre en aktivitet eller oppgave (NOU 2007: 6, 2007). Haaland Sund og Nilsen (2008) beskriver yrkeskompetanse som det fagarbeideren skal kunne for praktisere i forhold til hva marked og bransje krever av en fagarbeider. De sier også at det handler om å utføre et fag i forhold til å løse utfordringer i sammenheng med enkelte arbeidsoppgaver eller yrkesutøvelsen som helhet. Helms Jørgensen (Jørgensen, 2009) mener at fagene ikke utvikler seg kun som følge av teknologiske endringer men sammen med samfunn, marked og kultur som fagarbeideren er en del av. I denne sammenhengen vil dette spesifikt handle om at lærlingene innenfor kokk-, institusjonskokk- og servitørfag har eller ikke har de digitale kvalifikasjonene de behøver for å kunne utføre jobbene sine. I følge Stortingsmelding nr. 17 er det en utfordring med mangelfull kompetanse i forhold til digitale grunnleggende ferdigheter i små og mellomstore bedrifter. Det er et mål for regjeringa å øke ikt kompetansen i næringslivet (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007).

Yrkesutøveren i dag må inneha evner som gjør at man fungerer faglig sammen med andre, kan dele med og lære av andre. Yrkeskompetanse er i tillegg evnen til å ta

initiativ, tenke tverrfaglig, man må i tillegg ha endringsdyktighet med tanke på at yrkene til stadighet er i utvikling og endring. ”Kunnskapssamfunnet og erkjennelsen av behovet for livslang læring understreker betydningen av at barn og unge har en beredskap i form av kunnskaper, ferdigheter og holdninger”(NOU 2007: 6, 2007, s. 62). I andre yrker kan det dreie seg om at man må ha egne eksamener, formelle titler, sertifikater, lang erfaring med spesiell programvare etc. for å kunne utføre visse jobber. Dreyfus og Dreyfus beskriver i sin bok «Mind over machine : the power of human intuition and expertise in the era of the computer» en 5 trinns modell for utvikling av kompetanse (Dreyfus, Dreyfus & Athanasiou, 1986, s. 50). Utvikling av kompetanse: Nybegynner, avansert nybegynner, kompetent, kyndig, ekspert. Når Dreyfus og Dreyfus beskriver denne modellen for utvikling av ferdigheter sier de at en faglig forståelse som er grunnlagt på regler og retningslinjer er på det laveste nivået i denne modellen. Videre fremgår det at når en person skal bevege seg til et høyere nivå i modellen må man ha erfaring med å bruke kunnskapen. Det er først når man forstår kunnskapen og situasjonen man skal bruke kunnskapen i man har beveget seg til et høyere nivå i modellen. De viser også til at jo mer trening og erfaring man får, desto mer øker kompetansen. Slik jeg forstår denne modellen handler det i prinsippet om å bygge sten på sten og blir til slutt en individuell kompetanse.

Modell for bygging av kompetanse

<i>Skill Level</i>	<i>Components</i>	<i>Perspective</i>	<i>Decision</i>	<i>Commitment</i>
1. Novice	Context-free	None	Analytical	Detached
2. Advanced beginner	Context-free and situational	None	Analytical	Detached
3. Competent	Context-free and situational	Chosen	Analytical	Detached understanding and deciding. Involved in
4. Proficient	Context-free and situational	Experienced	Analytical	Involved understanding. Detached deciding
5. Expert	Context-free and situational	Experienced	Intuitive	Involved

Figur 2-4 Modell for bygging av kompetanse. Hubert Dreyfus and Stuart Dreyfus, Mind Over Machine: The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer. (Dreyfus, Dreyfus & Athanasiou, 1986, s. 50)

I trinn 5 i modellen vurderer ikke personen hva han skal gjøre lenger, han/hun vet hva han/hun skal gjøre og handler intuitivt. Dreyfus sier videre at ekspertene bare er ekspert på det området han/hun er ekspert, når han/hun som oss andre kommer borti ting man ikke har erfaring med er han/hun som oss andre nybegynnere. Dette betyr at innen et fagfelt kan man ha flere eksperter som til sammen utgjør ekspertisen.

Christian Helms Jørgensen skrev i 2009 artikkelen "Fag mellom arbeid, organisasjon og utdanning – har fagene fremtiden bag seg?" (Jørgensen, 2009). Helms Jørgensen mener at yrkesidentiteten vil overleve og at faglærte har en betydningsfull plass i arbeidslivet. Han sier at faglig samhold i et yrke er viktig for å kunne utvikle yrkeskompetanse. Som tidligere nevnt mener Helms Jørgensen at fagene ikke utvikler seg kun som følge av teknologiske endringer men sammen med samfunn, marked og kultur som fagarbeideren er en del av. En teknologisk endring som i nyere tid har inntatt kjøkken og spisesal er den digitale teknologien som kokken, servitøren og institusjonskokken må forholde seg til. En digital teknologi som er i konstant endring, utvikling og forbedring. Når digital teknologi inntar tradisjonsrike yrkesfag vil dette kunne gjøre noe med selve yrkesutøvelsen.

2.14 Digital kompetanse i yrkesfag.

I Stortingsmelding nr. 30 (2003–2004) beskriver man kompetanse som evnen til å møte komplekse utfordringer. Det er oppgaven, eller kravene den enkelte, bedriften eller fellesskapet står overfor, som er avgjørende for hvilken kompetanse som kreves. Denne definisjonen har støtte i OECDs prosjekt DeSeCo (Definition and Selection of Competencies) (OECD, 2002), som beskriver kompetanse som «evnen til å mestre en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave». Denne funksjonelle definisjonen knytter kompetanse til det å kunne mestre utfordringer på konkrete områder innenfor utdanning, yrke, samfunnsliv eller på det personlige plan. (St. meld. nr. 30, 2003-2004). European Qualifications Framework (EQF, 2006) kom i 2006 med standardiserte retningslinjer for nasjonale kvalifikasjoner. I disse retningslinjene satte EQF opp åtte nøkkelkompetanser som det skulle fokuseres på. "Communication in the mother tongue, communication in foreign languages, mathematical competence and basic competences in science and technology, digital competence, learning to learn, social and civic competences, sense of initiative and

entrepreneurship, cultural awareness and expression”(EQF, 2006). Disse kvalifikasjonene hadde som mål å gi større mulighet for livslang læring og sikre ensartethet slik at kunnskapsnivået var rimelig felles for alle innen EU. Slik jeg forstår dette har EQF ved å lage disse retningslinjene uthevet digital kompetanse sammen med det å lære å lære, kulturell forståelse, matematisk og språklig forståelse sosiale ferdigheter og en forståelse av initiativ og entreprenørskap som nøkkelkompetanser for å sikre livslang læring, for å gi innpass i et felles arbeidsmarked innenfor Europa.

Det nyeste dokumentet som beskriver de grunnleggende digitale ferdighetene, rammeverk for grunnleggende ferdigheter (vedlegg 6) kom UDIR med i 2012 (Utdanningsdirektoratet, 2012). Rammeverket er ment å brukes av læreplangrupper oppnevnt av UDIR for å bistå i arbeidet med å revidere og utvikle læreplaner for fag i Kunnskapsløftet. De sier blant annet:

«Digitale ferdigheter er en viktig forutsetning for videre læring og for aktiv deltakelse i et arbeidsliv og et samfunn i stadig endring. Den digitale utviklingen har endret mange av premissene for lesing, skriving, regning og muntlige uttrykksformer. Derfor er digitale ferdigheter en naturlig del av grunnlaget for læringsarbeid både i og på tvers av faglige emner». (Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 6)

I rammeverket har man beskrevet de grunnleggende digitale ferdighetene opp mot 5 nivåer. Her kan man lese ord og begreper som tilegne og behandle, produsere og bearbeide, kommunisere læringsarbeid, læringsstrategier, søke etter, kategorisere og digital dømmekraft.

De 5 nivåene i rammeverket er knyttet opp mot nivåene i EQF standardiserte retningslinjer for nasjonale kvalifikasjoner. Ut fra definisjonene og rammeverket mener jeg å kunne lese mye som peker i retning av bygging av den digitale borger og lite som peker i retning av bygging av yrkeskompetanse som kokk og servitør. Digitale verktøy i Kokk- og servitørfag må baseres på bransjens og fagets eget behov, dette må være hensiktsmessig for faget og lærlingen. Slik at det oppfattes som et verktøy og et nyttig redskap i den daglige fagutøvelsen. En viktig forutsetning for utvikling av digital

kompetanse blir derfor at elever og lærlinger på Kokk- og servitørfag settes i situasjoner hvor de får virkelighetsnære aktuelle utfordringer for å utvikle sin digitale kompetanse. Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning heretter kalt ITU. Definerer digital kompetanse som: «Digital kompetanse er ferdigheter, kunnskaper, kreativitet og holdninger som alle trenger for å kunne bruke digitale medier for læring og mestring i kunnskapssamfunnet» (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning, 2005, s. 8).

I Stortingsmelding nr. 30 definerte man digitale ferdigheter som:

«Digital kompetanse er summen av enkle IKT ferdigheter, som det å lese, skrive og regne, og mer avanserte ferdigheter som sikrer en kreativ og kritisk bruk av digitale verktøy og medier. IKT ferdigheter omfatter det å ta i bruk programvare, søke, lokalisere, omforme og kontrollere informasjon fra ulike digitale kilder, mens den kritiske og kreative evnen også fordrer evnen til evaluering, kildekritikk, fortolkning og analyse av digitale sjangrer og medieformer. Totalt sett kan digital kompetanse dermed betraktes som en meget sammensatt kompetanse.» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 48).

Denne oppgaven vil handle om hvorvidt elevene på programfagområdet Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag opparbeider seg relevante digitale ferdigheter sett i perspektivet bygging av yrkeskompetanse som fremtidige faglærte kokker og servitører. Eller er regjeringas satsning på digital kompetanse og bruk av digitale verktøy/læringsressurser i skolen og yrkesutdanninga, egentlig et skole og samfunnsfenomen som tar sikte på å utvikle og integrere grunnleggende prinsipper som deltakelse og inkludering i samfunnet (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007). I stortingsmelding nr. 30 står det:

«Grunnleggende ferdigheter i bruk av digitale verktøy er en forutsetning for å fungere i dagens samfunn. I dette ligger blant annet å hente frem, lagre, skape,

presentere og utveksle informasjon. Evnen til å beherske digitale verktøy er viktig for å fungere i et samfunns- og arbeidsliv som blir stadig mer digitalisert.» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 32).

De digitale ferdighetene sier man er helt nødvendige for å fungere i samfunn, skole og arbeide. De sier også at fagene i forskjellig grad egner seg til å utvikle disse ferdighetene men at ferdighetene er uavhengige av fagene.

Siden 1990 tallet har bruken av digitale verktøy/læringsressurser ekspandert kraftig, noe som først bare var utbredt blant spesielt interesserte, har raskt spredt seg til store deler av befolkningen (Vox, 2008, s. 7). I Norge stiller man større krav til kompetanse enn tidligere og kravene endrer seg raskt. Bruken av digitale verktøy har i bred forstand blitt en basisferdighet for å kunne fungere og klare seg i jobbsammenheng og ikke minst i samfunnet ellers. I Stortingsmelding nr. 17 «Eit informasjonssamfunn for alle» presiserer man at det er en viktig faktor i arbeids og samfunnslivet at alle får en tilstrekkelig digital kompetanse (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 9,10), og at det er betydningsfullt for samfunnet og demokratiet at alle har de nødvendige kunnskaper innenfor IKT (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 57). Skal man søke skoleplass, levere eller sjekke selvangivelsen, betale en regning, sjekke saldo på bankkontoen, eller bytte fastlege er man avhengig av et visst ferdighetsnivå i forhold til digitale verktøy (Vox, 2008, s. 7). Digital kompetanse i dagens samfunn blir regnet som en basisferdighet, man er i dag nødt til å beherske digitale verktøy i et visst omfang for i det hele tatt å kunne fungere i et moderne Norsk digitalt samfunn eller i et arbeidsmarked som preges av samarbeid og konkurranse på tvers av bedrifter og landegrenser. «Den digitale og mediale utviklingen i samfunnet krever samtidig at barn og unge så vel som arbeidstakere har evne til å håndtere store informasjonsstrømmer» (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 67). Stortingsmelding nummer 17, "Eit informasjonssamfunn for alle" (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007) danner i prinsippet grunnlaget for en utjevningpolitikk for bruken av digitale verktøy/læringsressurser og vektlegger at alle skal inneha digital kompetanse i det norske samfunnet. I skolen er det historisk sett bok, tavle, blyant og papir som har vært de styrende verktøyene, supplert av kalkulator, film fjernsyn etc. Larry Cuban som er professor i pedagogikk ved Stanford University sier at hver gang nye verktøy har

kommet inn i skolesammenheng har man hatt urealistiske forventninger til effekten av disse, Cuban mener at de i beste fall kan regnes som supplement til bok og tavle (Cuban, 1986). Cuban var også kritisk til innføringen av datamaskiner i sin tid og mente at selv om tilgjengeligheten var god, betydde det ikke at den pedagogiske praksisen opp mot dette verktøyet var tilsvarende god (Cuban, 2001).

Med ny teknologi og nye digitale verktøy vil elevene og lærerne ha bedre og raskere tilgang på informasjon gjennom blant annet internett. Lærerne må planlegge opplæringen annerledes og eleven kan tilegne seg mer kunnskap på kortere tid. Verden åpner seg, lærer blir i enda større grad veileder istedenfor kunnskapsformidler. Illeris mener at mål som er presist formulert og detaljerte gjennom læreplanene på forhånd gir lite spillerom for lærer og elever i forhold til medbestemmelse og påvirkning (Illeris, 1974). Engeliën, Johannesen og Nore sier i boken Skoleutvikling og digitale medier (Engeliën, Johannesen & Nore, 2011, s. 212) kravene til kompetanse og økt samhandling endres og at elever og lærlinger derfor arbeider etter åpne læreplaner i Kunnskapsløftet. Man mener at fagforståelse ikke lenger baserer seg på faktakunnskap, men at fagforståelse må knyttes til at man hele tiden arbeider med fag, metode og læring, personlig og organisatorisk. Læring og læringsutbytte er i dag knyttet nærmere til mestring og fagkompetanse som noe mer enn faktakunnskap (Engeliën et al., 2011, s. 212). Når fag, bransje, samfunn og kunnskap er i konstant endring trenger elever, lærlinger og fagutøvere et verktøy å orientere seg etter i fremtiden. Gjennom tverrfaglige tilnærminger må elever, lærlinger og fagutøver lære seg å løse kompliserte utfordringer sammen (Engeström & Young, 2001). Illeris og Dewey er inne på noen av de samme synspunktene når det gjelder mål som lærerne eller elevene ikke har hatt innflytelse på nok ikke vil fungere for de enkelte (Hiim & Hippe, 1993, s. 216).

2.15 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg vist til at opphavet til dagens fagopplæring innenfor håndverksfagene har sine røtter på 1300 tallet, ved tilpasninger og endringer har vi i dag trepartssamarbeidet og Kunnskapsløftet. Videre har jeg beskrevet de styrende organene som beslutter og følger opp de ulike formene for styringsverktøy i skole og utdanning. Gjennom mine presentasjoner av styrende organer og føringer og de ulike formene for styringsverktøy i skole og utdanning har jeg presentert lite som peker i retning av noe

annet enn bygging av den digitale borger og lite om krav til bygging av yrkeskompetanse og dermed lite om relevansen for Kokk- og servitørfag. Avslutningsvis har jeg presentert tanker og føringer rundt yrkeskompetanse, digitalkompetanse, grunnleggende digitale ferdigheter, kunnskaper og holdninger man i dag trenger for å fungere i samfunn og yrke. Det har blitt presentert et utdrag av en lokal læreplan lest med «digitale briller» som jeg mener tilfredsstillende de krav som stilles til digital kompetanse fra lovverket, Utdanningsdirektoratet og føringene Akershus fylkeskommune legger i forhold til digital kompetanse.

3 Metode

I dette kapitlet beskrives det hvordan jeg har gått frem for å besvare problemstillingen og gjør rede for fremgangsmåten i prosessen. Det er gjennomført atten telefonintervjuer opp mot skole, bransje og bransjeorganisasjoner for å finne ut hvilke behov bransjen selv mener lærlingene har for digitale verktøy. Det er beskrevet hvordan telefonintervjuene har blitt benyttet for å hente ut disse opplysningene. Det er benyttet kvalitativ innholdsanalyse. Deretter har det blitt gjennomført en kvalitativ innholdsanalyse av læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 og Vg2 Kokk- og servitørfag. Det har blitt analysert hvilke krav som stilles til digital kompetanse fra lovverket. Utdanningsdirektoratet, hvilke føringer Akershus fylkeskommune legger i forhold til digital kompetanse og hvilke muligheter dette gir den enkelte lærer.

3.1 Presentasjon og innholdsanalyse av styringsdokumenter

I dette forskningsprosjektet er det presentert styringsdokumenter som er gjeldende for skole og utdanning. Styringsdokumenter som er presentert er: Stortingsmelding 22 (St. meld. nr. 22, 2010-2011), stortingsmelding 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004), opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), forskrift til opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 2006), den generelle delen av læreplanen (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993) og de fagspesifikke læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007). Videre er det gjort en innholdsanalyse av de fagspesifikke læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007), som har tatt sikte på å integrere digitale verktøy i opplæringa i programfagene. I utgangspunktet kan kvalitativ innholdsanalyse brukes på alle typer dokumenter. (Grønmo, 2007, s. 187). En kvalitativ innholdsanalyse handler om en systematisk gjennomgang av dokumentene, her har jeg registrert og kategorisert innholdet som er relevant for problemstillingen i dette forskningsprosjektet. Siden gjennomføringen av denne typen analyser gir stor grad av fleksibilitet var det viktig å klarlegge hva jeg lette etter (Grønmo, 2007, s. 189). Analysen er foretatt med henblikk på digitale verktøy og bruken av disse i læreplanene for programfagområdet.

Dokumentene som er analysert er allment tilgjengelige, relevante og troverdige. De er alle sammen styringsdokumenter i forhold til skole og yrkesfagopplæringen.

Hensikten med kodingen og kategoriseringen har vært å skape en oversikt over dokumentene og innholdet i disse som er relevante i forhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne oppgaven (Kvale & Brinkman, 2009, s. 208). Det er benyttet en begrepsstyrt koding og kategorisering før analysen av dokumentene ble gjennomført (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209).

3.2 Hvilke styringsdokumenter er det fokusert på?

I denne masteroppgaven er det fokusert på styringsdokumenter som er gjeldende for skole og utdanning. Styringsdokumenter som ble brukt i denne sammenhengen var: Stortingsmelding 22 (St. meld. nr. 22, 2010-2011), stortingsmelding 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004), opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), forskrift til opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 2006), den generelle delen av læreplanen (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993) og de fagspesifikke læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007).

3.3 Utforming av intervjuguider

På bakgrunn av problemstillingen og forskningsspørsmålene valgte jeg å utforme separate intervjuguider til lærere (vedlegg 1), bransjerepresentanter (vedlegg 2) og foreningsrepresentantene (vedlegg 3). Målet med analysene og intervjuene i dette forskningsprosjektet er å finne ut hvilke behov bransjen har til elevenes bruk av digitale verktøy, idet elevene går fra å være elever i videregående skole til å bli kokk eller servitør lærlinger i en bedrift og hvordan lærerne på Vg2 Kokk- og servitørfag jobber for å innfri disse forventningene. Dette er gjort ved hjelp av spørsmålene: «Hva er behovene for digitale verktøy i den daglige drift i bransjen for kokker og servitører og hvilket behov har bedriftene for at elevene får digital kompetanse på skolen?», «Hvordan forberedes elevene på bransjens behov gjennom skoletiden?», «Hva står det i læreplanen for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag om digitale verktøy?» og «Hvordan har lærer lagt til rette for bruk av digitale verktøy?» (Kvale & Brinkman, 2009, s. 143, 145, 323). I intervjuguidene ble det lagt stor vekt på språkbruk,

ordlyd og spørsmålsstilling. Det var viktig at den hadde en ordlyd og språkbruk som gjorde den forståelig for respondentene og deres kommunikasjonsform.

Intervjuguidene opp mot organisasjonene hadde en kompetanse politisk vinkling som ikke intervjuguidene mot lærere og bransje hadde, her gikk det mer på hva bransjeorganisasjonene mener at de faglærte faktisk trenger for å praktisere i yrket/bransjen. Det var viktig at intervjuguidene ikke skulle gjenspeile egne holdninger og oppfatninger i forhold til temaet, da mine holdninger og oppfatninger vil ha innvirkning på resultat (objektivitet) (Grønmo, 2007) intervjuguidene skulle også belyse hensikten med intervjuet for respondentene.

3.4 Valg av respondenter

Da respondenter til dette forskningsprosjektet ble plukket ut begrenset jeg det til å gjelde Kokk- og servitørfag.

Skoler: Jeg henvendte meg på telefon til skolene i Akershus som har dette programfagområdet. Disse skolene rekrutterer til bedrifter enten internt i egen fylkeskommune eller til Oslo. Det er tilstrekkelig antall skoler som har dette programfagområdet i sitt opplæringstilbud og det er god spredning mellom skolene. Jeg presenterte meg og forklarte hensikten med henvendelsen og ba om en respondent fra skolen som hadde alle eller de fleste timene sine i programfagene på Vg2 Kokk- og servitørfag.

Bedrifter: Jeg sendte en epost til opplæringskontoret for institusjonskokkfaget og til Lærlingekompaniet. Jeg forklarte at jeg hadde behov for et utvalg respondenter i bedrifter som hadde lærlinger innen kokkfag, servitørfag og institusjonskokkfaget til min masteroppgave i yrkesdidaktikk og at disse måtte være villige til å bruke 15 til 20 minutter på et telefonintervju om digitale verktøy/redskaper.

Rammene for institusjonskokkfaget var at respondentene måtte være små og store institusjoner med egen produksjon og sentral kjøkken, egen faglig leder/ lærling ansvarlige. Rammene for lærlingekompaniet var at respondentene måtte være små og store bedrifter, kurs og konferanse hotell, restauranter, egen faglig leder/ lærling ansvarlige både på kokk og servitør siden, gjerne komme fra samme bedrift men være

forskjellige for servitør og kokk, noen måtte høre til eier siden i tillegg til å være faglig leder/lærling ansvarlig. Bedriftene kunne være både i Oslo og Akershus, men ha lærlinger fra en skole i Akershus. Videre ble de informert om at intervjuene ville bli gjennomført på telefon fra midten av februar, at det ville bli gjort lydopptak av samtalene, lydfilene ville i prosessen oppbevares på digital minne pinne, innelåst, lydopptak skulle makuleres senest 01.12.2013. Innsamlede opplysninger anonymiseres og at det ikke skal være mulig å spore opplysningene tilbake til de som deltar i undersøkelsen. Resultatene av intervjuene vil bli offentliggjort og publisert i form av denne masteroppgaven, under tittelen: «Digitale verktøy i bygging av yrkeskompetanse på Restaurant- og matfag, Vg2 kokk/servitør. Både opplæringskontoret for institusjonskokkfaget og Lærlingekompaniet stilte seg positive til dette. Jeg fikk tildelt fire respondenter fra kokkfag, fire respondenter fra servitørfag og fire respondenter fra institusjonskokkfag. Opplæringskontoret for institusjonskokkfaget og Lærlingekompaniet gjorde alle avtaler. Hvor jeg fikk tilbakemeldinger om navn på bedrift, respondent og når det passet at jeg ringte. Ingen av representantene ytret ønske om å se intervjuguiden på forhånd. Utvelgelse av respondenter fra NHO og LO foregikk via internett og hjemmesidene til organisasjonene utfra beskrivelsen av den enkeltes ansvars- og arbeidsområde.

3.5 Fordeling av respondenter

Som tabellen viser er det en mulig svakhet at både ledersiden og organisasjonene er underrepresentert i undersøkelsene, men samtidig er det vanligvis de som er nærmest eleven/lærlingen som kjenner «hvor skoen trykker», altså lærer og faglig leder.

Intervjuene, er gjennomført av samme student og skal dekke problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne oppgaven.

Fordeling av respondenter					
	Avdelingsledere	Fagligleder	Bedriftsledere (bedrift)	Vg2 kokk- og servitør fag, programfag	Antall respondenter
Servitørfag, (bedrift)	3	3	1		4
Kokkfag, (bedrift)	3	3	1		4
Institusjonskokkfag, (bedrift)	4	4			4
Lærere		4		4	4
LO	1				1
NHO	1				1

Figur 3-1 Matrise fagkategori, fordelt på rolle og antall respondenter.

3.6 Telefonintervju

Jeg har her valgt å bruke kvalitativ metode i form av telefonintervjuer fremfor en skjemabasert undersøkelse. Dette fordi at jeg ønsker å benytte meg av mer åpne spørsmål enn i en skjemabasert undersøkelse, en kvalitativ tilnærming vil gi større muligheter til å utdype/konkretisere informasjonen som gis opp mot problemstillingen i denne oppgaven, uten at det er noen ferdige faste svaralternativer. Kvalitativ metode brukes der målet er å finne meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste (Dalland, 2007, s. 84). Alle intervjuene ble gjennomført som en samtale (intervjuguide), men spørsmålene ble stilt i samme rekkefølge til alle respondentene. Intervjuene var godt planlagt, men det var mulighet for oppfølgingsspørsmål under intervjuene. Spørsmålene var åpent formulert, slik at informantene kunne ordlegge seg fritt (Jacobsen, 2005, s. 144). Dette med tanke på: «Mulighet for å avdekke uvitenhet, misforståelser og uventede forestillingsrammer. Det suggererer ikke respondenten til å svare. De ligner mer en vanlig samtale og påvirker ikke respondentens formuleringer og ord som kanskje står ham fremmed» (Halvorsen, 2008). Telefon intervju som metode er som

regel mindre ressurskrevende i form av kostnader og tid enn personlig intervju og de gir mulighet for en åpen kommunikasjonsform mellom intervjuer og informant. (Grønmo, 2007; Jacobsen, 2005, s. 167, 143) Det oppstår en relasjon mellom intervjuer og informant, og man kan med trygghet kommunisere fordi misforståelser kan oppklares og svar utdypes. Forskerens personlighet og fremgangsmåte under intervjuet kan påvirke resultatet ved at informanten gir opplysninger den ikke står inne for, dette kan for eksempel være opplysninger informanten tror er korrekte i sammenhengen men som ikke har noen verdi for informanten å fremheve. I telefonintervjuer kan det være vanskelig å avkode dette da det ofte vises gjennom kroppsspråk og lignende, når informanten ikke er komfortabel i situasjonen (Jacobsen, 2005, s. 144).

For å ufarliggjøre intervjusituasjonen er det ofte nyttig å avdramatisere og forberede respondentene på denne ved å ha informert på forhånd. Dette kan for eksempel være: hensikten med intervjuene, hvordan de skal foregå, hvilke spørsmål som skal stilles, at respondentene sikres anonymitet og i noen tilfeller kan man sende intervjuguiden til respondenten på forhånd slik at respondenten kjenner spørsmålene og kan forberede seg på disse. Det er viktig å informere om hva intervjuet skal brukes til.

I prosessen med å skaffe respondenter til denne masteroppgaven sendte jeg informasjon og intervjuguide til opplæringskontoret for institusjonskokkfaget og Lærlingekompaniet. Etikk er i denne sammenhengen viktig, det er et tillitsforhold mellom informant og intervjuer da man utleverer opplysninger. Hver informants svar og kommentarer har lik verdi i forskningssammenhengen, uavhengig av sosial tilhørighet.

Utvalget av fagligledere/arbeidsgivere var det opplæringskontoret for institusjonskokkfaget og Lærlingekompaniet som sto for. Som nevnt i kapittel 3.3 ga jeg som student noen rammer for dette. Jeg tok kontakt med fire skoler og fikk tildelt respondenter, alle sa seg villige til å delta. Ingen av representantene ytret ønske om å se intervjuguiden på forhånd. Det at respondenten ikke kjenner intervjuguiden på forhånd slik at respondenten kjenner spørsmålene og kan forberede på spørsmålene stiller større krav til meg som intervjuer enn om respondentene hadde kjent spørsmålene på forhånd. Jeg må være beredt på å klare opp i eventuelle misforståelser på en helt annen måte enn om intervjuguiden hadde vært kjent på forhånd. Utvalget av lærere ble gjort på bakgrunn av at de skulle være en skole i Akershus fylkeskommune, ha Vg2 kokk og servitørfag og jobbe aktivt med digitale verktøy i opplæringa av elevene. Alle de impliserte lærer informantene har arbeidet under de samme styringsdokumentene og

den samme arbeidsgiveren, og skal derved ha det samme utgangspunktet for å integrere digitale verktøy i opplæringa. Her vil det kunne dukke opp individuelle forskjeller fra skole til skole utfra indre rammer og ikke minst den enkelte skoles lokale læreplaner og den enkelte lærers forutsetninger og tilgang på digitale verktøy. Til NHO og LO ble informasjonen sendt direkte til gjeldende personer utfra beskrivelse av den enkeltes arbeids og ansvarsområder på organisasjonenes internett og hjemmesider. Lærer respondentene fikk dette tilsendt direkte på epost.

3.7 NHO og LO

Jeg plukket ut respondenter fra hjemmesidene til de respektive organisasjonene utfra bransje tilknytning og arbeidsområde uten nærmer kjennskap til disse.

Den første respondenten jeg var i kontakt med fra NHO sa seg villig til å delta i prosjektet, men vi oppdaget tidlig i intervjuet at det var på siden av arbeidsfeltet til respondenten og avsluttet intervjuet. Denne respondenten var til stor hjelp med å formidle kontakt med ny respondent.

Respondenten fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd, intervjuet ble oversendt for godkjenning etter transkribering og er godkjent av respondenten.

Respondenten fra LO var skeptisk til hvorvidt LO overhodet hadde noe å bidra med og ønsket derfor å gå igjennom intervjuguiden med meg på forhånd. Deretter samtykket de til deltakelse. Respondenten fikk tilsendt intervjuguiden på forhånd, intervjuet ble oversendt for godkjenning etter transkribering og intervjuet er godkjent av respondenten. Utvalget fra NHO og LO ble gjort utfra bransje tilknytning og arbeidsområde uten nærmer kjennskap til disse.

3.8 Dokumentanalyse

Jeg har her valgt å bruke kvalitativ metode i form av innholdsanalyse av læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 kokk- og servitørfag. Læreplanene er systematisk gjennomgått med fokus på problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Innholdsanalyse kan man bruke i sammenheng med gjennomgang av dokumenter og intervjuer. I boken Systematikk og innlevelse sier Tove Thagaard at det er hensiktsmessig å bruke begrepet dokumentanalyse for undersøkelser av dokumenter som er skrevet for et annet formål enn det spesifikke forskningsprosjektet (Thagaard,

2003, s. 59). Jeg bruker derfor det samme begrepet. Jeg ønsker allikevel å påpeke at det er tolkning som er overordnet. Analyse som begrep, viser gjerne til en fastsatt måte å bruke teksten på. Dokumenttolkning som begrep hadde kanskje vært mer treffende, da det er jeg som student som velger hvilke deler av teksten som presenteres. Ved bruk av dokumentanalyse må dokumentene vurderes etter den konteksten de settes i (Thagaard, 2003, s. 59 - 60). På grunnlag av gjennomgangen av læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 kokk- og servitørfag har dataene blitt kodet og kategorisert (Grønmo, 2007, s. 187, 189, 190, 191). Dokumentene som er analysert er offentlig tilgjengelige og innehar en stor grad av relevans, autenticitet og troverdighet (Grønmo, 2007, s. 122, 123). Det er viktig å være bevisst sin rolle som tekstskaper og teksttolker (Brekke, 2006, s. 20). Selv om dokumentene er skrevet og jeg i denne sammenheng ikke kan regnes som tekstskaper, har jeg ulike muligheter for hvordan jeg presenterer sitater og innhold fra dokumentene jeg har analysert. Når man analyserer et læreplan mål med en bestemt hensikt vil dette kunne gi en oppfatning av læreplan målet. Samme læreplan mål kan oppfattes helt ulikt hvis man leser det med en annen hensikt og slik brukes for å bygge opp under en annen forståelse.

3.9 Innsamling av data

Innsamling av data opp mot lærere og faglig ledere/ lærling ansvarlige ble gjennomført i februar 2013. Jeg brukte en intervjuguide under gjennomføring av telefonintervjuene (Kvale & Brinkman, 2009, s. 143). Det ble gjennomført telefonintervju med fire lærere, fire faglig ledere/ lærling ansvarlige på institusjonskokk siden, fire faglig ledere/ lærling ansvarlige på institusjonskokkfag siden, fire faglig ledere/ lærling ansvarlige på servitør siden. to av intervjuene med faglig ledere/ lærling ansvarlige på kokk og servitør siden er sammenfallende med eier av bedriften. Intervjuene ble gjennomført over høyttaler på smart telefon og tatt opp som en mp3 fil ved hjelp av en lydopptaker. Innsamling av data opp mot, LO og NHO ble gjennomført i april og mai 2013. Jeg brukte en intervjuguide under gjennomføring av telefonintervjuene. Intervjuene ble gjennomført over høyttaler på smart telefon og tatt opp som en mp3 fil ved hjelp av en lydopptaker. Når telefonintervjuene med LO og NHO var gjennomført sammen med de 16 foregående telefonintervjuene har jeg til sammen gjennomført atten telefonintervjuer.

3.10 Transkribering av intervjuene

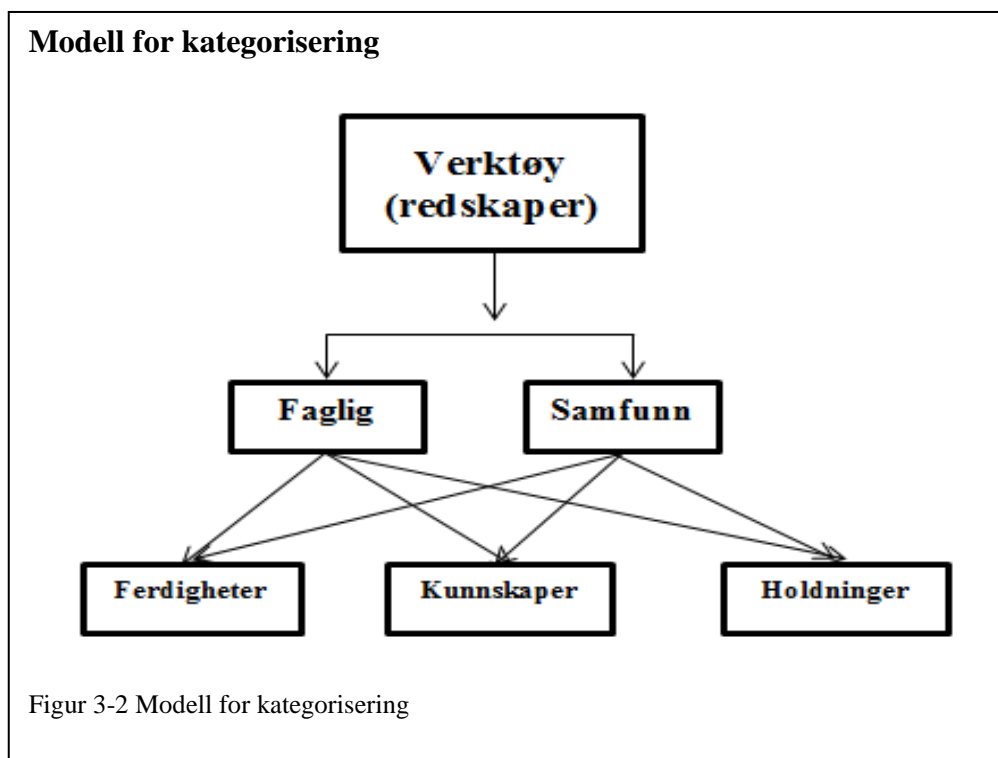
Etter at hvert telefonintervju var gjennomført, transkriberte jeg alle fortløpende. Dette ble gjort ved hjelp av kontorstøtte programvaren Microsoft Word på en stasjonær PC. Grunnen til at jeg valgte å bruke så mye tid på dette arbeidet var for å kunne danne et godt og skikkelig grunnlag for analysene i etterkant. Ved å transkribere intervjuene fikk jeg bedre oversikt på hva respondentene hadde sagt, enn når jeg lyttet på lydfile (Dalland, 2007, s. 176).

3.11 Koding og kategorisering av data

Hensikten med kodingen og kategoriseringen har vært å skape en oversikt over og identifisere de dataene jeg har fått inn gjennom dokumentanalysen og telefonintervjuene som er relevante i forhold til problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne oppgaven (Kvale & Brinkman, 2009, s. 208).

3.12 Modell for kategorisering.

Det er benyttet en begrepsstyrt koding og kategorisering før analysene av styringsdokumentene og av det transkriberte materialet ble gjennomført (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209). Kodene og hovedkategoriene ble dannet på bakgrunn av litteraturstudier. I resultatkapittelet har jeg valgt å kalle kodene for underkategorier og kategoriene for hovedkategorier. Litteraturen som ble brukt er stortingsmelding nr. 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004), Ola Erstads bok Digital kompetanse i skolen (Erstad, 2005), Christian Helms Jørgensens artikkel Fag mellom arbejde, organisation og uddannelse – har fagene fremtiden bag sig? (Jørgensen, 2009). Min førforståelse har vært sentral i dette arbeidet. Figur 3-2 modell for kategorisering presenterer tema, koder og hovedkategorier. Temaet digitale verktøy er definert som verktøy (redskaper). Hovedkategoriene Faglig og samfunn gir to forskjellige perspektiv på kodene ferdigheter, kunnskaper, og holdninger (Erstad, 2005, s. 101).



Kodingen og kategoriseringen har blitt gjennomført manuelt ved at det ble benyttet markeringspenner i seks forskjellige farger. Styringsdokumentene ble systematisk gjennomgått og data ble registrert, dataene ble skrevet ut på papir. Det transkriberte materialet av intervjuene ble skrevet ut på papir. I analysen brukte jeg markeringstusjer med forskjellige farger for å kode de forskjellige stikkordene, sitatene og utsagnene. Deretter sorterte jeg de forskjellige intervjuene på skrivebordet for å få oversikt. Det ble søkt etter sammenhenger, og kategoriene ble sortert flere ganger inn i nye

hovedkategorier. Kjernekategoriene i dette forskningsprosjektet er digitale verktøy, og dette representerer hovedtemaet på bakgrunn av problemstillingen for forskningsprosjektet (Corbin & Strauss, 2008, s. 104). Koder og kategorier presenteres i resultatkapittelet. Hvert sitat er oppført med referanse til respondent og respondentnummer. Jeg har valgt å bruke forkortelsen «L» for lærer, «K» for kokk, «IK» for institusjonskokk, «S» for servitør og «O» for organisasjonene.

3.13 Metning av data

En utfordring i forbindelse med datainnsamling er å avgjøre når man har metning på data, man har oppnådd metning når man ikke oppdager noe nytt (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209). Det var en utfordring i forbindelse med datainnsamlingen å avgjøre når jeg hadde samlet inn nok data. Som tidligere nevnt har jeg analysert fagspesifikke læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007), og gjennomført 18 telefonintervjuer opp mot et utvalg fagligledere/arbeidsgivere i lærebedrifter innenfor kokk og servitørfag, samt representanter fra NHO, LO, og et utvalg av lærere på Vg2 kokk og servitørfag. I dette forskningsprosjektet måtte jeg sette en grense for tidsbruken hvis jeg skulle komme i mål, dette ble en subjektiv vurdering. Jeg er derfor ikke sikker på at meningsnivå er nådd og det vil derfor kunne være at det kan dukke opp nye data i senere studier. Jeg mener allikevel at med de begrensningene jeg har hatt, at mine funn er gode nok til å fullføre forskningsprosjektet.

3.14 Etske betraktninger, reliabilitet og validitet

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for hvordan jeg har arbeidet for å ivareta respondenter, datamateriale, bearbeiding, og presentasjon av resultatene i denne masteroppgaven. Jeg har vært opptatt av å opptre profesjonelt ovenfor mine respondenter.

3.14.1 Melding og tilbakemelding fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste

Jeg sendte inn meldeskjema til Personvernet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS heretter kalt NSD. Dette for å få en vurdering av hvorvidt prosjektet kom inn under meldeplikten i forhold til personopplysningsloven § 31. NSD fant at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet var meldepliktige. NSD ønsket noen små tillegg i intervjuguidene som for eksempel at navn

og kontaktinformasjon til veileder ved prosjektet ble tilført. At det ble informert om at innsamlede opplysninger ble anonymisert og lydopptak makulert senest 01.12.2013.

Ved publisering skulle ingen enkeltpersoner kunne gjenkjennes.

Jeg har søkt og fått tilbakemelding om at behandling av personopplysninger kan settes i gang fra NSD (vedlegg 4). Når intervjuene med lærere og bedriftsrepresentantene var gjennomført viste det seg ønskelig i samråd med veileder, for å forsterke forskningsprosjektet også å gjennomføre intervjuer opp mot foreningene i arbeidslivet. Dette medførte at det 29.4.13 ble sendt inn en endringsmelding til NSD, som ble bekreftet 16.5.13, utfra de samme kriteriene som tidligere. 10.11.13 ble det sendt ytterligere en endringsmelding til NSD, med endring av dato for prosjektets avslutning. Endring ble bekreftet fra NSD 12.11.13

3.14.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om pålitelighet (Dalland, 2007, s. 50; Grønmo, 2007, s. 221) Dette betyr at hvis andre gjentar den samme måling som jeg har gjennomført, er resultatet pålitelig hvis de andre får tilnærmet det samme svaret, forutsatt at de måler det samme som jeg gjorde. Svakheter ved å analysere dokumenter er først og fremst forskerens virkelighetsforståelse, virkelighetsforståelsen kan påvirke de dokumentene som blir valgt ut (Grønmo, 2007; Yin, 2003). En av årsakene til dette kan være at forskeren er farget av for eksempel omgivelser, bakgrunn, holdninger og foregriper hvilken informasjon som vil være tilgjengelige i dokumentene, noe som igjen vil kunne føre til at viktige dokumenter velges bort. En annen årsak kan være begrenset kildekritikk eller forståelse av sammenhengen hos forskeren. For eksempel kan et dokument være skrevet for å gi et bilde eller analyse av en historie, på grunn av begrenset kontekstuell forståelse vil forskeren kunne gå glipp av viktige opplysninger. I denne sammenhengen bør man supplere dokumentanalyse med andre metoder, som for eksempel intervjuer.

Grønmo (Grønmo, 2007, s. 122, 123) sier at valg av kilder må baseres på grundige overveielser når man skal gjennomføre en innholdsanalyse av et dokument. Han framhever fire typer av kildekritiske vurderinger som man bør foreta, dette er: tilgjengelighet, relevans, autenticitet og troverdighet. I denne masteroppgaven har jeg forholdt meg til styringsdokumenter som er gjeldende for skole og utdanning. Styringsdokumenter som ble brukt i denne sammenhengen var: Stortingsmelding 22 (St. meld. nr. 22, 2010-2011), stortingsmelding 30 (St. meld. nr. 30, 2003-2004),

opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), forskrift til opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 2006), den generelle delen av læreplanen (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993) og de fagspesifikke læreplanene på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007). Dette er dokumenter som i denne sammenheng skal inneha stor grad av tilgjengelighet, relevans, autentisitet og troverdighet. Respondentene i dette prosjektet har bidratt utfra sin forståelse og sine forutsetninger, bidragene er vesentlige da det er de som danner utgangspunkt for resultatene i denne rapporten. Akershus fylkeskommune har relativt få skoler som har programfagområdet Restaurant- og matfag som et av sine studietilbud. Dette innebærer at alle lærere på programfagområdet kjenner alle. Fagmiljøet blant kokker og servitører er også relativt lite, dette innebærer også at de fleste kjenner hverandre. Disse relasjonene har jeg ivaretatt ved at intervjuene har vært frivillige og ellers som beskrevet i kapittel 3.4. Alt datamateriale er anonymisert og oppbevares innelåst, dette vil bli makulert og slettet når denne masteroppgaven er godkjent. Lydfilene fra telefonintervjuene er oppbevart på en minnepenn, minnepinnen oppbevares innelåst, lydfilene vil bli slettet når masteroppgaven er godkjent.

Svarene fra respondentene viser etter analysene en rimelig likelydende tilbakemelding, årsakene til dette kan være at bransjen har samme oppfatning av digitale verktøy i denne sammenhengen det kan også være at min førforståelse, som er beskrevet i kapittel 1.3, er et viktig element som kan ha påvirket resultatet av dette forskningsprosjektet. Jeg kan ha tolket dataene ut fra mitt faglige ståsted (Thagaard, 2009, s. 191) Jeg har hatt et ønske om å gjøre dette så etterprøvbart og gjennomsiiktig som mulig, men det kan være vanskelig for andre å oppnå like resultater. Corbin og Strauss mener begrepet troverdighet dekker bedre da det vitner om at resultatene gir tillit (Corbin & Strauss, 2008, s. 302). Et forskningsprosjekt skal være logisk, kreativt og inneha dybde (Corbin & Strauss, 2008). Dette mener jeg at oppgaven min har.

3.14.3 Validitet

Validitet er latinsk for styrke. Validitet i denne sammenhengen vil handle om at datamaterialet mitt har gyldighet i forhold til problemstillingen som skal belyses. Validiteten er høy hvis datainnsamlingen resulterer i datamateriale som er relevant for problemstillingen for forskningsprosjektet (Dalland, 2007, s. 50; Grønmo, 2007, s. 221).

Naturligvis vil arbeidet med dette forskningsarbeidet preges av meg som student. Både av min nåværende bakgrunn som lærer, men også av min tidligere erfaring som kokk og servitør, gjennom synspunkter, erfaringer og ikke minst kjennskap til bransjen. I motsetning til den tradisjonelle student som betrakter, tolker og beskriver det som forskes utenifra, befinner jeg meg i et lærerteam, i klasserommet innenfor mitt praksisfelt i arbeid med elever og digitale verktøy daglig. Forskningshåndverket i form av gjennomføring av intervjuene, bearbeiding, analyseringen av disse og læreplan analysen vil være utslagsgivende i forhold til hvorvidt disse kan sies å være reliable eller ikke. Gjennom mine erfaringer og behandlingen av intervjuene, dataene i disse og læreplananalysen er det en hvis fare for at jeg som student kan la dette prege resultatet. Dette er jeg veldig klar over og har hatt stort fokus på at det er innholdet i læreplanene og respondentens meninger og ytringer som i denne oppgaven skal komme frem. Jeg har lagt stor vekt på å gjennomføre intervjuene så likt som mulig, da jeg ikke kan bruke utsagn som ikke har kommet inn som svar i intervjuene. Det vil si at jeg må forstå hva respondenten sier og ikke tolke det som blir sagt, jeg må lytte til det respondentene sier og ikke stille ledende spørsmål. Det er viktig at transkriberingen foregår ryddig og nøyaktig og at respondentene får mulighet til å lese igjennom i etterkant slik at de kan korrigere. Selv om alle disse forhåndsreglene blir ivaretatt, vil svarene som kommer ut av disse intervjuene og ikke minst bearbeiding av dataene kunne farges av rammene for intervjuene og meg som forsker. Jeg har holdt fokus på tema og problemstilling for oppgaven. Det vil alltid komme spennende og interessante innspill fra engasjerte respondenter som brenner for sine fag, av og til vil disse innspillene kunne være på sidelinjen og da er det viktig og kunne legge disse til siden ved å holde et strengt fokus på tema og problemstilling for oppgaven. «Forskeren er åpen overfor nye tema som respondentene bringer inn i samtalen, men må samtidig passe på at ikke pratsomme respondenter overtar styringen og fører intervjuet ut på viddene eller inn på irrelevante og ufruktbare spor» (Grønmo, 2007, s. 163). Det er derfor viktig at styringen av intervjuet skjer med utgangspunkt i intervjuguiden, men at den brukes med fleksibilitet. Jeg har lagt stor vekt på å gjennomføre innholdsanalysen av læreplanene på Restaurant- og matfag Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) så likt som mulig. Et viktig perspektiv her er forskeren, læreplanen er lest med fokus på tema og problemstilling for oppgaven. Tolkningen av dokumentene er

3.14.4 Hva kunne vært gjort annerledes?

I løpet av mine 17 år i skolen, har jeg opparbeidet meg et stort nettverk av kontakter blant lærere innenfor Restaurant- og matfag og innen bransjen blant faglige ledere i kokkfag, institusjonskokkfag og servitørfag. Jeg har vært mye i kontakt med representanter fra bransjen i forbindelse med utplassering av elever og ikke minst som leder av prøvenemnda for kokkfag på Romerike. Jeg kunne tatt direkte kontakt med mitt nettverk innenfor skolen og bransjen, noe jeg bevisst unnlot å gjøre da dette ville fått store konsekvenser for reliabiliteten og validiteten i oppgaven. Når det gjaldt kontakten med NHO og LO hadde jeg ikke den samme problematikken, da jeg har et ikke eksisterende nettverk i forhold til organisasjonene. I stedet for å sende ut en mail for å forsøke å opprette en kontakt med organisasjonene, kan det være at jeg burde ha tatt direkte kontakt på telefon. Mail fungerte greit ovenfor NHO og LO. Jeg valgte å bruke en intervjuguide som ga respondentene mulighet til å utdype svarene sine i etterkant. I forkant av alle intervjuene har respondentene fått samme standardiserte informasjon, med den hensikt å gjøre situasjonen så lik som mulig for respondentene.

Jeg ser at jeg kunne ha jobbet hardere for å forsøke å gjennomføre gruppeintervjuer som et alternativ til de individuelle intervjuene. En fordel ved gruppeintervju ville helt klart ha vært at jeg kunne fått flere og bedre tilbakemeldinger fra respondentene ved at respondentene fikk ideer og innspill fra hverandre, som de enten ikke tenkte på eller glemte i denne sammenhengen (Grønmo, 2007). Logistikken viste seg vanskelig å løse i en travel hverdag og det var vanskelig å finne felles møte tidspunkter i allerede overfylte kalendere. En hensikt med et gruppeintervju måtte jo være at flest mulig kunne og ville delta på samme tidspunkt. Det er i tillegg stor sannsynlighet for at flere hadde takket nei til å delta hvis fleksibiliteten i forhold til tidspunkt for intervjuene hadde blitt borte.

3.15 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg vist til myndighetene og arbeidsgivers krav og føringer i forhold til bruk av ikt og digitale verktøy i klasserommet. Dokumentene jeg her har vist til og innholdet i disse er gjeldende for Kunnskapsløftet på landsbasis og derved styrende med tanke på digitale verktøy på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 og Vg2 Kokk- og servitørfag. Jeg har beskrevet hvordan jeg har gått frem metodisk for å finne svar på min problemstilling med tilhørende forskerspørsmål. Denne oppgaven har en

problemstilling som tar sikte på å finne ut hvilke behov lærlinger innenfor Kokk- og servitørfag har for digitale verktøy. Metoden som er valgt er kvalitativ innholdsanalyse av krav som stilles til digital kompetanse i forhold til regelverket og hvilke føringer Akershus fylkeskommune legger i forhold til digital kompetanse på programfagområdet Restaurant- og matfag Vg1 og Vg2 kokk og servitørfag. Videre ble det gjennomført telefonintervjuer opp mot skole, bransje og bransjeorganisasjonene, metoden ble valgt da det var viktig å finne ut hvilket behov for digitale verktøy bransjen selv mener de har behov for daglig. Utvalget av informanter er fire lærere, fire faglige ledere fra kokk-, servitør-, institusjonskokkfag og to representanter fra bransjeorganisasjonene. Alle telefonintervjuene ble planlagt og gjennomført på samme måte. Intervjuguide ble utarbeidet med spørsmål i tråd med problemstilling og forskerspørsmålene i denne oppgaven. Intervjuguidene for lærere og fagligleder er likelydende, mens intervjuguiden for bransjeorganisasjonene er utformet på et litt mer overordnet politisk nivå. I analysearbeidet med telefonintervjuene er det brukt kvalitativ innholdsanalyse. Alle intervjuer ble foretatt i februar 2013 og alle respondentene hadde mulighet til å få oversendt intervjuguide i forkant, dette var det bare bransjeorganisasjonene som ønsket å benytte seg av. Alle intervjuene ble fortløpende transkribert og respondentene hadde mulighet til gjennomlesning av de transkriberte intervjuene dette var det bare bransjeorganisasjonene som ønsket å benytte seg av.

4 Resultater og analyse av resultater

Her presenteres resultater og analyse av dataene fortløpende for å belyse problemstillingen i denne masteroppgaven. Dette gjøres for lettere skape et helhetsbilde over situasjonen. Det presenteres resultater fra telefonintervjuene, med hovedkategorier og tilhørende underkategorier med utvalgte sitater fra respondentene. Videre presenteres resultatene av dokumentanalysen fra læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag.

4.1 Likheter/ulikheter mellom fagene

Som tabellen under viser har respondentene fra lærerne og organisasjonene svart med bakgrunn i alle fagene det vil si kokk-, institusjonskokk- og servitørfag mens de faglige lederne innenfor kokk-, institusjonskokk-, og servitørfag svart konkret ut fra sine fag. Som tidligere skrevet i dette kapitlet har alle respondentene fra skolen dette skoleåret Vg2 Kokk og servitørfag, en av disse har i tillegg noen timer på Vg1 Restaurant- og matfag og ytterligere 1 har noen timer på Vg2 Matfag.

Likheter/ulikheter mellom fagene			
	Aktørene/rollene		
Fagene	Lærer	Fagligleder	Organisasjonene
Kokk	↑ ↓	↔	↑ ↓
Servitør		↔	
Institusjonskokk		↔	

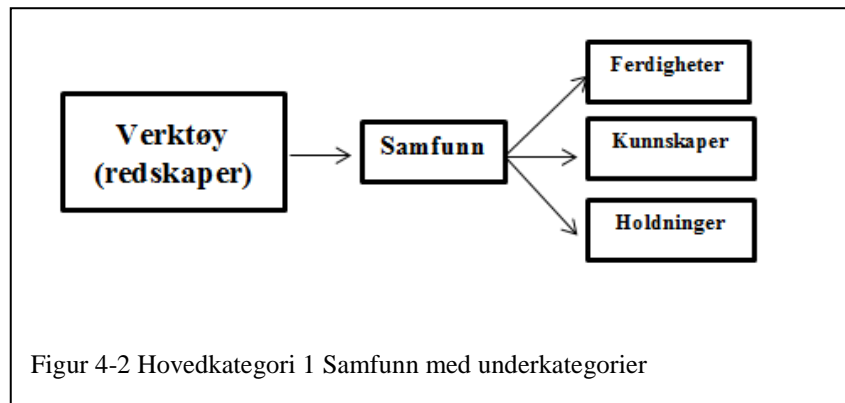
Figur 4-1 Matrise likheter/ulikheter mellom fagene

4.2 Kategorisering av intervjuene.

Her presenteres to hovedkategorier med tilhørende underkategorier og med et utvalg sitater fra intervjuene. Hvert sitat er oppført med referanse til respondent og respondentnummer. Jeg har valgt å bruke forkortelsen «L» for lærer, «K» for kokk, «IK» for institusjonskokk, «S» for servitør og «O» for organisasjonene.

4.3 Hovedkategori 1 Samfunn.

Her presenteres hovedkategori 1 samfunn med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper ble dannet etter begrepsstyrt koding (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209) og litteraturstudier (Erstad, 2005; Jørgensen, 2009; St. meld. nr. 30, 2003-2004).



Alle respondentene fra skolen har dette skoleåret Vg2 Kokk- og servitørfag, en av disse har i tillegg noen timer på Vg1 Restaurant- og matfag og ytterligere 1 har noen timer på Vg2 Matfag. Inn i hovedkategori samfunn har jeg definert de verktøyene (redskapene) man trenger for å fungere i de fleste sammenhenger i samfunnet i dag.

4.3.1 Underkategori 1: Ferdigheter

Alle respondentene fra skolen fremhever datamaskin, internett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat som verktøy de legger vekt på at elevene skal opparbeide seg gode ferdigheter med. Bare en av respondentene nevner Ipad eller nettbrett som viktig i denne sammenhengen. Alle respondentene fremhever spesielt viktigheten av å beherske bruken av internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. To av respondentene uttalte at de bruker digitale verktøy i alle fag hele tiden, mens en uttalte daglig. Alle respondentene fra skolen trekker frem Akershus fylkeskommunes læringsplattform, It's learning hvor elevene må ha gode ferdigheter for å navigere seg i og mellom fag, planer, vaktlister, kalendere innleveringer av skole- og hjemmearbeider. Alle respondentene fra næringslivet, inkludert bransjeorganisasjonene forventer at de grunnleggende ferdighetene i stor grad skal være på plass før man går inn i lærlingperioden. Som nevnt i kapittel 1 er de grunnleggende ferdighetene definert som, å kunne: uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å kunne bruke digitale verktøy.

Respondentene fra (IK) fremhever behovet for ferdigheter med enkel bruk av datamaskin, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy og internett må gis i skolen. Majoriteten av respondentene mener at skolen legger godt til rette for dette.

Alle respondentene fra (K) fremhever behovet for ferdigheter med enkel bruk av datamaskin, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy og internett må gis i skolen. Majoriteten av respondentene mener at skolen må bruke digitale verktøy enda hyppigere, men at det er viktig at man ikke glemmer de praktiske ferdighetene.

Alle respondentene fra (S) fremhever behovet for ferdigheter med enkel bruk av datamaskin, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy og internett må gis i skolen.

En respondent uttalte at: [...] «lærlingene har bedre digitale grunnkunnskaper enn oss som har jobbet en stund og dette må utdanning og skole ta en del av æren for» [...] (S. 3). En annen uttalte: [...] «lærlingene er ofte bedre rusta til å bruke digitale verktøy enn den eldre garde er» [...] (S, 1) I en bred tolkning av mine data leser jeg at lærlingene i dag har bedre grunnlag for å ta i bruk ny teknologi på bakgrunn av en bredere og bedre skolering innen digitale ferdigheter enn den eldre garde har. I stortingsmelding nr. 17 mener man at det er viktig at alle har nødvendige kunnskaper innenfor IKT (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 57). Dreyfus & Dreyfus (Dreyfus et al., 1986) beskriver kunnskapsnivåene greit og forståelig, hvor man bygger kunnskap sten for sten og til slutt ender opp som ekspert på sitt område. Dewey mente tidlig at kunnskap var viktig i forhold til mestring og erfaring, sett i lys av stortingsmelding nr. 17 hvor det blir hevdet at det er en utfordring med mangelfull kompetanse i forhold til digitale grunnleggende ferdigheter i små og mellomstore bedrifter (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007).

Respondentene fra bransjeorganisasjonene er klare på at elevene må ha en ballast før man starter sin læretid, ferdigheter innenfor digitale verktøy er i denne sammenhengen en viktig ballast. Elevene må ha et godt faglig og personlig grunnlag og dette er viktig for å prestere i faget de skal jobbe innenfor. I den grad digitale verktøy bidrar til dette så

mener organisasjonene det er positivt. Bransjeorganisasjonene, som de fleste andre, går lite inn på spesifikke digitale ferdigheter, utover ferdigheter i forhold til at enkel bruk av datamaskin, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy og internett må gis i skolen. De sier også at digitale verktøy i denne sammenhengen nok har et noe mer samfunnsmessig perspektiv og inngår som et av flere verktøy som skal gjøre eleven klar for læretid og arbeidsliv i et helhetsperspektiv. Bransjeorganisasjonene sier at det er viktig at fokuset på de digitale ferdighetene ikke må gå på bekostning av de faglige ferdighetene, men at skolen må lære elevene digitale ferdigheter på et mer generelt grunnlag.

4.3.2 Underkategori 2: Kunnskaper

Respondentene fra skolen er ganske likelydende i forhold til at elevene har svært forskjellige digitale kunnskaper med seg inn i skolen. De aller fleste har gode kunnskaper i bruk av internett, men har en del mangler når det gjelder bruk av datamaskinen til «nyttige» formål. De grunnleggende kunnskapene med de digitale verktøyene må elevene ha tilegnet seg i skolen som for eksempel enkel bruk av datamaskinen, intuitiv lagring og som tidligere nevnt kontorstøtte programvare. Respondentene fra skolen fremhever viktigheten av å opparbeide gode kunnskaper i det å bruke bilder, video og lyd som dokumentasjon, videre understrekes det viktigheten av gode kunnskaper i forhold til å vurdere innholdet i informasjonen man finner enten den er i form av faglige tekster, oppskrifter eller lignende. Man nevner også kontorstøtteverktøy som viktige å beherske enten i sammenheng med dokumenter, regneark eller presentasjoner og det vises til det hav av muligheter som ligger der med internett koblinger i dokumentene. Det trekkes også frem alle de mulighetene som ligger ut på internett som for eksempel blogg.

Respondentene fra (IK, K, S, og O) fremhever viktigheten av at de grunnleggende kunnskapene med de digitale verktøyene må elevene ha tilegnet seg i skolen som for eksempel enkel bruk av datamaskinen, intuitiv lagring og kontorstøtte programvare som for eksempel dokumenter til skriving av oppskrifter og menyer og regneark. E post blir også nevnt i denne sammenhengen. Respondentene fra «O» nevner i tillegg at elevene må kunne evne å snu seg rundt, lære seg noe nytt, generell endringskompetanse er viktig for (O, 2)

Respondentene fra næringslivet, inkludert bransjeorganisasjonene forventer at de grunnleggende ferdighetene i stor grad skal være på plass før man går inn i lærlingperioden. Det understrekes både fra bedrift og organisasjonssiden at fagene er praktiske og at den digitale kunnskapen ikke vil være en del av kjernekompetansen innen disse fagene sammenlignet med andre fag, hvor det kanskje er et mye større behov for denne type kunnskap uten at de never eksempler.

4.3.3 Underkategori 3: Holdninger

Alle bransjerepresentantene og bransjeorganisasjonene, uten unntak, trakk frem den praktiske produksjonen. Disse respondentene var genuint opptatt av at trygg, økonomisk, velsmakende og forsvarlig mat alltid måtte ha hovedfokuset sammen med en service pakke som alltid har bruker og gjest i hovedfokus. I tillegg kommer selvfølgelig økonomi, fagkompetanse personlige egenskaper og høyere standard på tjenestene. De digitale verktøyene måtte være redskaper på veien for å nå dette målet, hvis ikke hadde de ingen hensikt i denne sammenhengen. De digitale verktøyene måtte være en del av den totale verktøykassa for å nå dette målet. Majoriteten var enig om at de digitale verktøyene har kommet for å bli og at de alltid vil være en del av arbeidsdagen.

En respondent uttalte: «[...]strengt tatt trenger de ikke kunne bruke pc for å kunne bli en dyktig kokk, servitøren har det mer inne i bransjen sin enn kokkene har.» i neste setning sier samme respondent: «[...] kommer mer og mer inn over alt, vanskelig å være i arbeid i dag uten å beherske digitale verktøy. Man klarer seg ikke i samfunnet i dag uten digitale kunnskaper, man faller utenfor.» (L, 1). En av de andre respondentene fra skolen sier: «[...] trenger ikke mye digitale kunnskaper for å bli kokk/servitør i dag, litt kontorstøtte verktøy, noe kasse og logistikk programmer. Resten er egentlig mer samfunnsrelatert. Samme respondent sier litt senere i intervjuet [...] dette er et praktisk yrke som handler mye om smak, konsistens, menneskebehandling, hygiene [...]» (L, 4) En informant uttalte: «[...] digitale verktøy blir brukt hele tiden, men mindre hyppig enn tidligere til skolearbeid [...]» (L, 1) « [...]Elevene bruker mer og mer tid på Facebook, sosiale medier, sosiale nettverk, spill, se på filmer, chatte med venner [...]» (L, 1). IKT er dagens kontakt med venner (sosial plattform). Alle respondentene er enige om at holdningene i forhold til kildekritikk, kildebruk, hva man legger ut på internett er en viktig holdning som må oppøves i skolen.

En av bedriftsrespondentene uttalte «[...] du trenger ikke kunne bruke datamaskin for å bli institusjonskokk, men det kommer mer og mer inn over alt [...]» (IK, 1), en annen sa «[...] man skal passe seg for at bruken av digitale verktøy ikke tar fokus vekk fra kunden [...]» (IK, 2). På spørsmålet: har de som begynner som lærlinger hos dere de ferdighetene de trenger i forhold til bruk av digitale verktøy og redskaper. Hva er bra, hva kan eventuelt gjøres bedre? i intervjuguiden for bedriftsrespondentene (vedlegg 2) var en av respondentene opptatt (K, 1) av å linke dette over på praktiske ferdigheter i forhold til produksjon. Samme respondent uttalte senere i intervjuet at «[...] man ikke blir dyktig kokk ved hjelp av digitale verktøy» og «[...]at det viktige ikke er det digitale i læretiden [...]»

En respondent fra servitørene sier: «[...] skolen bør bruke mer resurser og energi på de faglige tingene fremfor digitale verktøy, dette har de nesten ikke bruk for her hos oss [...] » (S, 1). I følge (O, 2) mener mange av bedriftene at når Kunnskapsløftet ble innført fikk elevene enda mer generell tilnærming til fagene, bedriftene ønsker derfor høyere fagkompetanse og høyere standard på elevene enn i dag. Samme respondent sier også: «[...]dette er fortsatt et håndverksfag, man kommer ikke til å bruke datamaskinen eller Ipaden til å røre i grytene med [...] » (O, 2)

Kunnskapsløftet og stortingsmelding nr. 22 (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 49) definerer en av de grunnleggende ferdighetene til å være: å kunne bruke digitale verktøy. Den grunnleggende ferdigheten skal være integrert i kompetansemålene i de ulike fagenes læreplaner og dette skal være på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98).

I datamaterialet fra intervjuene med bransjerepresentanten og bransjeorganisasjonene hevdes det på den ene siden at de grunnleggende ferdighetene i bruk av digitale verktøy i stor grad skal være på plass før man går inn i lærlingperioden. Videre peker dataene på at majoriteten trekker frem pc med programvare. Elevene må ha digitale ferdigheter innen bruk av intranett, bedriftssystemer og internettbruk med tanke på å sende epost, finne oppskrifter, vaktlister, arbeidsplaner, ferielister og bedriftsintern informasjon, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy. Verktøyene nevnes som viktige digitale verktøy, men det sies også at opplæring i dette må gis i skolen. I tillegg blir det nevnt at skolen må bruke digitale verktøy enda hyppigere,

Videre peker respondentene fra bransje organisasjonene på at man mener at det ikke er behov for å satse mer på de digitale ferdigheter enn man gjør i dag. Dette vil slå feil ut i forhold til de praktiske ferdighetene. Videre sier de at digitale verktøy har et mer samfunnsmessig perspektiv og er et av flere verktøy som skal gjøre eleven klar for læretid og arbeidsliv i et helhetsperspektiv, bransjeorganisasjonene peker på at generell endringskompetanse er en viktig egenskap hos elevene, stortingsmelding nr. 30 sier at de grunnleggende ferdighetene er grunnlaget for å fungere i samfunnet i dag (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 32). I tillegg argumenteres det for at fagene er praktiske og at den digitale kunnskapen ikke vil være en del av kjernekompetansen innen disse fagene sammenlignet med andre fag. De digitale verktøyene skal integreres i fagene på fagenes premisser. Jeg trodde i forkant av studien at lærerne i forskjellig grad forberedte elevene på bransjens behov for digitale verktøy. Lærerne på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag har føringer for hva opplæringen skal inneholde og hvordan den skal legges opp. Dette styres av blant annet opplæringsloven (Kunnskapsdepartementet, 1998), og hva det står i læreplanene (Utdanningsdirektoratet, 2006, 2007) for programfagområdet. I tillegg har man Akershus fylkeskommunes felles standard for bruk av IKT i opplæringen (vedlegg 5). I mitt datamateriale fra skolene hevdes det at elevene har svært forskjellige digitale kunnskaper med seg inn i videregående skole, videre så sier lærerne at de aller fleste har gode kunnskaper i bruk av internett, men har en del mangler når det gjelder bruk av datamaskinen til «nyttige» formål. I stortingsmelding nr. 20 (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 40) fremhever man at digitale ferdigheter også innebærer gode strategier og kunnskaper i forhold til nettbruk. Mine funn viser videre at det er enighet om at holdningene i forhold til kildekritikk, kildebruk, hva man legger ut på internett er viktige holdninger som må oppøves i skolen. Opplæringen skal ha som hensikt å forberede elevene på fremtidige oppgaver i arbeid og samfunn (St. meld. nr. 30, 2003-2004).

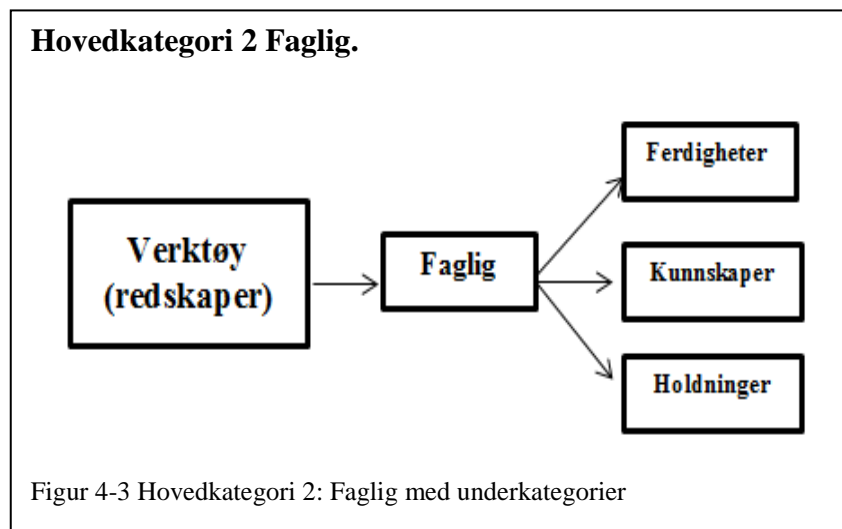
Mine data fra skolen fremhever pc, med programvare, mobiltelefon, digitalt fotoapparat som verktøy de legger vekt på at elevene skal opparbeide seg gode ferdigheter med internett, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, intuitiv lagring, sende epost. It's learning_for å naviger seg i og mellom fag, finne planer, vaktlister, kalendere og til innleveringer av skole- og hjemmearbeider. En respondent uttalte: «[...]strengt tatt trenger de ikke kunne bruke pc for å kunne bli en dyktig kokk, servitøren har det mer inne i bransjen sin enn kokkene

har.» i neste setning sier samme respondent: «[...] kommer mer og mer inn over alt, vanskelig å være i arbeid i dag uten å beherske digitale verktøy. Man klarer seg ikke i samfunnet i dag uten digitale kunnskaper, man faller utenfor.» (L, 1)

Dette samsvarer også godt med mine funn fra bransje og bransjeorganisasjonene hvis man kan anta at skolens bruk av It's learning_til en hvis grad i opplæringsammenheng har som formål å fungere som et slags intranett.

4.4 Hovedkategori 2 Faglig

Her presenteres hovedkategori 2 faglig med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper ble dannet etter begrepsstyrt koding (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209) og litteraturstudier (Erstad, 2005; Jørgensen, 2009; St. meld. nr. 30, 2003-2004).



Inn i hovedkategori faglig har jeg derfor definert de verktøyene (redskapene) man trenger for å fungere i de fleste sammenhenger faglig både på kjøkkenet og i restauranten i dag.

4.4.1 Underkategori 1: Ferdigheter

Alle respondentene fra skolen fremhever viktigheten av ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. De nevner også pc med programvare som for eksempel mat på data for næringsberegning av kosten og internettbruk med tanke på å sende epost, finne oppskrifter, vaktlister, arbeidsplaner og lignende.

Respondentene fra skolen ser for seg at mer tid i fremtiden vil gå med til å opparbeide seg ferdigheter i forhold til de digitale verktøyene og at mange av systemene kommer til å styres over internett og mobil. Respondentene fra (IK, K S og O) fremhever viktigheten av ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, alle nevner også pc med programvare med kontorstøtte programvare, intranett, bedriftssystemer og internettbruk med tanke på å sende epost, finne oppskrifter, vaktlister, arbeidsplaner, ferielister og lignende. Kort sagt de tingene man daglig har bruk for i sitt arbeide på kjøkken og i spisesalen. Alle sier også at mer og mer er automatisert i forhold til temperaturregistrering av kjøøl- og fryserom, dette loggføres automatisk via datamaskinen og ved avvik varsles dette på mobiltelefonen (IK), mens (K) har mer tilpassede løsninger for den enkelte bedrift/kjede. Dette kan være alt fra varsling via mobil til egne nattevakter som sjekker ut ved varsling hvis fryserommet får temperaturfall i løpet av natta. Alle er enige om at utviklinga går fort og de økonomiske rammene gjør det vanskelig å holde følge, i tillegg koster det mer i form av tid i forhold til å forsøke å holde seg oppdatert enn det gir tilbake i form av effektivisering. De presiserer at dette er et praktisk yrke. Respondentene fra (IK) trekker frem merke maskiner (produktmerking), alle nevner også pc med programvare med forskjellige varianter av næringsberegningsprogrammer som for eksempel «Kostplan, Mat på data og Aivo».

En av respondentene (IK, 2) trekker frem ferdigheter i forbindelse med et bedriftsspesifikt logistikk program hvor brukeren /kundene bestiller maten de skal ha den enkelte dag og at lærlingen må inn her for å sjekke ut hva som skal produseres og leveres ut den enkelte dag. En annen av respondentene (S, 2) viser til en annen variant av et logistikk program hvor man har hele booking systemet for restauranten i en og samme programpakke. I dette programmet har man alt fra online booking til bordreservering, bordplaner, muligheter for lagring av opplysninger om faste gjester som for eksempel matvare allergier etc. Respondentene understreker at dette må eleven lære hos dem. Bransjeorganisasjonene peker igjen på at man ikke ser behovet for å satse mer på de digitale ferdighetene enn man gjør i dag, dette vil slå feil ut i forhold til de praktiske ferdighetene som bransjen melder om. De presiserer at de legger vekt på at utdanninga elevene får må være i tråd med det bransjen har bruk for i forhold til ferdigheter med digitale verktøy.

Organisasjonene tror ikke at kjøkkenet vil ha det største behovet når det gjelder økning av digitale ferdigheter i fremtiden, i restauranten vil nok behovet være større. Man tror det vil være behov for nettverksbygging og deling av informasjon, internt i den enkelte, bedrift/kjede og ikke minst på tvers av landegrensener. Verden har plutselig blitt veldig liten. Dette er et punkt de mener elevene kan komme til å trenge større ferdigheter innenfor i fremtiden.

4.4.2 Underkategori 2: Kunnskaper

Alle respondentene fra (L, IK, K, S) fremhever viktigheten av kunnskaper til å bruke de digitale ovnene, digitale vektene, digitale termometrene, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmene og bankterminalene. Men de presiserer at alle maskiner og ovner er forhåndsprogrammerte fra leverandøren, slik at det handler egentlig om kunnskap til å velge riktig program til riktig arbeidsoperasjon. Dette er merkespesifikt og varierer fra ovn til ovn, vekt til vekt etc. De mest avanserte merke maskinene styres av programvare på datamaskinen og dette må elevene ha kunnskaper om. Når det gjelder Kasse og logistikk programmene er også disse avhengig av hvilken type og merke man har valgt å kjøpe inn i bedrift og skole. Disse varierer av type og kvalitet fra skole til skole. Respondentene fra skolen uttaler at de har lagt seg på enklere og billigere løsninger av det man forholder seg til i bransjen. Respondentene fra (IK, K, S og O) sier at de ikke forventer at skolen skal kunne drille elevene i den enkelte ovn, eller det enkelte program, da dette er bedriftsspesifikt og dette skal de ordne selv. Bedriftene ønsker at skolen skal ta seg av det grunnleggende og generell med elevene. En av respondentene (IK, 2) trekker frem kunnskaper i forbindelse med et bedriftsspesifikt logistikk program hvor brukeren /kundene bestiller maten de skal ha den enkelte dag og at lærlingen må inn her for å sjekke ut hva som skal produseres og leveres ut den enkelte dag. En annen av respondentene (S, 2) viser til en annen variant av et logistikk program hvor man har hele booking systemet for restauranten i en og samme programpakke. I dette programmet har man alt fra online booking til bordreservering, bordplaner, muligheter for lagring av opplysninger om faste gjester som for eksempel matvare allergier etc. Respondentene understreker at dette må elevene lære hos dem. Bransjeorganisasjonene peker igjen på at man ikke ser behovet for å satse mer på de digitale kunnskapene enn man gjør i dag, dette vil slå feil ut i forhold til de praktiske kunnskapene som bransjen melder om. De presiserer at de legger vekt på at

utdanninga elevene får må være i tråd med det bransjen har bruk for i forhold til kunnskaper om digitale verktøy.

Bransjeorganisasjonene tror ikke at kjøkkenet vil være gjenstand for det største behovet når det gjelder behov for større digitale kunnskaper i fremtiden, i restauranten vil nok behovet være større. Man tror det vil være behov for kunnskap om nettverksbygging og deling av informasjon, internt i den enkelte, bedrift/kjede og ikke minst på tvers av landegrenser. Verden har plutselig blitt veldig liten. Dette er et punkt de mener elevene kan komme til å trenge større kunnskaper innenfor i fremtiden.

4.4.3 Underkategori 3: Holdninger

Respondentene fra skolen er helt klare på at det er ikke er mulig å sitte med og kunnskaper om alle de forskjellige varianter av kasse- og logistikksystemer man sitter med ute, skolen må ha «light» versjoner, og kunnskaper på et generelt grunnlag. Skolen må ta seg av den grunnleggende opplæringen og bedriftene må ta den bedriftsspesifikke, da utstyr, programmer etc. varierer fra bedrift til bedrift og fra kjede til kjede. En av respondentene uttaler: «[...] regner egentlig ikke med at dette er noe stort problem da utstyr og programmer stort sett er intuitivt og greit bygd opp [...] » (L, 4)

Respondentene generelt i skolen regner med at det vil bli en utfordring for skolen i det store og hele å skulle holde tritt med utviklinga innenfor digitale verktøy, med tanke på at dette nok kommer til å sprengte mange økonomiske rammer. Dette både med tanke på oppgradering av utstyrsparken og ikke minst oppdatering av den enkelte.

Respondentene fra (IK, K, S og O) er generelt enige om at dette krever betydelige resurser i form av utstyr, tid og innsats. I intervjuet med (K, 4) blir det sagt: «[...] kan se ut som om dette koster mer en forsvarlig foreløpig [...] » i intervjuet med (O, 1) blir det sagt: «[...] relativt store investeringer og derfor lettere å tjene inn for en kjede [...]) Respondentene er også rimelig entydige i forhold til de økonomiske rammene, enten i form av pressede markeder eller i forhold til trange budsjetter. På servitør siden var det blitt gjennomført flere prøveprosjekter med digitale menyer, begrunnelsene for at dette ikke ble en del av hverdagen var at det tok for mye oppmerksomhet bort fra gjesten, kostet for mye, tok for lang tid og var veldig sårbart i forhold til ustabile nettverk. «[...]

den dagen digitale verktøy blir idiotsikre, kostnadseffektive og effektiviserer hverdagen er jeg klar [...] » (S, 2)

Mine data fra kokkfaget viser at alle ovner og maskiner er forhåndsprogrammerte fra leverandøren og her handler det om kunnskap til å velge riktig program til riktig arbeidsoperasjon. Dette er merkespesifikt og varierer fra ovn til ovn, maskin til maskin og at det må læres på det enkelte kjøkken. Når det gjelder de mest avanserte merke maskinene, kassene og logistikk variantene kan disse programmeres og styres fra datamaskinen, dette må elevene ha kunnskaper om. Mine funn viser at bransjen ikke forventer at elevene skal ha detaljkunnskap på dette nivået, dette får lærlingen opplæring i ved den enkelte bedrift. Lærlingen må ha med seg den grunnleggende kunnskapen fra skolen, men at det er viktig at man ikke glemmer de praktiske ferdighetene. I tillegg viser dataene fra bransje og bransje organisasjonene bedriftsspesifikke digitale verktøy som vekter, ovner, termometre, merke maskiner og kostregistreringsprogramvare for kokkene, kasse og logistikk verktøy for servitørene. Dataene viser også at ting blir mer og mer automatisert i forhold til temperaturregistrering av kjøll- og fryserom, dette loggføres automatisk via datamaskinen og ved avvik varsles dette på mobiltelefonen man har mer tilpassede løsninger for den enkelte bedrift/kjede. Dette kan være alt fra varsling via mobil til egne nattevakter som sjekker ut ved varsling hvis fryserommet skulle få temperaturfall i løpet av natta. Alle er enige om at utviklinga går fort og de økonomiske rammene gjør det vanskelig å holde følge. I tillegg koster det mye i form av tid og innsats å holde seg oppdatert enn det nødvendigvis gir tilbake i form av effektivisering. I stortingsmelding nr. 17 støttes dette med økonomiske rammer, tidkrevende og dårligere utnytting (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 92).

Christian Helms Jørgensen hevder i sin artikkel, Fag mellom arbejde, organisation og uddannelse – har fagene fremtiden bag sig? (Jørgensen, 2009) at det yrket man utøver i større grad skiller seg fra det man er utdannet til, ikke kun som følge av teknologiske endringer men også som en følge av samfunn, marked og kultur. Med grunnlag i mine data kan det hevdes at de digitale verktøyene får for stort fokus i dagens opplæringssituasjon. På den ene siden hevder bransjen og bransjeorganisasjonene at lærlingene når kunnskapsløftet ble innført fikk de enda mer generell tilnærming til fagene, bedriftene ønsker derfor høyere fagkompetanse og

høyere standard på elevene enn i dag. Samme respondent sier også: « [...] dette er fortsatt et håndverksfag, man kommer ikke til å bruke datamaskinen eller Ipaden til å røre i grytene med [...] » (O, 2).

I boka *Læring gjennom praksis* (Nilsen & Sund, 2008) beskriver Nilsen og Sund yrkeskompetanse det fagarbeideren skal praktisere i forhold til hva bransje og marked krever. En av bedriftsrespondentene uttalte « [...] du trenger ikke kunne bruke datamaskin for å bli institusjonskokk, men det kommer mer og mer inn over alt [...] » (IK, 1), det er derfor mulig at dette tyder på et fag og bransje i endring hvor lærling og fagutøver nå og i fremtiden trenger verktøy for å orientere etter i fellesskap. (Engeström & Young, 2001) en annen sa « [...] man skal passe seg for at bruken av digitale verktøy ikke tar fokus vekk fra kunden [...] » (IK, 2). En respondent fra servitørene sier: « [...] skolen bør bruke mer resurser og energi på de faglige tingene fremfor digitale verktøy, dette har de nesten ikke bruk for her hos oss [...] » (S, 1). Mine data antyder derimot at bransjen tror at elevene vil ha et behov for deling av kunnskap og informasjon og kunnskaper om bygging av nettverk, internt i den enkelte bedrift/kjede og på tvers av landegrenser. Det kan derfor være rimelig å hevde at satsningen på digitale verktøy i skolen på den måten vil kunne være med på å bygge opp OECDs prosjekt DeSeCo (St. meld. nr. 30, 2003-2004; Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003). «Rammeverk for grunnleggende digitale ferdigheter» (Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 7) og European Qualifications Frameworks (EQF, 2006) standardiserte retningslinjer for nasjonale kvalifikasjoner. Sett i et slikt lys vil lærlingenes digitale ferdigheter kunne være nyttig i et fremtidsperspektiv for å heve bransjens grunnleggende digitale ferdigheter internt i den enkelte bedrift og på kryss av landegrenser. I tillegg kan det hevdes at digitale verktøy kan være med på å sikre livslang læring og enkelte kan hevde at digitale verktøy kan være med å sikre ensartetheten innen EU. Selv om Kokk- og servitørfag fortsatt er praktiske fag

Mine data fra skolen er samstemt når de fremhever viktigheten av ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. En av de andre respondentene fra skolen sier: « [...] trenger ikke mye digitale kunnskaper for å bli kokk/servitør i dag, litt kontorstøtte verktøy, noe kasse og logistikk programmer. Resten er egentlig mer samfunnsrelatert. Samme respondent sier litt senere i intervjuet [...] »

dette er et praktisk yrke som handler mye om smak, konsistens, menneskebehandling, hygiene [...]» (L, 4) Når fag, bransje, samfunn og kunnskap er i konstant endring trenger elever, lærlinger og fagutøvere et verktøy å orientere seg etter i fremtiden (Engeström & Young, 2001). Når det gjelder Kasse og logistikk programmene er også disse avhengig av hvilken type og merke man har valgt å kjøpe inn i bedrift og skole. Disse varierer av type og kvalitet fra skole til skole. Mine data fra skolen tyder på at de har lagt seg på enklere og billigere løsninger av det man forholder seg til i bransjen. Videre viser mine funn at skolen gir elevene opplæring i tilsvarende de kasse- og logistikksystemer man sitter med ute i bransjen, systemene man bruker i skolen er «light» versjoner, og gir elevene bruker kunnskaper på et generelt grunnlag. Skolen tar seg av den grunnleggende opplæringen og bedriftene tar den bedriftsspesifikke. En av respondentene fra skolen uttaler: «[...] regner egentlig ikke med at dette er noe stort problem da utstyr og programmer stort sett er intuitivt og greit bygd opp [...] » (L, 4). Noe som er helt i tråd med funn i datamaterialet fra bransje og bransjeorganisasjonene. Mine data fra skolen viser også at pc med programvare som for eksempel mat på data for næringsberegning av kosten brukes i opplæringen.

4.5 Læreplanverket for Kunnskapsløftet

Læreplanverket for Kunnskapsløftet danner grunnlaget og normen for opplæringen i skole og bedrift. Først vil jeg peke på hva læreplanene på Vg1 restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag sier direkte om digitale verktøy, deretter vil jeg vise hva man kan lese ut av læreplanene hvis man leser de med «digitale briller» og med den hensikt å integrere digitale verktøy i størst mulig grad i fagene. Leser man læreplanene med «digitale briller» slik at man øker bruken av digitale verktøy, kan man i følge stortingsmelding nr. 30 gi elevene helt nødvendige forutsetninger for å fungere i et samfunns- og arbeidsliv som blir mer og mer digitalisert (St. meld. nr. 30, 2003-2004).

4.6 Analyse av læreplan i felles programfag

I læreplanen i felles programfag på Vg1 restaurant- og matfag nevnes digitale verktøy direkte i forbindelse med omtalen av de grunnleggende ferdighetene i programfaget:

«Å kunne bruke digitale verktøy i restaurant- og matfag inneber å vurdere energi- og næringsinnhold og søkje, hente, samanlikne og oppsummere relevant informasjon.» (Utdanningsdirektoratet, 2006). I ett kompetansemål i ett fag er læreplanen tydelig i forhold til digitale verktøy:

Kosthald og livsstil

- bruke digitale verktøy til å rekne ut energi- og næringsinnhold i måltid, og til å planleggje og setje saman måltid i tråd med krava frå helsestyresmaktene

Det at man bruker ord som søke, hente, sammenligne og oppsummere relevant informasjon i omtalen av de grunnleggende ferdighetene i programfaget, gjør at digitale verktøy kan integreres i opplæringen på Vg1 Restaurant- og matfag i arbeidet med så godt som alle kompetansemål i forhold til ferdigheter, kunnskaper og holdninger. På Vg2 Kokk- og servitørfag nevnes digitale verktøy også direkte i forbindelse med omtalen av de grunnleggende ferdighetene i programfaget i noe mer omfattende grad, her sier man:

«Å kunne bruke digitale verktøy i Kokk- og servitørfag innebærer å hente og oppsummere relevant informasjon og dokumentere og presentere faglig arbeid.

Det innebærer også å kunne sammenligne og vurdere energi- og næringsinnhold, kost- og menyplanlegging, varebestilling, betalingsrutiner, lagerstyring og bruk av produksjonsutstyr.» (Utdanningsdirektoratet, 2007).

På Vg2 er man tydelige i forhold til digitale verktøy i to fag:

Råvarer og produksjon

- bruke digitale verktøy til oppskrifts- og mengdeberegning i produksjon

Kosthold, ernæring og helse

- bruke digitale verktøy i næringsberegning, kost- og menyplanlegging

Det at man bruker ord som å hente og oppsummere relevant informasjon og dokumentere og presentere faglig arbeid i omtalen av de grunnleggende ferdighetene i programfaget, gjør at digitale verktøy kan integreres i opplæringen på Vg2 Kokk- og

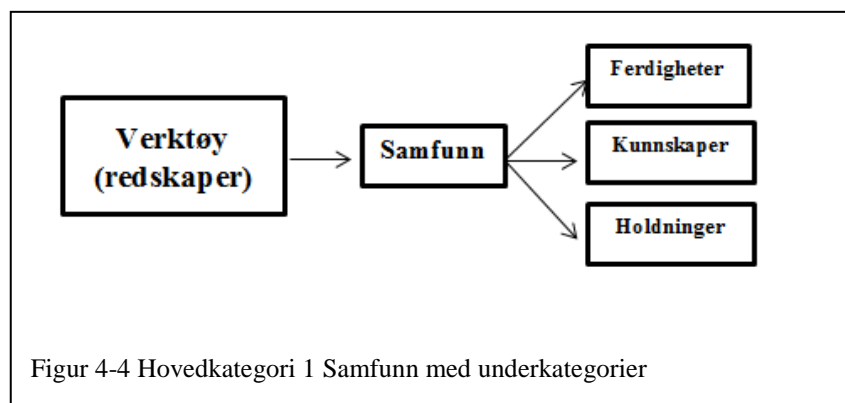
servitørfag i arbeidet med så godt som alle kompetansemål forhold til ferdigheter, kunnskaper og holdninger. I læreplanen for Vg1 restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag er det muligheter for at lærere med «digitale briller» kan dra dette mye lenger. Generelt sett vil man i de aller fleste kompetansemålene på Vg1 restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag vil kunne bruke digitale verktøy til informasjonsinnhenting om råvarer, tilberedningsmetoder, bruksområder, lover og regler, all skriftlighet og dokumentasjon av læringsarbeidet kan nyte godt av disse verktøyene. Mens andre kompetansemål er mer spesifikke i forhold til digital kompetanse hos elever og lærlinger innen programfag området kokk, institusjonskokk og servitør.

4.7 Kategorisering av læreplanene.

Her presenteres to hovedkategorier med tilhørende underkategorier og med referanser fra dokumentene.

4.8 Hovedkategori 1 Samfunn.

Her presenteres hovedkategori 1 samfunn med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper ble dannet etter begrepsstyrt koding (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209) og litteraturstudier (Erstad, 2005; Jørgensen, 2009; St. meld. nr. 30, 2003-2004).



I min presentasjon av hovedkategori samfunn har jeg valgt å plukke frem enkelte mål i de forskjellige programfagene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007). Dette begrunner jeg med at alle kompetansemålene i programfagene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2

Kokk- og servitørfag vil kunne være gjengangere i hele eller deler av målene i hovedkategori samfunn med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper. Inn i hovedkategori samfunn har jeg definert de verktøyene (redskapene) man trenger for å fungere i de fleste sammenhenger i samfunnet i dag.

4.8.1 Underkategori 1: Ferdigheter

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Digitale verktøy i denne sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

Der læreplanene ikke omtaler digitale verktøy direkte ligger disse implisitt og er opp til den enkelte lærer å tolke dette inn på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Jeg skal her gi noen eksempler på mål i læreplanene som man kan «lese med digitale briller» uten at det direkte står nevnt i målet. I faget råstoff og produksjon på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Oppbevare og emballere mat i samsvar med gjeldende krav» (Utdanningsdirektoratet, 2006), dette er i utgangspunktet et praktisk mål som gjennomføres i verksted, men det er ikke nødvendigvis slik. Elevene må ha en kunnskap i forkant som gjør de i stand til å gjennomføre dette i praksis og de skal kunne dokumentere gjennomføring og resultat i etterkant, her kan man bruke de digitale verktøyene, dette innebærer videre at de må ha den grunnleggende digitale ferdigheten på plass (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 49). Eleven må ha ferdigheter i for eksempel bruk av Datamaskin, Ipad eller nettbrett, intuitiv lagring av informasjon på datamaskinen, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

I faget Råvarer og produksjon på Vg2 kokk- servitørfag kan man lese: «Planlegge, gjennomføre, dokumentere og vurdere eget arbeid i samsvar med gjeldende regelverk og andre styringsdokumenter» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Eleven må ha ferdigheter i for eksempel bruk av Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

4.8.2 Underkategori 2: Kunnskaper

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Digitale verktøy i denne sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

Eleven må ha kunnskaper om for eksempel bruk av Datamaskin, Ipad eller nettbrett, intuitiv lagring av informasjon på datamaskinen, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

I faget råstoff og produksjon på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Gjere greie for råvarer, mat og drikke som inngår i restaurant- og matfaga, næringsinnhold, eigenskapar og bruksområde» (Utdanningsdirektoratet, 2006). Dette er i utgangspunktet et teoretisk mål som overføres til praktisk kunnskap. Elevene bør ha et teoretisk fundament hvor man har kunnskaper om, hvordan man kan bruke de digitale verktøyene som et viktig hjelpemiddel. Her kan man utarbeide «råvareleksikon» og tilsvarende med alt fra næringsinnhold til oppbevaring med bilder av den enkelte råvare på datamaskinen. Slik jeg ser det må man i tillegg ha kunnskaper om kildene man henter informasjonen sin fra. Dette innebærer videre at de må ha den grunnleggende digitale ferdigheten på plass (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 49). I faget Råvarer og produksjon på Vg2 kokk- servitørfag kan man lese: «Tilberede og presentere nye og tradisjonelle lokale, regionale, nasjonale og internasjonale retter og menyer på kreativ og estetisk måte» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Slik jeg ser det er det akkurat det samme prinsippet her som det foregående eksemplet, kunnskaper om «datamaskinen» og verktøyene, programvaren, kilde osv. I følge respondentene fra skolen hevdes det at elevene har gode kunnskaper i bruk av internett men at de har mangler når det gjelder å bruke datamaskinen til «nyttige» formål.

4.8.3 Underkategori 3: Holdninger

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Digitale verktøy i denne

sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

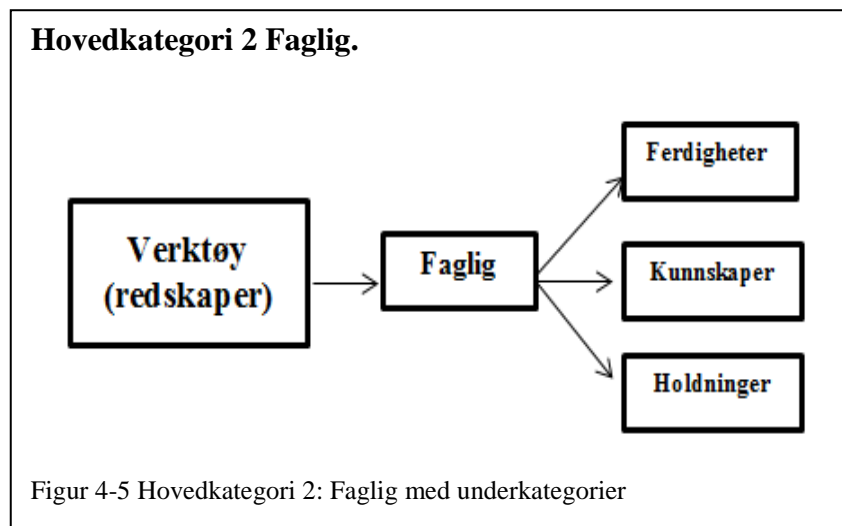
Eleven må ha holdninger til for eksempel bruk av Datamaskin, Ipad eller nettbrett, intuitiv lagring av informasjon på datamaskinen, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning.

I faget kosthold og livsstil på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Lage måltid ut fra tilrådingar frå helsestyresmaktene» (Utdanningsdirektoratet, 2006). Dette er et praktisk mål hvor man skal produsere måltider på kjøkkenet utfra anbefalingene til helsestyresmaktene, men før man kan produsere maten må man finne ut hva helsestyresmaktene anbefaler. Her kommer de digitale verktøyene inn. Når elevene bruker «datamaskinen» til informasjonssøk må de ha opparbeidet seg holdninger i forhold til dette. De må være i stand til å utøve kildekritikk, etikk og moral i forhold til internett, kildehenvisninger og informasjonsinnhenting.

I faget kosthold, ernæring og helse på Vg2 kokk- servitørfag kan man lese: «Gi råd om daglig kost og spesialkost» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Dette er et mer teoretisk mål som handler om å veilede kommende kunder og gjester. Før man selv kan veilede noen må man ha bygget opp egne kunnskaper og holdninger, her kommer de digitale verktøyene inn. Elevene kan bruke «datamaskinen» til informasjonssøk men som nevnt i det foregående eksemplet må de da ha opparbeidet seg holdninger i forhold til dette. De må være i stand til å utøve kildekritikk, etikk og moral i forhold til internett, kildehenvisninger og informasjonsinnhenting.

4.9 Hovedkategori 2 Faglig.

Her presenteres hovedkategori 2 faglig med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper ble dannet etter begrepsstyrt koding (Kvale & Brinkman, 2009, s. 209) og litteraturstudier (Erstad, 2005; Jørgensen, 2009; St. meld. nr. 30, 2003-2004).



Skolen har et ansvar for at eleven forberedes for samfunn og yrkesliv derfor må de få mulighet til å tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger deretter (NOU 2007: 6, 2007). Kunnskapene, ferdighetene og holdningene må være til nytte og glede både for eleven og samfunnet. I denne sammenhengen må kunnskaper, ferdigheter og holdninger sees på som fagrelaterte. I min presentasjon av hovedkategori faglig har jeg valgt å plukke frem enkelte mål i de forskjellige programfagene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007). Dette begrunner jeg med at alle kompetansemålene i programfagene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) vil kunne være gjengangere i hele eller deler av målene i hovedkategori samfunn med underkategoriene ferdigheter, holdninger og kunnskaper.

Inn i hovedkategori faglig har jeg definert de verktøyene (redskapene) man trenger for å fungere i de fleste sammenhenger på skolen, kjøkkenet og i restauranten i dag.

4.9.1 Underkategori 1: Ferdigheter

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av

målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Digitale verktøy i denne sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning. Noen få legger til rette for å ta i bruk bransjerelaterte digitale verktøy som for eksempel ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. Der læreplanene ikke omtaler digitale verktøy direkte ligger disse implisitt og er opp til den enkelte lærer å tolke dette inn på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Jeg skal her gi noen eksempler på mål i læreplanene som man kan «lese med digitale briller» uten at det direkte står nevnt i målet. I faget råstoff og produksjon på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Oppbevare og emballere mat i samsvar med gjeldende krav» (Utdanningsdirektoratet, 2006), dette er i utgangspunktet et praktisk mål som gjennomføres i verksted, men det er ikke nødvendigvis slik. Elevene må ha ferdigheter i forkant som gjør de i stand til å gjennomføre dette i praksis. I forkant må de vite hva gjeldende krav er, i sin søken etter dette kan man ha ferdigheter i bruken av de digitale verktøyene som for eksempel: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost og Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning, dette innebærer videre at de må ha den grunnleggende digitale ferdigheten på plass (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 49). Videre må eleven kunne emballere og merke produktene, dette innebærer ferdigheter til å bruke disse faglige digitale verktøyene. I faget Råvarer og produksjon på Vg2 kokk-servitørfag kan man lese: «Tilberede og presentere nye og tradisjonelle lokale, regionale, nasjonale og internasjonale retter og menyer på kreativ og estetisk måte» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Eleven må ha ferdigheter i for eksempel bruk av Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning. Dette i sammenheng med for eksempel å søke etter internasjonale retter, dokumentere resultater, mengde beregning osv. Videre kommer de bransjerelaterte digitale ferdighetene inn i forhold til produksjon- og serveringsprosessen. Dette kan være for eksempel ferdigheter i å bruke digitale ovner, digitale steketermometre, digitale vekter, betalingsterminaler og lignende.

4.9.2 Underkategori 2: Kunnskaper

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Digitale verktøy i denne sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning. Noen få legger til rette for å ta i bruk bransjerelaterte digitale verktøy som for eksempel kunnskaper i å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. Der læreplanene ikke omtaler digitale verktøy direkte ligger disse implisitt og er opp til den enkelte lærer å tolke dette inn på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Jeg skal her gi noen eksempler på mål i læreplanene som man kan «lese med digitale briller» uten at det direkte står nevnt i målet. I faget kosthold og livsstil på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Planleggje og lage til spesialkost» (Utdanningsdirektoratet, 2006). I faget Kosthold, ernæring og helse på Vg2 kokk- servitørfag kan man lese: «Komponere menyer og lage måltider ut fra hensyn til kultur og religion» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Dette er et mål som kombinerer planlegging med produksjon, derfor vil elevene måtte ha kunnskaper i hvordan benytte digitale verktøy som: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning i planleggingsfasen og de mer bransjerelaterte digitale verktøyene som for eksempel kunnskaper i å bruke digitale ovner, digitale steketermometre, digitale vekter, betalingsterminaler og lignende i produksjonsfasen.

4.9.3 Underkategori 3: Holdninger

Alle målene på Vg1 Restaurant- og matfag (Utdanningsdirektoratet, 2006) og Vg2 Kokk- og servitørfag (Utdanningsdirektoratet, 2007) legger til rette, i hele eller deler av målene, for å bruke digitale verktøy i opplæringen av elevene. Underkategori 3: holdninger legger føringer i forhold til at elevene må læres «nettvett», hva er ditt og hva er mitt, kildekritikk, etikk, moral hva kan deles og gode kildehenvisninger osv. må de da ha opparbeidet seg holdninger i forhold til dette. Digitale verktøy i denne sammenhengen kan være: Datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende

epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning. Noen få legger til rette for å ta i bruk bransjerelaterte digitale verktøy som for eksempel ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. Der læreplanene ikke omtaler digitale verktøy direkte ligger disse implisitt og er opp til den enkelte lærer å tolke dette inn på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Jeg skal her gi noen eksempler på mål i læreplanene som man kan «lese med digitale briller» uten at det direkte står nevnt i målet. I faget Bransje, fag og miljø på Vg1 Restaurant- og matfag kan man lese: «Gjere greie for etiske problemstillinger som er relevante for restaurant- og matbransjane» (Utdanningsdirektoratet, 2006). Elevene har fått i oppgave å sette opp en tre retters meny med oppskrifter, råvarebestilling og arbeidsbeskrivelse til en praksisøkt som skal gjennomføres for eksempel neste uke. Til dette arbeidet vil man kunne bruke datamaskin, Ipad eller nettbrett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat, internett, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. Akershus fylkeskommunes læringsplattform It's learning. Her er det viktig at eleven har opparbeidet seg gode holdninger til for eksempel internett. På internett kan man finne alt fra oppskrifter som selv den dyktigste kokk ikke kunne klart å gjennomføre til oppskrifter fra de dyktigste kokkene. Videre i faget Servering, bransje og miljø på Vg2 kokk- servitørfag kan man lese: «Drøfte etiske problemstillinger knyttet til Kokk- og servitørfag og det ansvaret det innebærer å lage og tilby mat og drikke til andre» (Utdanningsdirektoratet, 2007). Hvis det nå skulle være slik at det er svin på menyen og det er en muslim blant gjestene, må man ha de rette holdningene til hvem man serverer hva og hvilket utstyr som har vært i kontakt med hvilket kjøtt osv. Det vil si de bransjerelaterte digitale verktøyene som for eksempel holdninger til hvordan man bruker de digitale ovnene, digitale steketermometrene, digitale vektene, i produksjonsfasen.

4.10 Oppsummering

Kapitlet kan oppsummeres gjennom analyser og resultater av intervjuene, læreplanene og to hovedkategorier: *Samfunn og faglig*. I hovedkategori 1. *Samfunn* fremkommer: Alle respondentene fra skolen fremhever datamaskin, internett, mobiltelefon, digitalt fotoapparat som verktøy de legger vekt på at elevene skal opparbeide seg gode ferdigheter med. fremhever spesielt viktigheten av å beherske bruken av internett,

kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office, sende epost. It's learning hvor elevene må ha gode ferdigheter for å navigere seg i og mellom fag, planer, vaktlister, kalendere innleveringer av skole- og hjemmearbeider. Respondentene fra bransjen og bransjeorganisasjonene fremhever behovet for ferdigheter med enkel bruk av datamaskin, intuitiv lagring, grunnleggende ferdigheter i forhold til kontorstøtteverktøy og internett må gis i skolen. Majoriteten av respondentene mener at skolen legger godt til rette for dette. Alle respondentene fra næringslivet, inkludert bransjeorganisasjonene forventer at de grunnleggende ferdighetene i stor grad skal være på plass før man går inn i lærlingperioden.

Respondentene fra skolen er ganske likelydende i forhold til at elevene har svært forskjellige digitale kunnskaper med seg inn i skolen. De aller fleste har gode kunnskaper i bruk av internett, men har en del mangler når det gjelder bruk av datamaskinen til «nyttige» formål. De grunnleggende kunnskapene med de digitale verktøyene må elevene ha tilegnet seg i skolen som for eksempel enkel bruk av datamaskinen, intuitiv lagring og som tidligere nevnt kontorstøtte programvare. Det nevnes kontorstøtteverktøy som viktige å beherske enten i sammenheng med dokumenter, regneark eller presentasjoner og det vises til det hav av muligheter som ligger der med internett koblinger i dokumentene. Respondentene fra bransjen og bransjeorganisasjonene fremhever viktigheten av at de grunnleggende kunnskapene med de digitale verktøyene må elevene ha tilegnet seg i skolen som for eksempel enkel bruk av datamaskinen, intuitiv lagring og kontorstøtte programvare som for eksempel dokumenter til skriving av oppskrifter og menyer og regneark. E post blir også nevnt i denne sammenhengen. Alle respondentene er enige om at holdningene i forhold til kildekritikk, kildebruk, hva man legger ut på internett er en viktig holdning som må oppøves i skolen.

I hovedkategori 2. *Faglig fremkommer*: Alle respondentene fra skolen fremhever viktigheten av ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) kasse/logistikk programmer og bankterminaler. De nevner også pc med programvare som for eksempel mat på data for næringsberegning av kosten og internettbruk med tanke på å sende epost, finne oppskrifter, vaktlister, arbeidsplaner og lignende. Bransjerespondentene fremhever viktigheten av ferdigheter ved å bruke digitale ovner, digitale vekter, digitale

termometre, Alle nevner også pc med programvare med kontorstøtte programvare, intranett, bedriftssystemer og internettbruk med tanke på å sende epost, finne oppskrifter, vaktlister, arbeidsplaner, ferielister og lignende. Alle ser for seg at mer tid i fremtiden vil gå med til å opparbeide seg ferdigheter i forhold til de digitale verktøyene og at mange av systemene kommer til å styres over internett og mobil. De sier også at mer og mer er automatisert i forhold til temperaturregistrering av kjøll- og fryserom. Videre blir viktigheten av å kunne bruke det digitale utstyret fremhevet, men det blir presisert at alt er forhåndsprogrammert fra leverandøren. Noen respondenter fremhever også bedriftsspesifikk programvare. Alle respondentene er enige om at dette er spesifikt for den enkelte bedrift, denne skoleringen ordner de selv. Bedriftene ønsker at skolen skal ta seg av det grunnleggende og generell med elevene. Bransjeorganisasjonene mener at kunnskap om nettverksbygging og deling av informasjon, internt i den enkelte, bedrift/kjede og ikke minst på tvers av landegrenser vil være noe elevene trenger mer kunnskaper om i fremtiden.

I analyse av læreplanene fremkommer det at læreplanen på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag blir å betrakte som styringsdokumenter, da disse må sees på som en del av regelverket. Dette betyr at skoler og bedrifter som har elever og lærlinger er underlagt opplæringsloven. Læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag er lite konkrete når det gjelder digitale verktøy. Digitale verktøy nevnes direkte i forbindelse med omtalen av de grunnleggende ferdighetene i felles programfag og i ett kompetansemål i ett fag på Vg1 restaurant- og matfag. På Vg2 Kokk- og servitørfag nevnes digitale verktøy også direkte i forbindelse med omtalen av de grunnleggende ferdighetene i programfaget og i to kompetansemål i to fag. Lokale læreplaner skal utarbeides på den enkelte skole og bedrift med stor grad av tillit til lærer, skoleleder og skoleeiers forutsetninger. Analysen av læreplanene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag gir gode muligheter til å integrere digitale verktøy i bred forstand. I den lokale læreplan analysen i kapitel 2 læreplanen lest med «digitale briller» har jeg vist hvordan lærere kan integrere digitale verktøy på fagenes premisser i størst mulig grad i de aller fleste kompetansemålene til enhver tid.

5 Oppsummerende drøfting

I dette kapitlet presenteres en oppsummerende drøfting av resultatene og analysene for å svare på problemstillingen. Problemstillingen er:

«Hvilke behov for digital kompetanse har elever og lærlinger innen Kokk- og servitørfag i yrkesfagopplæringen?»

Funnene er redegjort for og analysert i resultat og analyse kapitlet. Resultater og analyser danner grunnlaget for denne oppsummerende drøftingen. Min førforståelse har på mange måter preget arbeidet med denne oppgaven, som nevnt i kapittel 1.3 trodde jeg at lærlingene skulle møte en hverdag som inneholdt mange digitale verktøy og at mange av disse var bedriftsspesifikke. Gjennom mine intervjuer og analyser, har jeg fått en forståelse for dagens situasjon når det gjelder hvilke behov elever på programfagområdet Restaurant- og matfag, Kokk- og servitørfag møter i bransjen for digitale verktøy og hvordan det blir lagt til rette for at elevene skal møte dette fra skolens side når de starter som lærlinger etter endt Vg2 kokk- og servitør. I kapittel 4 presenterte og analyserte jeg mine data.

Mitt utgangspunkt for denne oppgaven er behovet lærlinger innen Kokk- og servitørfag har for digitale verktøy og hvordan det tilrettelegges for dette behovet mens de er elever på videregående skole. Med dette utgangspunktet, videre med bruk av mine fortolkninger og gjennom analysearbeidet vil jeg presentere mitt hovedfunn. Gjennom analysearbeidet av styringsverktøy i skole og utdanning finner jeg lite som peker i retning av annet enn utsagn som bygger opp under den digitale borger og lite om krav i forhold til å bygge yrkeskompetanse og derfor lite som er relevant for Kokk- og servitørfag. Med innføringen av Kunnskapsløftet og nye læreplaner kom også den grunnleggende ferdigheten som i Kunnskapsløftet og stortingsmelding nr. 22 (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 50) er definert som, å kunne bruke digitale verktøy. I Kunnskapsløftet arbeider man etter åpne læreplaner generelt på bakgrunn av at kravene til kompetanse og økt samhandling endres raskt i dagens samfunn. Den enkelte skole og bedrift skal lage lokale læreplaner. I Kunnskapsløftet har man overlatt denne prosessen til den enkelte lærers, skoleleders og skoleeiers forutsetninger med stor grad av tillit til at de løser dette på en god måte. Det vil si at staten mener at den enkelte lærer, skoleleder og skoleeier har best forutsetninger for å avgjøre hvordan man skaper god

læring innenfor de rammene som styringsdokumentene gir (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 25). De grunnleggende ferdighetene skal være integrert i kompetansemålene i de ulike fagenes læreplaner og dette skal være på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Jeg har forstått dette dithen at de digitale verktøyene skal bidra til å styrke læringseffekten for eleven i faget der det vurderes som hensiktsmessig av lærer. Resultatene av læreplananalysene på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag har brakt på det rene at disse er lite konkrete når det gjelder digitale verktøy. Digitale verktøy nevnes direkte på Vg1 restaurant- og matfag og på Vg2 Kokk- og servitørfag i forbindelse med omtalen av de grunnleggende ferdighetene i felles programfag, i ett kompetansemål i ett fag på Vg1 og to kompetansemål i to fag på Vg2. Dette betyr videre at det er opp til den enkelte lærers, skoleleders og skoleeiers forutsetninger og tilgang på teknologi å integrere digitale verktøy i den lokale læreplanen utover dette. «Tilgang på teknologi, og at lærere legger til rette for pedagogisk bruk av IKT i opplæringen, er forutsetninger for at elevene skal kunne oppøve digitale ferdigheter» (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 63). Felles standard for bruk av IKT i Akershus fylkeskommune (vedlegg 5) er med på å gi lærere føringer for generell bruk av digitale verktøy. Videre ble det utarbeidet et forslag til lokal læreplan med fokus på digitale verktøy, verktøyet er ment å illustrere hvordan en lærer med «digitale briller» kan lese læreplanen på Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 Kokk- og servitørfag, med den hensikt å integrere digitale verktøy på fagenes premisser i størst mulig grad i de aller fleste kompetansemål til enhver tid. Det er lite i dette forslaget som peker i retning av annet enn ting som bygger opp under den digitale borger og lite om krav i forhold til å bygge yrkeskompetanse og derfor lite som er relevant for Kokk- og servitørfag. Peker derfor i retning av bygging av den digitale borger dette også. Men så vidt jeg kan forstå, er det min førforståelse som har spilt meg et skikkelig puss. Videre i analysearbeidet av mine data oppdaget jeg at alle respondentene, både skole, bedrift og bransjeorganisasjonene trakk frem en eller annen form for Pc/Mac/Ipad opp mot intranett/ It's learning med tanke på bedriftsintern informasjon som for eksempel vaktlist, e-post og ferielister for å kunne henge med i hverdagen. Disse systemene ligger kun tilgjengelige via internett og servere. Alle respondentene trakk også frem hvor viktig det var med gode kunnskaper i forhold til kontorstøtte verktøy, beherske enkle regler for intuitiv lagring og internett i forhold til informasjonssøk. Altså alt som jeg i forkant har oppfattet som departementets bygging av den digitale borger, slik at elever og lærlinger skal kunne ta del i kunnskapssamfunnet og fremtidens oppgaver i

samfunn og arbeidsliv, faktisk bygger opp under digitale ferdigheter i bygging av yrkeskompetanse som fremtidig faglært kokk eller servitør. Dette var en oppdagelse og et funn jeg ikke hadde forventet. Flere av respondentene fra bransjen uttaler at det er viktig at de digitale verktøyene elevene øves opp i på skolen ikke må gå på bekostning av de praktiske ferdighetene elevene har med seg når de starter opp sin læretid. Dette tolker jeg dithen at bransjen heller ikke egentlig er bevisst hvor viktige disse elementære verktøyene egentlig er i yrkesutøvelsen innen Kokk- og servitørfag, ikke direkte, men indirekte. Dette har jeg lyst til å understreke med følgende sitat fra telefonintervjuene: « [...] skolen bør bruke mer resurser og energi på de faglige tingene fremfor digitale verktøy, dette har de nesten ikke bruk for her hos oss [...] » (S, 1) Jeg har i tillegg lyst til å presisere at dette er bare ett av mange nesten likelydende utsagn.

Departementets bygging av den digitale borger er slik jeg mener å kunne tolke mine data i denne oppgaven med på å bygge yrkeskompetanse i kokk og servitørfag på bransjens og fagets egne premisser. Digitale verktøy bør kunne oppfattes som et verktøy og et nyttig redskap i den daglige fagutøvelsen.

Videre har jeg gjort noen mindre funn der respondentene fra bransjen ønsker at lærlingene har noe mer kompetanse innenfor kasse, logistikk og kostregistreringsverktøyene. Her er det noen individuelle forskjeller mellom fagene, kokkfag yrter ingen ønsker, institusjonskokkfaget har ønsker om noe mer kostregistreringsverktøy og servitørfaget har ønsker om mer kasse og logistikk i skolen, mens bransjeorganisasjonene ser behov for kompetanse innenfor nettverksbygging. Disse løsningene er bedriftsspesifikke, med unntak av nettverksbygging, og varierer fra sted til sted, kjede til kjede. Skolen har ikke alle de forskjellige digitale løsningene som bedriftene sitter med tilgjengelige og har derfor valgt å bruke «light» versjoner av de verktøyene man bruker ute i bransjen. Det er derfor ikke mulig for skolen å gi opplæring i de digitale verktøyene som bransjen bruker. Respondentene fra bransjen sier at dette er helt greit, og at det er helt normalt at alle nytilsatte, enten man snakker om lærlinger eller faglærte får denne opplæringa da disse verktøyene varierer fra bedrift til bedrift. Bransje respondentene påpeker at skolen må gjøre dette på et generelt grunnlag, og at det bedriftsspesifikke må de ta seg av selv. Ved å gi elevene opplæring i disse digitale verktøyene gir lærerne elevene oppstarten på en utdanningsidentitet og ikke en yrkesidentitet (Jørgensen, 2009).

5.1 Hvilke behov for digital kompetanse har elever og lærlinger innen Kokk- og servitørfag i yrkesfagopplæringen?

Digitale verktøy er et begrep som brukes mye i skole og samfunn, jeg finner derfor grunn til å vise til Utdanningsdirektoratets definisjon av digitale ferdigheter:

«Å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk»

(Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 6). I NOU 2007:6 sier man at elevene skal forberedes for samfunn og arbeidsliv og at de derfor må få mulighet til å tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er til nytte og glede både for eleven og samfunnet (NOU 2007: 6, 2007, s. 35). I boken *Læring gjennom opplevelse, forståelse og handling* sier Hilde Hiim og Else Hippe at kunnskaper gjenspeiler elevens nivå intellektuelt, ferdigheter gjenspeiler elevens nivå praktisk og holdninger gjenspeiler elevens nivå mentalt i forhold til følelser, verdier, ansvar og stolthet. (Hiim & Hippe, 1993) Videre sier de at kunnskaper og ferdigheter ofte går over i hverandre, det samme gjør kunnskaper og holdninger, (Hiim & Hippe, 1989) i tråd med dette henger kunnskaper, ferdigheter og holdninger sammen i en helhet når man snakker om kompetanse. Med innføringen av Kunnskapsløftet ble den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy innført (St. meld. nr. 22, 2010-2011, s. 50) denne ferdigheten skal integreres i kompetansemålene i de ulike fagenes læreplaner og dette skal være på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98). Kunnskapsløftet legger opp til åpne læreplaner, noe som Illeris mener er positivt med tanke på medbestemmelse og påvirkning fra elever og lærere (Illeris, 1974). En annen årsak til de åpne læreplanene hevder Engelién, Johannesen og Nore i boken *Skoleutvikling og digitale medier* (Engelién et al., 2011, s. 212) er at kravene til kompetanse og økt samhandling endres. Læringsutbytte er knyttet nærmere til mestring og fagkompetanse som noe mer enn faktakunnskap. Med innføringen av Kunnskapsløftet kom den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy. Derfor kan en forutsetning for utvikling være at elever og lærlinger settes i situasjoner hvor de får virkelighetsnære aktuelle utfordringer for å utvikle sin digitale kompetanse. Et av målene i Stortingsmelding nr. 30 er at alle elever og lærlinger skal opparbeide et nødvendig kunnskapsnivå for å kunne delta i kunnskapssamfunnet. De grunnleggende ferdighetene skal hjelpe dem i deres personlige utvikling og deres evne til å delta i og utvikle seg i skole, samfunns- og

arbeidsliv (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 31). Digitale verktøy skal styrke effekten av læring for eleven i faget der lærer vurderer dette som hensiktsmessig. På den ene siden sier mange av respondentene at vi bruker nesten ikke digitale verktøy her hos oss. På den andre siden sier alle at man har behov for enkel pc bruk og at de bruker kontorstøtteverktøy, intranett, epost, internett som en digital kompetanse daglig. Dette er en ferdighet man trenger for å sjekke alt fra korrespondanse til vaktlister. Sett i et slikt lys kan det se ut som om at disse digitale verktøyene innehar både yrkes- og samfunnsrelevans. Dette begrunner jeg med at det er vanskelig å vite fra dag til dag når man skal være på jobb hvis man ikke er i stand til å sjekke vaktlista. Det vil også være vanskelig å holde oversikt på dagens gjøremål hvis man ikke er i stand til å gå inn på datamaskinen for å sjekke bestillinger og epost, i tillegg til mer samfunnsrelaterte ting som å sjekke kontoutskrift og fylle ut selvangivelse.

Her kan jeg presentere en oversikt over den digitalt kompetente kokk, institusjonskokk og servitør, slik jeg mener resultatene fra resultat og analysekapitlet gir grunnlag for. Disse er på ingen måter utfyllende og vil kunne tilpasses den enkelte bedrift.

Den digitalt kompetente kokk/institusjonskokk

Hver dag, for å:

- Bruke Pc/Mac/Ipad
- Sjekke vaktlister
- Bruke digitale ovner og annet utstyr i produksjon
- Finne informasjon på intranett, internett

Regelmessig, for å:

- Bruke kontorstøtte programvare
- Bruke bedriftsintern programvare som for eksempel kostberegning programvare,
- Sende e post
- Søke info på internett
- Søke fagstoff på internett
- Skrive oppskrifter og lagre disse

Innimellom, for å:

- Bygge nettverk på internett
- Sende inn bestillingslister

Figur 5-1 Den digitalt kompetente kokk/institusjonskokk

Den digitalt kompetente servitør

Hver dag

Pc/Mac/Ipad

Sjekke vaktlister

Bruke digital kasse, bankterminal, kalkulator, logistikkprogramvare

Finne informasjon på intranett, internett

Regelmessig

Bruke kontorstøtte programvare

Sende e post

Søke info på internett

Søke fagstoff på internett

Skrive oppskrifter og lagre disse

Innimellom

Bygge nettverk på internett

Sende inn bestillingslister

Figur 5-2 Den digitalt kompetente servitør

Siden 1990 tallet har bruken av digital verktøy ekspandert kraftig i befolkningen (Vox, 2008, s. 7), noe som til og begynne med bare var alminnelig blant fåtallet har raskt spredt seg til å være allment. På den ene siden sier Larry Cuban at hver gang nye verktøy har kommet inn i skolesammenheng har man hatt urealistiske forventninger til effekten av disse, han mener at de i beste fall kan regnes som supplement til bok og tavle (Cuban, 1986). Cuban var også kritisk til innføringen av datamaskiner i sin tid og mente at selv om tilgjengeligheten var god, betydde det ikke at den pedagogiske praksisen opp mot dette verktøyet var tilsvarende god (Cuban, 2001). På den andre siden uttaler respondentene fra skolen at digitale verktøy er i bruk hyppig i opplæringen. I boken "Mind over machine: the power of human intuition and expertise in the era of the computer" (Dreyfus et al., 1986) beskriver Dreyfus & Dreyfus en modell for bygging av kompetanse (Dreyfus et al., 1986, s. 50) som viser til at jo mer trening og erfaring man får desto mer øker kompetansen. Deweys didaktikk bærer preg av et helhetlig syn på læring. (Hiim & Hippe, 1993) Han mener at det er erfaring som er grunnlaget for elevens oppbygging av kunnskap, og at elevene ikke kan unngå å forandres av erfaringer. Kvaliteten på erfaringene er viktig. For Dewey er handling og læring to sider

av samme sak, erfaringslæring. (Dewey, 1998) Deweys prinsipp peker på at den som skal lære må selv arbeide med stoffet i praksis for å kunne oppdage hva det dreier seg om. (Grendstad & Sandven, 1986, s. 24) Videre sier stortingsmelding nummer 30 at det skal lages lokale læreplaner på den enkelte skole og bedrift. Kunnskapsløftet vektlegger denne prosessen i stor grad med tillit til lærers, skoleleder og skoleeiers forutsetninger (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 25) det er rimelig å si at dette gir åpninger for den digitalt kompetente lærer til å lese læreplanen med «digitale briller» side 23. I utarbeidelsen av lokal lærerplan for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag «lest med digitale briller» ble digitale verktøy integrert i kompetansemålene på fagenes premisser (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 98), i størst mulig grad der det var mulig. Mine funn fra skolen viser at digitale verktøy blir brukt hyppig, men noen vil kunne hevde at de ikke blir brukt målrettet nok. En av informantene fra skolen uttalte « [...]Elevene bruker mer og mer tid på Facebook, sosiale medier, sosiale nettverk, spill, se på filmer, chatte med venner [...]» (L, 1). Et digitalt verktøy kan brukes til målrettet, strukturert og god læringsaktivitet (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 63), men det kan også være en tidstyv som ødelegger for viktig fagkunnskap. På den andre siden vil man kunne hevde at utarbeidelsen av lokal læreplan «lest med digitale briller» egentlig er en lærer og skolens forsøk på å leve opp til offentlige føringer og pålegg om å gjøre elevene klare til å delta aktivt i arbeid og samfunn. (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 48). Videre har Akershus fylkeskommune utarbeidet «Felles standard for bruk av IKT i opplæringen», denne standarden beskriver hva en elev på en skole i Akershus fylkeskommune kan forvente når det gjelder bruk av IKT i opplæringen. Fylkeskommunens ikt standard må som læreplanens grunnleggende ferdigheter oppfattes som myndighetene og arbeidsgivers føringer i forhold til bruk av ikt og digitale verktøy i klasserommet. Sett i et slikt lys styres eleven mot en stor grad av digital verktøybruk i skolen. Dette begrunner jeg med to sitater fra telefonintervjuene: [...] «lærlingene har bedre digitale grunnkunnskaper enn oss som har jobbet en stund og dette må utdanning og skole ta en del av æren for» [...] (S, 3). En annen uttalte: [...] «lærlingene er ofte bedre rusta til å bruke digitale verktøy enn den eldre garde er» [...] (S, 1). Sett i et slikt lys kan det se ut som om skolen innfrir myndighetene og arbeidsgivers føringer i forhold til ikt og digitale verktøy i klasserommet. På den andre siden hevdes det at elevene har svært forskjellige digitale kunnskaper med seg inn i skolen. En respondent fra skolen uttalte «[...] digitale verktøy blir brukt hele tiden, men mindre hyppig enn tidligere til skolearbeid [...]» (L, 1) « [...]Elevene bruker mer og

mer tid på Facebook, sosiale medier, sosiale nettverk, spill, se på filmer, chatte med venner [...]» Videre vil også noen kunne hevde at medbestemmelsen som staten la opp til via Kunnskapsløftet og åpne læreplaner, har skoleeier lagt føringer på via «Felles standard for bruk av IKT i opplæringen» av mer samfunnsrelatert art og bygging av den digitale borger. Da «Felles standard for bruk av IKT i opplæringen» handler lite om krav til bygging av yrkeskompetanse. Videre vil andre igjen kunne hevde at personalets kunnskaper må utvikles i tråd med bransjens behov (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 23). Sett i et slikt lys er det fortsatt slik at det er opp til den enkelte lærer å integrere digitale verktøy i fagene ut fra egne forutsetninger og interesse. Når det gjelder elevenes nivå i forhold til digital kompetanse så hevdes det fra enkelte at elevene nok har bedre digitalkompetanse enn de som har jobbet i bransjen en stund. (L, 1) Dette begrunnes med at de aller fleste elever har gode kunnskaper i bruk av internett, men har en del mangler når det gjelder bruk av datamaskinen til «nyttige» formål. Ikke desto mindre, så tyder resultatene på at dette får skolen orden på, dette begrunner jeg med data fra bransjen om at elevene har bedre digitale grunnkunnskaper enn den eldre garde har. I stortingsmelding nr. 20 kan man lese: «Tilgang på teknologi, og at lærere legger til rette for pedagogisk bruk av IKT i opplæringen, er forutsetninger for at elevene skal kunne oppøve digitale ferdigheter» (St. meld. nr. 20, 2012-2013, s. 63). I stortingsmelding nr. 30 står det at Personalets kompetanse bør utvikles i tråd med bransjens behov. (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 23) og i den Generelle delen av læreplanen kan man lese at lærerne i tillegg må være sitt ansvar bevisst slik at de evner å utvikle sin kunnskap videre og å holde seg faglig oppdatert gjennom etter- og videreutdanning (Kirke utdannings og forskningsdepartementet, 1993).

Alle respondentene fra næringslivet, inkludert bransjeorganisasjonene forventer at de grunnleggende ferdighetene i stor grad skal være på plass før man går inn i lærlingperioden. Dette er i tråd med NOU 2007: 6 som sier at skolen ikke må svikte sin rolle som lærested for grunnleggende kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Videre hevdes det fra bransjens side at det legges for stor vekt på digital kompetanse fremfor praktiske ferdigheter. Med grunnlag i tilbakemeldingene fra respondentene kan det se ut som om de bransjerelaterte digitale verktøyene brukes i praksisopplæringen og må sees på som en viktig del av denne. De mer samfunnsrelaterte som datamaskin, intuitiv lagring, internett bruk, kontorstøtteverktøy som for eksempel Microsoft Office og å sende epost brukes i teori opplæringen eller i forberedelsen til praksisopplæringen. På

den andre siden må skolen og lærer følge de statlige og fylkeskommunale føringene som gis i forhold til opplæringen. Det kan se ut som at bransjen mener de statlige og fylkeskommunale føringene bør peke i retning av mer praktisk opplæring av elever i skolen. Dette begrunner jeg med følgende sitater: « [...] man skal passe seg for at bruken av digitale verktøy ikke tar fokus vekk fra kunden [...]» (IK, 2). «[...] man ikke blir dyktig kokk ved hjelp av digitale verktøy» og «[...]at det viktige ikke er det digitale i læretiden [...]» En respondent fra servitørene sier: « [...] skolen bør bruke mer resurser og energi på de faglige tingene fremfor digitale verktøy, dette har de nesten ikke bruk for her hos oss [...] » (S, 1) « [...]dette er fortsatt et håndverksfag, man kommer ikke til å bruke datamaskinen eller Ipaden til å røre i grytene med [...] » (O, 2)

Yrkeskompetanse defineres som: «Evnen til å møte komplekse utfordringer, det er oppgaven eller kravene individet, virksomheten eller samfunnet står overfor, som er avgjørende for hvilken kompetanse som kreves» (St. meld. nr. 30, 2003-2004, s. 31). For å inneha kompetanse innebærer det at man har kunnskaper, holdninger og ferdigheter og evnen til å mestre en utfordring eller utføre en aktivitet eller oppgave. (NOU 2007: 6, 2007) I stortingsmelding nr. 17 (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007) er det et mål å øke ikt kompetansen i næringslivet. ‘‘Med bedriftsspesifikk digital kompetanse menes kompetanse som kreves for å betjene digitale verktøy som den enkelte bedrift besitter. Dette kan være en ovn, maskin eller et program som den enkelte bedrift innehar. På den ene side har elever og lærlinger behov for bedriftsspesifikk digital kompetanse. På den andre siden har ikke skolen alle de forskjellige digitale løsningene som bedriftene sitter med tilgjengelige, de sitter ofte med «light» versjoner. Bransjen og bedriftene forventer ikke at skolen skal ha de samme digitale løsningene som de har. Dette begrunnes med at bransjen og bedriftene mener de bedriftsspesifikk digitale verktøyene stort sett er intuitivt oppbygd og læres greit. Videre har respondenter fra bedriftssiden uttalt at nyansatte får opplæring i digitale verktøy som bedriftene bruker. Dette begrunnes med at den enkelte bedrift har egne type ovner, etikettskrivere, vekter, kasseapparater, programvare og annen type utstyr og at dette varierer fra bedrift til bedrift, kjede til kjede.

I NOU 2008:18 hevder Karlsen utvalget at lærlingeordningen hadde sin opprinnelse i middelalderen (NOU 2008: 18, 2008, s. 18) og at lærlingen fikk sin innføring i håndverket og yrkets tilknyttede verdier, ferdigheter og kunnskaper av mesteren. (Kvale

et al., 1999, s. 17) På den ene siden hevder en stor del av respondentene at de digitale ferdighetene må være på plass før læretiden. På den andre siden kan det se ut som om skolen lykkes i dette. Dette begrunner jeg med følgende uttalelser: En respondent uttalte at: [...] «lærlingene har bedre digitale grunnkunnskaper enn oss som har jobbet en stund og dette må utdanning og skole ta en del av æren for» [...] (S, 3). En annen uttalte: [...] «lærlingene er ofte bedre rusta til å bruke digitale verktøy enn den eldre garde er» [...] (S, 1). Sett i et slikt lys kan det se ut som om man bryter litt med opplæringstradisjonene fra middelalderen. (Kvale et al., 1999, s. 17). Den teknologiske utviklingen går fort og yrkesutøveren i dag må inneha egenskaper som gjør at man fungerer faglig sammen med, kan dele og lære av andre. Yrkeskompetanse er i tillegg evnen til å ta initiativ, tenke tverrfaglig, man må ha endringsdyktighet med tanke på at yrkene til stadighet er i utvikling og endring. På den ene siden peker respondentene på at disse fagene er praktiske og at den digitale kunnskapen ikke vil være en del av kjernekompetansen innen disse yrkene. I tillegg mener de at det koster mer i form av tid og innsats å holde seg oppdatert enn det nødvendigvis gir tilbake i form av effektivisering. På den andre siden peker respondentene på at den digitale utviklinga går fort og de økonomiske rammene gjør det vanskelig å holde følge. Dette vil jeg begrunne med budsjetter og økonomiske rammer. Utstyr og tekniske løsninger er kostbart. I stortingsmelding nr. 17 støttes dette med økonomiske rammer, tidkrevende og dårligere utnyttning (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 92). I stortingsmelding nr. 17 mener man at det er viktig at alle har nødvendige kunnskaper innenfor IKT (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 57). Stortingsmelding nr. 17 hvor det blir hevdet at det er en utfordring med mangelfull kompetanse i forhold til digitale grunnleggende ferdigheter i små og mellomstore bedrifter. (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007) Christian Helms Jørgensen peker på at det yrket man utøver i større grad skiller seg fra det man er utdannet til, ikke kun som følge av teknologiske endringer men også som en følge av samfunn, marked og kultur. (Jørgensen, 2009). Som en del av arbeidet med dokumentanalysen av læreplanene for Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag er det i forbindelse med denne oppgaven utarbeidet et forslag til lokal læreplan Vg1 Restaurant- og matfag, Vg2 Kokk- og servitørfag som leses med «digitale briller». Et lite utvalg av denne lokale læreplanen er presentert i kapittel 2. På den ene siden antydes det at digitale ferdigheter får for stort fokus og at elevene har en mer generell tilnærming til fagene etter innføringen av kunnskapsløftet og at bedriftene ønsker høyere fagkompetanse og høyere

standard på elevene enn de har i dag. På den andre siden viser data fra bransjen at det ikke er behov for å satse mer enn man gjør i dag på digitale ferdigheter. Dette begrunner bransjen med at det da vil kunne slå feil ut i forhold til de praktiske ferdighetene, man antyder at digitale verktøy har et mer samfunnsmessig perspektiv.

Data fra læreplananalysen viser at det står lite i klartekst om digitale verktøy i læreplanene for Vg1 Restaurant- og matfag og Vg2 kokk og servitørfag. Mine data fra skolen viser at omfanget av og hyppigheten i bruken av digitale verktøy er stor i opplæringen av kokk og servitør elevene, på den andre siden sier dataene lite om hvordan de digitale verktøyene brukes daglig. For så vidt vil det være rimelig å anta at så lenge det settes søkelys på kontorstøtte verktøy brukes disse til å gjøre skolearbeid i form av skriftlige oppgaver, presentasjoner, regneark og innleveringer. Faglige verktøy som kostberegningsprogram, kasse og logistikkprogram, digitale ovner, digitale vekter, digitale termometre, merke maskiner (produktmerking) og bankterminaler antas brukt i praksisopplæringen.

6 Veien videre

I dette kapitlet vil jeg avslutte denne masteroppgaven med noen fremtidsvisjoner.

I et fremtidsperspektiv hadde det vært spennende om andre hadde fulgt den samme sti som denne masteroppgaven har fulgt. Om kort tid vil sannsynligvis de første elevene fra Kunnskapsløftet tre inn i ledende stillinger hvor de er faglige ledere og har lærlingeansvar. I stortingsmelding nr. 17 Eit informasjonssamfunn for alle, står det at en av utfordringene er å gjøre små og mellomstore bedrifter bedre i stand til å effektivisere ved hjelp av IKT (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 12). Vil regjeringas satsning på digitale verktøy gjøre små og mellomstore bedrifter som favner Kokk- og servitørfag bedre i stand til å effektivisere ved hjelp av IKT i fremtiden? Da den grunnleggende ferdigheten å kunne bruke digitale verktøy ble innført i 2006, ble det lagt føringer på skole og utdanning om å integrere dette verktøyet i fagene på fagenes premisser. Den enkelte skole skal utarbeide lokal læreplan. Denne masteroppgaven og arbeidet med den har lagt til rette for å se nytteverdien av å implementere lokal læreplan lest med «digitale briller». Jeg vil også anta at det å lese læreplanen med «digitale briller» har overføringsverdi til andre fag. Det hadde vært spennende med et fremtidig samarbeid med NHO, LO og bransjen med tanke på hvordan utnytte det effektiviseringspotensial det ligger i digitale verktøy og at man faktisk ikke klarer seg uten digitale verktøy i skolen og bransjen selv om den digitale kunnskapen ikke er en del av kjernekompetansen innenfor Kokk- og servitørfag. I stortingsmelding nr. 17 Eit informasjonssamfunn for alle, kan man lese at en av utfordringene er å gjøre små og mellomstore bedrifter bedre i stand til å effektivisere ved hjelp av IKT (Fornyings & administrasjonsdepartement, 2006-2007, s. 12). Det hadde vært artig om punkter i denne masteroppgaven kunne brukes som innspill i forhold til effektivisering ved hjelp av digitale verktøy i små og mellomstore bedrifter.

Litteraturliste:

- Aasen, Joar. (2008). *Dewey: John Deweys pedagogiske filosofi*. Vallset: Oplandske bokforl.
- Andersen, Kjell. (1999). *Allmennutdanning og yrkesutdanning i Norge: hovedlinjer i utviklingen av videregående opplæring etter 1945*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Arbeidsdepartementet. (1996). *Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)*. Hentet fra <http://www.lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1996-12-06-1127>
- Arbeidsdepartementet. (2005). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)*. Hentet fra <http://www.lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-62>
- Birks, Melanie & Mills, Jane. (2011). *Grounded theory: a practical guide*. London: SAGE.
- Bjørndal, Ivar. (2005). *Videregående opplæring i 800 år: med hovedvekt på tiden etter 1950*. Halden: Forum bok.
- Brekke, Mary. (2006). *Å begripe teksten: om grep og begrep i tekstanalyse*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Corbin, Juliet M. & Strauss, Anselm L. (2008). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Cuban, Larry. (1986). *Teachers and machines: the classroom use of technology since 1920*. New York: Teachers College Press.
- Cuban, Larry. (2001). *Oversold and underused: computers in the classroom*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dale, E. L. mfl (2011). Kunnskapsløftets intensjoner, forutsetninger og operasjonaliseringer. En analyse av en læreplanreform. Sluttrapport. Oslo: PFI/UiO. 182.
- Dalland, Olav. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (4. utgave, 3. opplag 2008. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dewey, John. (1998). *Experience and education*. West Lafayette, Ind.: Kappa Delta Pi.
- Dreyfus, Hubert L., Dreyfus, Stuart E. & Athanasiou, Tom. (1986). *Mind over machine: the power of human intuition and expertise in the era of the computer*. Oxford: Basil Blackwell.
- Engelien, Johannesen & Nore. (2011). Læringslandskap i endring - en utfordring for skoleutvikling. I O. Erstad, & T. E. Hauge (Red.), *Skoleutvikling og digitale medier: kompleksitet, mangfold og ekspansiv læring* (s. 247 s.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Engeström, Yrjö & Young, Michael. (2001). *Expansive learning at work: toward an activity-theoretical reconceptualisation* (Bind No 1). London: The School.
- EQF. (2006). *Key competences for lifelong learning*. Hentet 28.06.13 fra http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm
- Erstad, Ola. (2005). *Digital kompetanse i skolen: en innføring*. Oslo: Universitetsforl.
- Erstad, Ola. (2010). *Digital kompetanse i skolen*. Oslo: Universitetsforl.
- Fagopplæringsloven. (1998). *Lov av 23. mai 1980 nr 13 om fagopplæring i arbeidslivet (fagopplæringsloven): med endringer, sist ved lov av 14. juni 1996 nr. 35*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Fornyings & administrasjonsdepartement, og. (2006-2007). *Stortingsmelding nr 17. (181): St. meld. nr. 17.*, Hentet fra www.regjeringen.no

- Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning. (2005). *Digital skole hver dag - om helhetlig utvikling av digital kompetanse i grunnopplæringen*. [Oslo]: Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning.
- Freire, Paulo. (2003). *De undertryktes pedagogikk*. [Oslo]: De norske bokklubbene.
- Grendstad, Nils Magnar & Sandven, Gunnhild Johanne. (1986). *Å lære er å oppdage: prinsipper og praktiske arbeidsmåter i konfluent pedagogikk*. Oslo: Didakta.
- Grønmo, Sigmund. (2007). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- grønt, Opplysningskontoret for frukt og. (2013). *Opplysningskontoret for frukt og grønt*. Hentet 19.06.2013 fra <http://www.frukt.no/leksikon/gronnsaker/gulrot/>
- Halvorsen, Knut. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hermann, Stefan. (2003). *Et diagnostisk landkort over kompetenceudvikling og læring*. : Learning Lab Denmark.
- Hiim, Hilde & Hippe, Else. (1989). *Undervisningsplanlegging for yrkeslærere*. Oslo: Universitetsforl.
- Hiim, Hilde & Hippe, Else. (1993). *Læring gjennom opplevelse, forståelse og handling: en studiebok i didaktikk*. Oslo: Universitetsforl.
- Hiim, Hilde & Hippe, Else. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Høgskolen, i, Oslo, og & Akershus. (Udatert). Generelle krav til rapport. Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Skriftserien/Generelle-krav-til-rapport>
- Illeris, Knud. (1974). *Problemorientering og deltagerstyring: oplæg til en alternativ didaktik*. København: Munksgaard.
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Jørgensen, Christian Helms. (2009). Fag mellom arbejde, organisation og uddannelse – har fagene fremtiden bag sig? *ARBEJDSLIV*, 11 årg. nr. 3, 2009 13-31. Hentet fra http://www.nyt-om-arbejdsliv.dk/images/pdf/2009/nr3/tfa3_2009_013-031.pdf
- Kirke utdannings og forskningsdepartementet. (1993). *Den generelle delen av læreplanen*. (44). Hentet fra <http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/>
- Kunnskapsdepartementet. (1998). *LOV 1998-07-17 nr 61: Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)*. Oslo: Lovdata. Hentet fra <http://www.lovdato.no/all/hl-19980717-061.html>
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *FOR 2006-06-23 nr 724: Forskrift til opplæringslova*. Lovdata. Hentet fra <http://www.lovdato.no/for/sf/kd/xd-20060623-0724.html>
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)*. . Oslo: Lovdata. Hentet fra <http://www.lovdato.no/all/nl-19980717-061.html>
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Kompetanse for kvalitet*.
- Kvale, Steinar & Brinkman, Svend. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Kvale, Steinar, Nielsen, Klaus, Bureid, Gunnar & Jensen, Karen. (1999). *Mesterlære: læring som sosial praksis*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Markussen, Eifred. (2009). *Videregående opplæring for (nesten) alle*. [Oslo]: Cappelen akademisk.
- Nilsen, Sigmund Egil. (2008). *Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.

- Nilsen, Sigmund Egil & Sund, Grete Haaland. (2008). *Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.
- NOU 2003: 16. (2003). *I første rekke*. Oslo.
- NOU 2007: 6. (2007). *Formål for framtida*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/1984848/PDFS/NOU200720070006000DDDDDFS.pdf>
- NOU 2008: 18. (2008). *Fagopplæring for framtida*. Oslo.
- OECD. (2002). DeSeCo (Definition and Selection of Competencies). Hentet fra <http://www.oecd.org/general/searchresults/?q=Definition%20and%20Selection%20of%20Competencies.pdf&cx=012432601748511391518:xzeaDub0b0a&cof=FORID:11&ie=UTF-8>
- Sannerud, Ronny. (2005). Læring på byggeplassen - utopi eller realitet?: et aksjonsforskningsprosjekt i byggbransjen (s. 233 s.). Roskilde: Roskilde Universitetscenter. Forskerskolen Livslang Læring.
- St. meld. nr. 20. (2012-2013). *Meld.st.20 På rett vei Kvalitet og mangfold i fellesskolen*. (183): Kunnskapsdepartementet. Hentet fra www.regjeringen.no
- St. meld. nr. 22. (2010-2011). *Meld. St. 22, Motivasjon – Mestring – Muligheter*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/pages/16342344/PDFS/STM201020110022000DDDDPDFS.pdf>
- St. meld. nr. 30. (2003-2004). *Stortingsmelding nr 30, Kultur for læring*. (142). Oslo: Utdannings og forskningsdepartementet. Hentet fra www.regjeringen.no
- St. meld. nr. 44. (2008-2009). *Stortingsmelding 44, Utdanningslinja (2008-2009)*. Hentet fra www.regjeringen.no
- Thagaard, Tove. (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Thagaard, Tove. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2003). *NOU 2003: 16 I første rekke Forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle* Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20032003/016/PDFS/NOU200320030016000DDDDPDFS.pdf>.
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2004). *Program for digital kompetanse 2004-2008*. (42).
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i felles programfag i Vg1 restaurant- og matfag*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/RMF1-01.pdf?lang=nno>
- Utdanningsdirektoratet. (2007). *Læreplan i felles programfag i Vg2 Kokk- og servitørfag*. (5). Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/RFG2-01.pdf?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Rammeverk for utvikling av grunnleggende ferdigheter*. Hentet fra <http://www.udir.no/Lareplaner/Forsok-og-pagaende-arbeid/Lareplangrupper/Rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/>
- Vaage, Sveinung & Thorbjørnsen, Kari Marie. (2000). *Utdanning til demokrati: barnet, skolen og den nye pedagogikken : John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Vox, nasjonalt senter for læring i arbeidslivet. (2008). *Borger og bruker, en analyse av den norske befolkningens digitale kompetanse*. 44.
- Yin, Robert K. (2003). *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Vedlegg 1: Intervjuguide MAYP 5900 Lærer



Intervjuguide MAYP 5900, Lærer

Hei

Dette intervjuet gjennomføres som en del av min masteroppgave ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk.

Jeg ønsker å kartlegge om bruken av digitale verktøy (redskaper) i skolen er relevante i forhold til framtidig arbeid som kokk eller servitør. Med digitale verktøy (redskaper) menes blant annet pc med programvare, digitale vekter, ovner, bestillingssystemer, termometre etc.

Resultatene vil bli offentliggjort og publisert i form av min masteroppgave, under tittelen:

«Digitale verktøy for kokker og servitører. Ressurs eller fiasko?»

Masteroppgaven vil være avsluttet høst 2013.

Jeg tenker å ta et lydopptak av denne samtalen. lydopptaket vil bli transkribert og anonymisert, får jeg tillatelse til det? Alle lydfiler vil i prosessen oppbevares på digital minne pinne, innelåst og lydbåndopptak makuleres senest 01.12.2013
Innsamlede opplysninger vil anonymiseres og det vil ikke på noe som helst tidspunkt være mulig å spore den tilbake til deg som gjennomfører den.

Prosedylene nevnt ovenfor er meldt Personvernet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste

Veileder for masteroppgaven ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk er:

Hæge Nore
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St Olavs plass
0130 Oslo
Stuedsted Kjeller

Da starter vi.

Hvilke fag underviser du i? Kan du forklare meg hvilke fag du har opplæring i?
(programfag/fellesfag)

Digitale verktøy (redskaper) har gjort sitt inntog både i skole og bedrift, gjestene betaler med bankkort via digitale bankterminaler, varebestilling foregår via datamaskin, butram eller andre digitale verktøy. Korrespondanse foregår ofte via e post istedenfor papir, bordreservasjoner/bestilling foregår gjerne via bruk av e post og pc istedenfor telefon og personlig oppmøte.

Hvilke digitale ferdigheter legger du vekt på at elevene skal opparbeide seg i ditt/dine fag?

Hvor hyppig bruker elevene faglige digitale redskaper og hjelpemidler? Og hvilke er det?

Hvilken hensikt har bruken av disse hjelpemidlene med tanke på at eleven skal kvalifisere seg for et framtidig arbeid som fagutdannet kokk eller servitør?

Hvilke ferdigheter? i forhold til digitale redskaper og hjelpemidler mener du at eleven må (bør?) tilegne seg på skolen? Og hva egner seg best å lære i bedrift?

Hva kan du som lærer /skolen gjøre for å legge enda bedre til rette for relevant bruk av digitale redskaper og hjelpemidler?

Dersom du skuer inn i fremtiden, hvordan tror du arbeidet for kokker og servitører vil preges av digitale verktøy?

Hvilke utfordringer står skolen overfor i forhold til bruk av digitale verktøy i yrkesutøvelsen for kokker og servitører? Eksempler!

Supplerings spørsmål:

Læreplanene sier:

Kokk institusjon. *Institusjonskokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi.*

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i institusjonskokkfaget innebærer å kommunisere, bruke relevant informasjon og nyttiggjøre seg verktøyet til bruk i logistikk, til næringsberegning og kalkulasjon.

Kokk restaurant. *Kokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag, og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi*

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i kokkfaget innebærer å bruke informasjon, dokumentere eget arbeid og bruke digitalt utstyr som fins på kjøkkenet.

Servitør. *Grunnleggende ferdigheter: ”Å kunne bruke digitale verktøy i servitørfaget innebærer å bruke relevante programmer til informasjonshenting, varetelling og supplering av varer, og ved rutiner for bordplassering, bordbestilling, selskapsreservasjoner og betalingsystemer.”*

Vedlegg 2: Intervjuguide MAYP 5900, bedrift



Intervjuguide MAYP 5900, BEDRIFT

Hei

Dette intervjuet gjennomføres som en del av min masteroppgave ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk.

Jeg ønsker å kartlegge om bruken av digitale verktøy (redskaper) i skolen er relevante i forhold til framtidig arbeid som kokk eller servitør. Med digitale verktøy(redskaper) menes blant annet pc med programvare, digitale vekter, ovner, bestillingssystemer, termometre etc.

Resultatene vil bli offentliggjort og publisert i form av min masteroppgave, under tittelen:

«Digitale verktøy for kokker og servitører. Ressurs eller fiasko?»

Masteroppgaven vil være avsluttet høst 2013.

Jeg tenker å ta et lydopptak av denne samtalen. lydopptaket vil bli transkribert og anonymisert, får jeg tillatelse til det? Alle lydfiler vil i prosessen oppbevares på digital minne pinne, innelåst og lydbåndopptak makuleres senest 01.12.2013

Innsamlede opplysninger vil anonymiseres og det vil ikke på noe som helst tidspunkt være mulig å spore den tilbake til deg som gjennomfører den.

Prosedylene nevnt ovenfor er meldt Personvernet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste

Veileder for masteroppgaven ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk er:

Hæge Nore
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St Olavs plass
0130 Oslo
Stuedsted Kjeller

Da starter vi.

Hva er din rolle i bedriften? (ansvar for lærlinger?) Rekruttering?)

Hvor mange lærlinger har dere? I hvilke fag?

Har de som begynner som lærlinger hos dere de ferdighetene de trenger i forhold til bruk av digitale verktøy og redskaper. Hva er bra, hva kan eventuelt gjøres bedre?

Hvilke digitale ferdigheter legger du vekt på at elevene skal opparbeide seg i ditt/dine fag?

Digitale verktøy (redskaper) har gjort sitt inntog både i skole og bedrift, gjestene betaler med bankkort via digitale bankterminaler, varebestilling foregår via datamaskin, butram eller andre digitale verktøy. Korrespondanse foregår ofte via e post istedenfor papir, bordreservasjoner/bestilling foregår gjerne via bruk av e post og pc istedenfor telefon og personlig oppmøte.

Kan du forklare for meg hvilke digitale redskaper og digitale hjelpemidler lærlingene bruker ? Hvor hyppig bruker lærlingene digitale redskaper og digitale hjelpemidler?

Hvor mye av dette mener du de bør lære på skolen- og hvor mye bør være bedriftens ansvar? Er det noe av dette som er bedrift spesifikt?

Hvilken hensikt har bruken av disse hjelpemidlene med tanke på at lærlingen skal bli en fullverdig fagutøver i løpet av to år i din bedrift?

Hva mener du skolen kan gjøre for å legge bedre til rette for relevant bruk av digitale verktøy ?

Dersom du skuer inn i fremtiden for bedriften/bransjen/næringa, hvordan tror du arbeidet for kokker og servitører vil preges av digitale verktøy?

Hvilke utfordringer står bedriften/bransjen/næringa overfor i forhold til bruk av digitale verktøy i yrkesutøvelsen for kokker og servitører? Eksempler!

Supplerings spørsmål:

Læreplanene sier:

Kokk institusjon, Institusjonskokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi.

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i institusjonskokkfaget innebærer å kommunisere, bruke relevant informasjon og nyttiggjøre seg verktøyet til bruk i logistikk, til næringsberegning og kalkulasjon.

Kokk restaurant, Kokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag, og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i kokkfaget innebærer å bruke informasjon, dokumentere eget arbeid og bruke digitalt utstyr som fins på kjøkkenet.

Servitør, Grunnleggende ferdigheter: ”Å kunne bruke digitale verktøy i servitørfaget innebærer å bruke relevante programmer til informasjonshenting, varetelling og supplering av varer, og ved rutiner for bordplassering, bordbestilling, selskapsreservasjoner og betalingssystemer.”

Vedlegg 3: Intervjuguide MAYP 5900, NHO og LO



Intervjuguide MAYP 5900, NHO og LO

Hei

Dette intervjuet gjennomføres som en del av min masteroppgave ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk.

Jeg ønsker å kartlegge om bruken av digitale verktøy (redskaper) i skolen er relevante i forhold til framtidig arbeid som kokk eller servitør. Med digitale verktøy (redskaper) menes blant annet pc med programvare, digitale vektor, ovner, bestillingssystemer, termometre etc.

Resultatene vil bli offentliggjort og publisert i form av min masteroppgave, under tittelen:

«Digitale verktøy for kokker og servitører. Ressurs eller fiasko?»

Masteroppgaven vil være avsluttet høst 2013.

Jeg tenker å ta et lydopptak av denne samtalen. Det vil bli gjort et sammendrag av lydopptaket som oversendes deg for godkjenning, får jeg tillatelse til det? Lydfila vil oppbevares på digital minne pinne, innelåst og vil bli slettet så raskt sammendraget er godkjent.

Innsamlede opplysninger vil anonymiseres og det vil ikke på noe som helst tidspunkt være mulig å spore den tilbake til deg som gjennomfører den

Prosedylene nevnt ovenfor er meldt Personvernet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Veileder for masteroppgaven ved Høgskolen i Oslo og Akershus i yrkesdidaktikk er:

Hæge Nore
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
Høgskolen i Oslo og Akershus
Postboks 4 St Olavs plass
0130 Oslo
Stuedsted Kjeller

Da starter vi.

Som representant for organisasjon/nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk, hva mener du er behovet for digital kompetanse innen kokk-, institusjonskokk- og servitørfaget?

I stortingsmelding nr. 30, Kultur for læring sier man at en av de grunnleggende ferdighetene er digital kompetanse og at «*Det skal hjelpe dem i deres personlige utvikling og deres evne til å delta i og utvikle seg i skole, samfunns- og arbeidsliv*»
Hva tenker du om dette?

Hvilke begrunnelser kan du gi meg i forhold til at digital kompetanse er viktig med tanke på å bygge yrkeskompetanse for kokk, institusjonskokk og servitørfaget?

Dersom du skuer inn i fremtiden for bransjen/næringa, hvordan tror du arbeidet for kokker og servitører vil preges av digitale verktøy?

Hvordan tenker du at fagopplæringen kan forberede dem på det? Hva bør de f.eks. lære i skolen – og hva hører til i læretida?

Noe de først kan lære som fagarbeidere/arbeidstakere?

Læreplanene sier:

Kokk institusjon, Institusjonskokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi.

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i institusjonskokkfaget innebærer å kommunisere, bruke relevant informasjon og nyttiggjøre seg verktøyet til bruk i logistikk, til næringsberegning og kalkulasjon.

Kokk restaurant, Kokkfaget skal bidra til at faget videreføres som håndverksfag, og samtidig utvikle fagarbeidere med kompetanse til å ta i bruk ny teknologi

Grunnleggende ferdigheter: Å kunne bruke digitale verktøy i kokkfaget innebærer å bruke informasjon, dokumentere eget arbeid og bruke digitalt utstyr som fins på kjøkkenet.

Servitør, Grunnleggende ferdigheter: ”Å kunne bruke digitale verktøy i servitørfaget innebærer å bruke relevante programmer til informasjonshenting, varetelling og supplering av varer, og ved rutiner for bordplassering, bordbestilling, selskapsreservasjoner og betalingssystemer.”

Vedlegg 4: Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger NSD

Norsk-samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Harald Hørlfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47 55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Høge Nore
Institutt for yrkesfaglærerutdanning
Høgskolen i Oslo og Akershus
Kunnskapsveien 55
2007 KJELLER

Vår dato: 07.01.2013

Vår ref:32601 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.01.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

32601	<i>Digitale verktøy for kokker og servitører. Ressurs eller fiasko?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Høge Nore</i>
Student	<i>Thor-Arne Johansen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.12.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen


Vigdis Namtvedt Kvalheim


Lis Tenold

Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Thor-Arne Johansen, Åråsveien 18 A, 2007 KJELLER

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uia.no
TRONDHEIM NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ NSD, SVE, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmas@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning



Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 32601

Det gis skriftlig informasjon og samtykke for deltakelse er ensbetydende med aktiv deltakelse. Personvernombudet finner skrivet godt utformet, men forutsetter at følgende tilføyes:

- navn og kontaktinformasjon til veileder Nore Hæge
- at innsamlede opplysninger anonymiseres og lydbåndopptak makuleres senest 01.12.2013

Personvernombudet legger til grunn for sin godkjenning at revidert skriv ettersendes før det tas kontakt med utvalget.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at bruk av privat pc er i tråd med Høgskolen i Oslo og Akershus sine rutiner for datasikkerhet.

Innsamlede opplysninger anonymiseres og lydbåndopptak makuleres ved prosjektslutt, senest 01.12.2013. Med anonymisering innebærer at navnelister slettes/makuleres, og ev. kategorisere eller slette indirekte personidentifiserbare opplysninger. Ved publisering vil ingen enkeltpersoner kunne gjenkjennes.

Vedlegg 5: Felles standard for bruk av IKT i opplæringen

En elev som går på en videregående skole i Akershus Fylkeskommune, kan forvente følgende når det gjelder bruk av IKT i opplæringen:

1. Eleven skal få tilbud om grunnleggende opplæring i bruk av skolens og fylkeskommunens til enhver tid aktuelle programvarepakker og verktøy. Følgende gjelder generelt for alle utdanningsprogrammer og skoler: Læringsplattform, kontorstøtteverktøy, digitale ordbøker og oppslagsverk og annen fag-/skolespesifikk programvare som er aktuell.

2. Eleven skal gjennom læringsplattformen oppleve en struktur, der planer, dokumentasjon av læringsprosess og vurdering fremgår på en ryddig og oversiktlig måte.

Eleven kan forvente at skolen bruker læringsplattformen på en måte som gir forutsigbarhet i

læringsarbeidet. Dette betyr konkret at:

- alle lærere bruker læringsplattformen i alle fag
- oppdaterte planer for faget, informasjon om hjemmearbeid og prøver skal være tilgjengelig i læringsplattformen
- relevante notater, filer, pekere, presentasjoner etc. ligger tilgjengelig i faget etter undervisningsøkten.
- formelle vurderinger knyttet til kompetansemålene i faget skal finnes digitalt, tilgjengelig for eleven, enten på læringsplattformen eller i et eget system for å samle vurderinger. Faglærer orienterer.

3. Eleven skal oppleve et variert utvalg av læringsressurser som er tilgjengelig i læringsplattformen.

Video, lydfiler, animasjoner, etc. skal være tilgjengelig for eleven. Dette kan være ressurser fra NDLA,

forlagenes nettsider, NRK skole og/eller andre fagspesifikke ressurser som finnes på nett..

4. Eleven skal ha muligheten til å øke sitt læringsutbytte ved å arbeide med digitale verktøy i tillegg til kontorstøtteverktøy.

Eksempler på dette kan være:

- Ulike web-baserte presentasjonsverktøy
- Samskrivingsdokument
- Bruk av film, lyd og bilde
- Digitale tankekart og digitale tidslinjer
- Blogg og Wiki

Vedlegg 6: Rammeverk for grunnleggende ferdigheter

2.1 Digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet

Hva er digitale ferdigheter?

Digitale ferdigheter vil si å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver, innhente og behandle informasjon, skape digitale produkter og kommunisere. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft gjennom å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk.

Digitale ferdigheter er en viktig forutsetning for videre læring og for aktiv deltakelse i et arbeidsliv og et samfunn i stadig endring. Den digitale utviklingen har endret mange av premissene for lesing, skriving, regning og muntlige uttrykksformer. Derfor er digitale ferdigheter en naturlig del av grunnlaget for læringsarbeid både i og på tvers av faglige emner. Dette gir muligheter for nye læringsstrategier, men stiller også økte krav til dømmekraft.

Ferdighetsområder i digitale ferdigheter:

Tilegne og behandle innebærer å kunne bruke ulike digitale verktøy, medier og ressurser til å søke etter, navigere i, sortere, kategorisere og tolke digital informasjon hensiktsmessig og kritisk.

Produsere og bearbeide innebærer å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser til å sette sammen, gjenbruke, omforme og videreutvikle ulike digitale elementer til produkter, for eksempel sammensatte tekster.

Kommunisere innebærer å kunne bruke digitale verktøy, ressurser og medier til å samarbeide i læringsprosesser, og til å presentere egen kunnskap og kompetanse til ulike mottakere.

Digital dømmekraft innebærer å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser på en forsvarlig måte, og å ha et bevisst forhold til personvern og etisk bruk av Internett.

Hvordan utvikles digitale ferdigheter?

Utvikling av digitale ferdigheter innebærer å lære seg å bruke digitale verktøy, medier og ressurser. Videre innebærer det å benytte digitale verktøy, medier og ressurser til å tilegne seg faglig kunnskap og til å uttrykke egen kompetanse. I dette ligger det også en økende grad av selvstendighet og dømmekraft i valg og bruk av digitale verktøy, medier og ressurser ut fra bruksområdet.

Digitale ferdigheter som grunnleggende ferdighet					
Ferdighets-område	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 4	Nivå 5
Tilegne og behandle	Leser hypertekst og enkel interaktiv informasjon og bruker bilde- og ikonbasert navigasjon.	Gjør enkle digitale søk, og leser og tolker informasjon fra digitale kilder. Bruker enkle digitale ressurser og verktøy for informasjonsbehandling og læring.	Velger og vurderer informasjon og søkestrategier fra digitale kilder. Bruker ulike digitale verktøy og ressurser for informasjonsbehandling og læring.	Filtrerer, omformer og sammenstiller informasjon fra digitale kilder. Bruker relevante søkeverktøy og behersker søkestrategier i arbeid med fag	Innhenter og organiserer løpende oppdatert digital informasjon. Bruker avanserte søkestrategier og kilder i arbeid med fag.
Produsere og bearbeide	Skriver enkle tekster på tastatur og lager enkle digitale sammensatte tekster. Kjenner til enkel digital kildebruk og opphavsrett.	Lager digitale sammensatte tekster med ulike elementer og enkle digitale formkrav. Bruker enkel digital kildebruk og opphavsrett, også ved gjenbruk og videreutvikling.	Lager digitale sammensatte tekster med lenket innhold. Forstår og bruker digitale formkrav i egne tekster. Refererer til digitale kilder og bruker regler for opphavsrett.	Produserer og redigerer digitale sammensatte tekster. Referer til og vurderer digitale kilder i aktuelle faglige situasjoner.	Velger og bruker digitale verktøy ut fra behov, digitale formkrav, arbeidsform og mottakere. Forvalter opphavsrett på egne digitale produkter. Behersker digital kildehenvisning.
Kommunisere	Bruker enkle digitale verktøy og medier i presentasjon og kommunikasjon.	Bruker et utvalg digitale verktøy og medier i presentasjon og kommunikasjon.	Bruker ulike digitale verktøy og medier for å formidle et budskap både i en-til-en og i gruppekommunikasjon.	Bruker digitale medier og verktøy for å formidle et budskap presist for kommunikasjon og dokumentasjon.	Velger, vurderer og bruker digitale kommunikasjonsverktøy og medier ut fra ulike faglige behov.
Digital dømmekraft	Følger enkle regler for digital samhandling. Kjenner til enkle regler for personvern på Internett.	Bruker grunnleggende nettvett og har kunnskap om regler for personvern på Internett.	Bruker nettvett og følger regler for personvern på Internett og i sosiale medier.	Bruker Internett og sosiale medier forsvarlig.	Har evne til etisk refleksjon og vurdering av Internett og sosiale medier som kommunikasjons- og informasjonskanal